דֶער

גְוַואלְד רִים

איין הערליכער ראמאן

105.5

בעארבייטעט אין ס' פעטערסבורג

פאן גבי"ר מווילנא

מָען דֶער מֶענְש איז נָאר וַואהְר, נִיט פַאלְש, נִיט פַאר שְׁטֶעלְט,
בַּאן זֶעהְט וֶועלְכֶע רֵיינֶע מַעֲשִׂים פוּן אִים קֻוועלְט.

HARVARD UNIVERSITY LIBRARY

ווילנא

בדפוס פין, ראזענקראנץ, ושריפטזעטצער.

שנת תרמ"ד לפ"ק

ДЕРЪ ГВАЛДЪ РИСЪ.
Прорѣха въ платьѣ.

ВИЛЬНА,
въ Типог. Фина, Розенкранца и Шрифтзетцера. 1883.
на Вилейской улицѣ, домъ № 715/24

Дозволено Цензурою 21 Августа 1883 года Вильна.

דֶער הֶערַיין טְרִיט.

אִין דֶער שְׁטָאט אָוְולִין דֶער צֵיילְט מֶען נָאךְ עַד הַיוֹם זַייעֶר פִּיל זֶעלְטִינֶע זַאכְן פוּן אֵיינֶעם מִיטִין נָאמֶען — הַיינְט ווִידֶר וָואס דַארְף אִיךְ זַיין אַרְכִילוּת טְרַייבֶּער אוּנ גְלַאט מְפַרְסֵם זַיין זַיין נָאמֶען, אַז מֶען וֶועט נִיט ווִיסְן אִיז אוֹיךְ נִישְׁט קָשֶׁה, דִי מַעֲשֶׂה וֶועט פוּן דֶעסְטְוֶועגְן בְּלַייבְּן אַמַעֲשֶׂה, נָאר גָאר אָן אַיין נָאמֶען טוֹיג אוֹיךְ נִישְׁט, וָואס פַאר אַפְּנִים הָאט ווִידֶער אַמַעֲשֶׂה וָואס אִיר הֶעלְד זָאל גָאר קַיין נָאמֶען נִיט הָאבְּן, מֶען וֶועט גְלַאט פַאר טוּמִילְט וֶוערִין לֵייעֶנֶענְדִיג, דֶערִיבֶּער וֶועל אִיךְ אִים דָא מְשַׁנֶּה שֵׁם זַיין: אוּנ גָאר אָן ח"י פִּדְיוֹן: אוּנ מִיר וֶועלִין אִים דָא אַיין נָאמֶען גֶעבִּין ווִיא אִים פַּאסְט, אוּנ ווִיא עֶר אִיז וֶוערְט, — אִיךְ מוּז זָאגִין דֶעם אֱמֶת, אַז אִיךְ הָאבּ אִים אֲפִילוּ גִיוָואלְט אַיין נָאמֶן גֶעבִּין וואלְמַאן, קְלוּגְמַאן, גוּטְמַאן, אָדֶער גָאר עֶרְלִיךְ נָאר (לַאכְט נָאר נִיט פוּן מִיר) מַיין וַוייבּ הָאט נִיט גִיוָואלְט, אַמָאל מוּז מֶען אַוַוייבּ אוֹיךְ פָאלְגִין, אִיר אִיז גִיפֶעלִין, אוּנ זִיא הָאט מִיר גִיבֶּעטִין אִיךְ זָאל אִים רוּפִין, פַּיינְמַאן, זָאל זַיין פַּיינְמַאן, וָואס פַאר אַהֶיזֶק אִיךְ הָאבּ דָא אַבִּי דִיא מַעֲשֶׂה אִיז אַמַעֲשֶׂה, מַיין וַוייבּ אִיז צוּ פְרִידֶען, אוּנְד דוּא לִיבֶּע לֶעזֶערִין וֶועסְט אוֹיךְ הֲנָאָה הָאבֶּען, מִיר דַאכְט זִיךְ עֶס אִיז נִיט כְּדַאי עֶס לוֹינְט נִיט אִיבֶּער אַזֶעלְכֶע זַאכֶען זִיךְ צוּ קְרִיגֶען מִיט אַוַוייבּ; נוּא יוֹא מֵיילָא וואוּ הַאלְט אִיךְ דָא כָּארְט? ... פַּיינְמַאן ... בְּלַייבְּט שׁוֹין אַזוֹ פַּיינְמַאן ... הַייסְט עֶר שָׁאהֶן פַּיינְמַאן ... פוּן הַיינְט אָן וַועלִיז

אָבֶּער דִי מִיטֶעלֶערֶע קְלַאסֶע מֶענְטְשִׁין אוּנ דִיא אָרֶעמֶע הָאבִּן אִים שְׁטַארְק גֶעלִיבְּט אוּנ גִילוּיבְּט, עֶר פְלֶעגְט אַלֶע מָאל זָאגִן, אִיךְ קָאן דִיא גְבִירִים נִיט גִיפֶעלִין, דֶען זַייא זוּכִין נָאר זִיךְ צוּ צִיהֶען נוּטְצִין פוּן דֶער וֶועלְט, אוּנ אִיךְ זוּךְ נָאר צוּ בְּרֵיינְגֶען נוּטְצֶען דֶער וֶועלְט.

פַיינְמַאן אִיז גִיוֶועזִין זֶעהֶער אַיין רַייכֶער מַאן, עֶר אִיז נִיט גִיוֶועזִין קַיין אוּיס בְּרֵיינְגֶער אוּנ הָאט גִיהִיט דֶעם גְרָאשִׁין. אַז עֶר אִיז נָאךְ גִיוֶועזִין אַאִינְגִיל הָאט עֶר גִידִינְט בַּיי אַחַלְפָן, אוּנ הָאט גִינוּמֶען אַגַאנְץ קְלֵיינֶע גִיהַאלְט, דֶער חַלְפֶער אִיז פוּן אִים זֵייעֶר צוּא פְרִידֶען גִיוֶועזִן, נָאר עֶר הָאט עֶרְהַאלְטִין אַבְּרִיף אַז זַיינֶער אַפֶּעטֶער אִיז גִישְׁטָארְבִּין אִין אָסְטְ=אִינְדְיֶען, אוּנ הָאט אִים גִילָאזִין צֶעהֶן טוֹיזִינְד רוּבִּיל זִילְבֶּער יְרוּשָׁה, אִיז עֶר אַוֶועק קַיין אָסְט=אִינְדְיֶען, הָאט אָבְּגִינוּמֶען דִיא יְרוּשָׁה הָאט דָארְט גִינוּמֶען הַאנְדְלֶען עָס הָאט אִים מַצְלִיחַ גִיוֶועזִין בִּיז עֶר הָאט אוֹיף גִיקְלִיבְּן מִילְיָאנֶן, דַאמָאלְס הָאט שׁוֹין ה׳ פַיינְמַאן אַלֶע גִישֶׁעפְּטִין אַוֶועק גִיוָוארְפִין, אוּנ הָאט זִיךְ אוּם גִיקֶערְט אַהֵיים:

דוּרְךְ פָארֶענְדִיג בְּרְלִין הָאט עֶר בַּאגֶעגִינְט אַיין אָרֶעמֶע אִידֶעשֶׁע טַייצֶעשֶׁע מֵיידִיל אַיין יוּנְגֶעס קִינְד פוּן צְוֶועלְף יָאר אִיז גִיגַאנְגֶען וֵויינֶענְדִיג, עֶר הָאט אִיר גִיפְרֶעגְט וָואס אִיר פֶעלְט˙ — פָאטֶער, מוּטֶער, שְׁוֶועסְטֶער, בְּרִידֶער, קְרוֹבִים אוּנ גוּטֶע פְרַיינְד פֶעהְלִין מִיר. — הָאט זִיא אִים מִיט אַיין וֵויינֶענְדִיגֶע שְׁטִימֶע גִיאַנְטְוָוארְטֶעט˙ "ווִילְסְט דוּא גֵיין מִיט מִיר נָאךְ מַיין גִיבּוּרְטְס שְׁטָאט אָוְולִין, וֶועל אִיךְ פַאר דִיר זָארְגִין, אִיךְ וֶועל דִיר נֶעמֶען צוּא זִיךְ, אִיךְ וֶועל דִיר זַיין אָנְשְׁטָאט אַפָאטֶער„! דִיא מֵיידִיל הָאט זִיךְ גִילָאסְט אַיינְרֵיידִין, עֶר הָאט אִיר גְלַייךְ מִיטִין אַייזֶענְבַּאן אַוֶועק גִישִׁיכט נאה זיי׳ יבוּרְט שְׁטָאט אָוְולִין

דארטין

דָארְטִין הָאט עֶר אִיר גֶעלָאזְט בִּילְדִין, זִיא אִיז אוּיס גִיוַואקְסִין זַייעָר שֵׁיין אוּנ קְלוּג מִיט אַיין טַייעֶרֶעס הֶערְץ, עֶר הָאט זִיךְ נִיט לַאנְג מְיַשֵּׁב גִיוֶועזִין, אַז זִיא אִיז גִיוָוארִין נַיינְצֶען יָאר אַלְט הָאט עֶר מִיט אִיר חֲתוּנָה גִיהַאט דִיא גַאנְצֶע וֶועלְט הָאבִּן אֲפִילוּ פוּן אִים גִילַאכְט, שְׁטַייט אַזוֹ אַגְבִיר אַזוֹא אַיין עוֹשֶׁר זָאל נֶעמֶען אַיין אָרֶעמֶע יְתוֹמָה פַאר אַוַויבּ, אַזוֹא אַמִילְיָאנְשְׁצִיק וִויא עֶר אִיז הָאט דָאךְ גִיקֶענְט טָאן דֶעם גְרֶעסְטִין אוּנ דֶעם בֶּעסְטִין שִׁידוּךְ. — נָאר אִים הָאט דָאס גָאר נִיט גִיאַרְט עֶר הָאט גִיזָאגְט: רַייךְ בִּין אִיךְ גֶענוּג, קַיין גֶעלְט דַארְף אִיךְ נִיט, אַיחְסָן בִּין אִיךְ אַלֵיין, אִיז גֶענוּג פַר מִיר; אִיךְ ווִיל קַיין חֲתוּנָה נִיט הָאבִּין פוּן גֶעלְד אוּנ כָּבוֹד וֶועגִין, אִיךְ ווִיל חֲתוּנָה הָאבִּין אוּם אִיךְ זָאל הָאבִּין אַיין אֶרְדֶענְטְלִיכֶעס וַוייבּ אַיין גוּטֶע ווִירְטִין אִין מַיין הוֹיז, אוּנ אַיין קְלוּגֶע מוּטֶער צוּא מַיינֶע קִינְדֶער:

אִין עֶטְלִיכֶע יָאר אַרוּם הָאט עֶר גִיקוֹיפְט זַייעָר פִיל עֶרְד, עֶר הָאט דָארְטִין אוּיס גִיבּוֹיט אַיין שֵׁיינֶעס וואוֹנוּנְג פַאר זִיךְ, אוּנ הָאט דֶער בַּייא גִימַאכְט אַגְרוֹיסֶע אִידֶעשֶׁע קָאלָאנְיֶע, עֶר הָאט דָארְטִין אַרַיין גִיזֶעצְט אַזֶעלְכֶע אִידִין וֶועלְכֶע הָאבִּין גִיוָואלְט דִיא עֶרְד בֶּעאַרְבַּייטִין, עֶר אַלֵיין מִיט זַיין גַאנְצֶע פַאמִילְיֶע אִיז אוֹיךְ הֶערוֹיס גִיפָארִין פוּן שְׁטָאט אוּנ הָאט זִיךְ בַּאזֶעצְט אִין דֶעם פַּאלַאץ, עֶר הָאט קַיין שׁוּם גִישֶׁעפְט נִיט גִיוָואלְט טָאן, נָאר מִיט גָאטְס עֶרְד צוּ הַאנְדְלֶען, זַיינֶע פִיל מִלְיָאנֶען וָואס זַיינֶען אִין דֶער בַּאנְק גִילֶעגִין הָאבִּין אִים פִיל צִינְזִין גִיטְרָאגִין, אִים הָאט גָאר נִיט גִיאַרְט וָואס אַלֶע גְבִירִים הָאבִּין פוּן אִים גִילַאכְט— שְׁטַייט אַמֶענְטְשׁ אַמִילְיָאנְשְׁצִיק אִין דִי רֶעכְטֶע יוּנְגֶע בְּלִיהֶענְדֶע יָארִין זָאל זִיךְ פַאר זֶעצִין אִין אַדָארְף, אוּנ הָאבִּין צוּ טָאן מִיט דִיא שְׁלֶעפֶּער מִיט דִיא אָרֶעמֶע לַייט. . . . — עֶר הָאט דָאס גָאר

נִיט גִיהֶערְט, עֶר הָאט זִיךְ טָאג אוּנ נַאכְט נָאר בַּאשֶׁעפְטִיגְט אַרוּם דִיא אָרֶעמֶע לַייט, עֶר הָאט גִיזֶעהְן אַז זַייא זָאלִין דִיא עֶרְד גוּט בֶּעאַרְבַּייטְן, עֶר הָאט אוֹיךְ גִיבּוֹיט אַגְרוֹיסֶע שׁוּל, אוֹיךְ אַיְשִׁיבָה, אוּנ אַיין שְׁקָאלֶע צוּא לֶערְנֶען דִיא יוּנְגֶע קִינְדֶער לְשׁוֹן הַמְדִינָה, רֶעכֶענֶען, אוּנְד אַקֶערְבּוֹיא:

אָט וִויא רַייךְ פַּיינְמַאן אִיז גֶעוֶועזִין, פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָאט עֶר גִילֶעבְּט נִיט גְרוֹיס אַרְטִיג, עֶר פְּלֶעגְט אִיטֶער זָאגִין: אַיידֶער אוֹיס צוּא גֶעבִּין גֶעלְט אוֹיף לוּקְסוּס, וֶועל אִיךְ בֶּעסֶער מִיט דָאס גֶעלְט עֶפֶּעס גוּטֶעס טָאן; לוּקְסוּס אִיז קַיין קְלֵיינִיקַייט נִיט, דָאס אִיז דִיא גְרֶעסְטֶע הוֹצָאָה בַּיין מֶענְשִׁין, דָאס נֶעמְט אַוֶועק גָאר דִיא צַייט, דָאס פַּאר דְרֵייט דֶעם קָאפּ מִיטִין גַאנְצִין לֶעבִּין, אוּנ מֶען קוֹיפְט זִיךְ דֶער מִיט נָאר שׂוֹנְאִים, אִיךְ וֶועל בֶּעסֶער דִי נֶעמְלִיכֶע הוֹצָאָה מִיט דִיא טַייֶערֶע צַייט אוֹיס בְּרֵיינְגֶען אוֹיף עֶפֶּעס גוּטֶעס, אִיךְ וֶועל הֶעלְפִין אָרֶעמֶע, שְׁטִיטְצִין אוּנְגְלִיקְלִיכֶע, יְתוֹמִים חֲתוּנָה מַאכִין, אוּנ זוּכִין פַּר זֵיי אַתַּכְלִית. דָאס וֶועט מִיר נִיט דֶעם קָאפּ, נִיט דָאס לֶעבִּין פַּאר דְרֵייעֶן, אוּנ אִיךְ וֶועל זִיךְ קַיין שׂוֹנְאִים אוֹיךְ נִיט קוֹיפִין פַּאר מַיינֶע אֵייגֶענֶע גֶעלְט" אוּנ עֶר הָאט טַאקִי אַזוֹא גִיטָאן דִיא אִיבְּרִיגֶע גְבִירִים הָאבִּין דָאס אֲפִילוּ נִיט גִיוָואלְט לַיידִין, פְּלֶעגִין דְרִיבֶּער פוּן אִים לַאכִין אָבֶּער אִים הָאט דָאס גָאר נִיט גֶעקִימֶערְט:

— וִויא אִיז דָאס פָּארְט אַמֶענְטְשׁ אַזוֹא? — פְּלֶעגִין דִיא רַייכֶע לַייט צוּ אִים זָאגִין. — דוּא הָאסְט דָאךְ זֵייעֶר פִיל יֶערְלִיכֶע אַיינְקִינְפְטֶע פוּן דַיינֶע גֶעלְט וִויא זֶע לֶעבְּט דָאס פָּארְט אַגְבִיר אַזוֹא קַארְג? אַזוֹ אַגְבִיר זָאל אַזוֹ קַיין הֲנָאָה נִיט הָאבִּין פוּן זַיין לֶעבִּין?! — „אִיר זַייט אֶפְּשַׁר אוֹיךְ גִירֶעכְט לִיבְּסְטֶע פְרַיינְד" הָאט זֵיי פַּיינְמַאן גִיעֶנְטְפֶערְט נָאר יֶעדֶערֶער ווֵייס זַיין רֶעכֶענוּנְג,

אִיךְ קָאן נִיט בֶּעסֶער לֶעבִּין, אִיךְ קָאן נִיט אוֹיס גֶעבִּין אוֹיף זִיךְ מֶערֶער וְויא בִּיז יֶעצְט, דֶען עֶס אִיז גִינוּג פַאר מִיר, אוּנ דִיא אִיבְּרִיגֶע וָואס מִיר קוּמְט צוּ דַארְף אִיךְ אַוֶועק גֶעבִּין דִי אָרֶעמֶע לַייט וָואס זַייא נֵייטִיגִין זִיךְ אִין דֶעם, וָואס זַייא פֶעלְט דָס, גָאט הָאט מִיר גִימַאכְט נָאר פַאר אַשְׁלִיש עֶר לֵייגְט בַּייא מִיר אַיין גֶעלְט וֶועלְכֶע עֶס גִיהֶערִין צוּ זַיינֶע אָרֶעמֶע לַייט, אוּנ פַאר מַיין טִרְחָה גִיט עֶר מִיר אוֹיךְ צוּם לֶעבִּין אָבֶער קֵיין אִיבֶּרִיגֶע טָאר אִיךְ נִיט נֶעמֶען . . .

אַזוֹ הָאט עֶר זִיךְ גִילֶעבְּט אִין פְרִידֶען פִיל יָארִין עֶר הָאט זֵייעֶר פִיל גוּטֶעס גִיטָאן, נָאר בְּשַׁעַת עֶס הָאט אוֹיס גִיבְּרָאכִין אוֹיף דֶער וֶועלְט דִיא גְרוֹיסֶע חָלִי־רַע, אִין דֶער צַייט וֶוען דֶער טוֹיט מִיט זַיין שְׁוֶוערְד, אוּנ זַיינֶע פָאמַאצְנִיקֶעס דִיא דָאקְטוֹרִים מִיט זֵייעֶרֶע פֶעדֶער הָאבִּין קֵיין רַחֲמָנוּת נִיט גִיהַאט אוֹיף יוּנְג אוּנ אַלְט, גְרוֹיס אוּנ קְלֵיין, רַייךְ אוּנ אָרֶעם, צַדִיק אוּנ רָשָׁע דַאמָאלְס הָאט דִיא שְׁלֶעכְטֶע הַאנְד פוּן דֶעם טוֹיט מִיט דִיא רֶעצֶעפְּטִין פוּן זַיינֶע מִיט גְלִידֶער גִיטְרָאפִין אוּנְזֶער גוּטִין פַיינְמַאן זַייא הָאבִּין דָאס בֶּעסְטֶע פוּן זַיין לֶעבִּין, דָאס טֵייעֶרְסְטֶע בַּייא אִים בַּארוֹיבְּט, זַיין טֵייעֶרֶע פְרוֹיא מִיט זַיינֶע בֵּיידֶע קִינְדֶערְלַאךְ זַיינֶען נֶעבַאךְ גִישְׁטָארְבִּין, :

וואוּנְדֶער דִיר נִיט טֵייעֶרֶע לֶעזֶערִין, פַאר וָואס הָאט גָאט מִיט זַיין שְׁטַארְקֶע הַאנְד אַזוֹ שְׁוֶוער אוּנ הַארְט גִישְׁטְרָאפְט דֶעם גוּטִין אוּנ וָואלְטְהֶעטִיגִין פַיינְמַאן אִין אֶמֶתְן אַזוֹא אַמֶענְטְש אַזוֹא אַצַדִיק וָואס הָאט פְרֶעמְדֶע יְתוֹמִים אוֹיף גִיהָארֶעוֶועט, זָאל אַלֵיין נִיט זוֹכֶה זַיין אוֹיף צוּא הָארֶעוֶוען זַיינֶע אֵייגֶענֶע קִינְדֶערְלַאךְ ? . . . זָאל דָאס דִיר גָאר קֵיין וואוּנְדֶער נִיט זַיין, עֲוֹנוֹתֵינוּ הוּא יִסְבּוֹל, וְחַטֹּאתֵינוּ הוּא יִשָּׂא, דִיא צַדִיקִים, דִיא

רייכטפארטיגע

רעכטפּאַרטיגע מענטשין צוא גאָט אונ צוא לייט, דיא פרובט גאָט, דיא ליידין פאַר אונזערע חטאָים:

נאָר אונזער פיינמאַן האָט גאָר ניט געוויינט, גאָר ניט גיקרעכצט, ער האָט דאָס מקבל באַהבה גיוועזין, ער האָט אויף זיך מצדיק את הדין גיוועזין, אַגוטער פריינד איז אים גיקומען טרייסטין „לאָסט מיר צוא פרידען!" האָט פיינמאַן גיענטפערט „איך בין גאָר ניט טרויעריג, אַדרבה פאַר קערט איך פיל מיך עפּעס יעצט גליקליכער וויא פריער, איך לעב איצטער אין ביידע וועלטין, אין דער וועלט אונ יענער וועלט, מיין ווייב אונ קינדער זיינען מיינע אומעטום וואו זייא זיינען, מען דאַרף נור טרייסטין דעם, וואָס פאַרשטייט ניט דעם וויכטיגין ציל פון לעבין, איך בעט אייך טרייסט מיך ניט, איך בין פון זיך זעלבסט גיטרייסט ؟ . . ." ער פלעגט אימער זינגען די ליד פון דעם גרויסין פּאָעט טאַג=אָל=רעב:

דער טויט איז גאָר דאָס גרעסטע גליק
וואָס גאָט האָט אויף דער וועלט גיגעבין,
דער קבר נאָר אַשמאָלער בריק
צו — אַיין עוויגען לעבין:

3.

דער שטורעם ווינד

פון דעסט וועגין זינט ער האָט פאַרלאָרין דיא ליבע פרוי מיט דיא טייערע קינדערלאַך, איז אים דיא וועלט געוואָרין גאָר עפּעס וויא פרעמד, גאָר עפּעס וויא פוסט, אומעטום איז ער עפּעס גאָר געוועזען איינזאַם, ער האָט פיינד גיהאַט געזעלשאַפט, אונ

אונ איז גֶעוועֶזען זֵייעֶר אוּנְמוּטְהִיג, דַארִיבֶּער אוּם אַבִּיסִיל אַרוּים צוּ שְׁלָאגֶען זִיךְ פוּן דִיא גֶעדַאנְקֶען פְלֶעגְט עֶר צוּ צֵייטִין רֵייזִין אוֹיף דֶער וֶועלְט, דָאס הָאט אָבֶּער אִים נָאר גִיהָאלְפִין אוֹיף דִיא קוּרְצֶע צֵייט וָואס עֶר הָאט גִירַייזְט:

אֵיינְמָאל אַרוּים גֵייעֶנְדִיג פוּן זַיין קַאבִּינֶעט מִיט פַאר וֵויינְטֶע אוֹיגִין, הָאט עֶר דֶער קָאנְט אוֹיף דִיא גֶעזִיכְטֶער פוּן זַיינֶע דִינֶער מִיטְלַייד (רַחֲמָנוּת) מִיט אִיהְם, עֶר הָאט גִיזֶעהְן אַז זֵייא וֵויינֶען אוֹיךְ אוֹיף זַיין אוּמְגְלִיק. אִיךְ בִּין אַייךְ זֵייעֶר דַאנְקְבַּאר, הָאט עֶר צוּ זֵייא גִיזָאגְט, הָאט רַחֲמָנוּת אוֹיף מִיר הֶעלְפְט מִיר מִיט וֵויינֶען, דֶען דָאס הָאבּ אִיךְ פַאר דִינְט, אוּנ דָאס אִיז מִיר נֵייטִיג, פִילֵייכְט וֶועט מִיר דָער פוּן אַבִּיסִיל גְרִינְגֶער וֶוערִין, אָבֶּער נִיט טְרֵייסְטֶען, טְרַייסְטֶען זָאלְט אִיר מִיר נִיט אוֹיף קַיין פַאל, דֶען דִיא נֶהָמָה וָואס זִיא אִיז בַּת אֵל מִשְׁמַיִם, גָאטְטְס טָאכְטֶער גֶעשִׁיקְט פוּן הִימִיל, קָאן אִיךְ פוּן קַיין אִירְדֶעשֶׁע מֶענְשִׁין מַיילֶער נִיט מְקַבֵּל זַיין, דִיזֶעס שִׁיקֶען מִיר צוּ וֶוען אִיךְ בִּין נַאךְ אָדֶער אִין טְרוּים מַיינֶע לִיבֶּע טְרַיֶיע זֶעלֶען (נְשָׁמוֹת) וָואס זֵייא זַיינֶען יֶעצְט גְלִיקְלִיךְ דָארְטִין אִין הִימִיל, זֵייא דִיא נְשָׁמוֹת פוּן מַיינֶע פִיל גִילִיבְּטֶע אִיז דָארְטִין זֵייעֶר גוּט, זֵייא גִינִיסִין דָארְטִין דֶעם הוֹיכִין הִימִילְשִׁין גְלִיק אִין דֶער אֶהֶר אֵייבִּיגֶער וֶועלְט, וִויא דֶער גְרוֹיסֶער פָּאעֶט טָאג-אָלִּ-רֶעב הָאט אוּנְז גֶעזוּנְגֶען:

זֶעהְט נָאר אוֹיבֶּען דָאס הֵיילִיג גֶעצֶעלְט
וואוּ עֶס שִׁימֶערִין דִי שְׁטֶערִין
דָארְט הוֹיבְּט זִיךְ אָן אַיין נַיֶיע וֶועלְט
וָואס וֶועט נִימַאלְס אוֹיף הֶערִין,

מַיין נְשָׁמָה אִיז גִיטְרֵייסְט, נָאר מַיין גוּף דַארְף הָאבִּין רַחֲמָנוּת

איך האָב אָבער אַז די צייט וועט אויף מיר רחמנות האָבּין, זיא נאָר זיא אַליין וועט מיר מיינע ליידען אונ שמערצין פאַר גרינגערן, אונ זיא וועט מיט אַפּלאַסטער פאַר דעקען מיינע אירדעשע קערפּערליכע וואונדין, וועלכע זיא האָט ביז אַהער נאָר גרויס גימאַכט:

אונ נוייל ער האָט זיך אין גאַנץ קיין אָרט גיפונען, דאַריבּער איז ער גיוועזין פול אומעטום, אויף אַלע פעלדער, אין אַלע וועלדער, זיינע פיס האָבּין ביי אים גיט גירוהט, ער איז אימער וועהרענדיג גיגאַנגען:

איין מאָל אום ל״ג בעומר איז גיגאַנגען זייער פיל פּובּליק אין וואַלד מערקעוועס שפּאַצירען, נוייל דאָרטין איז זייער איין שיינער געגענד, דער וואַלד איז ערטער וויים זייער געדיכט אונ ערטער וויים גיפינט זיך אַשטיק גוט באַוואַקסענע פעלד אַרום גירינגעלט וויא אַשלאָס פון דעם שיינעם וואַלד, דיא אַלטע הונדערט יעהריגע גרין גיקליידעטע בוימער זיינען זייער הויך אונ דיק גיוואַקסען, אַז אַלע מוזין פאַר זייא דרך ארץ האָבּין:

מיר קוקין אין אונזער פאַלשע וועלט אימער נאָר אויף די אויס וויינינגסטע, נאָך דעם נאָך שעצין מיר דעם מענשין דאָס איז אונזער וואָג שאָל אויף וואָס מיר וועגין גאַטטים טייערסטע באַשעפענעם אויף דער וועלט, עס קאָן זיין דער וויכטיגסטער מאַנן ווערט פערראַכטעט נוייל ער איז קיין פראַנט ניט, אָדער נוייל ער איז דאַר אונ קליין גיוואַקסין, אונ פאַר קערט אָבּער דער נידריגסטער, דער גרינגסטער מענש, נאָר אַז ער גייט שיין גיקליידעט, אונ דער צו נאָך הויך אונ דיק גיוואַקסין, וואָס פאַר אַ דרך ארץ מען האָט דאָס אַביסיל פאַר אים, וויא מען עהרט דאָס אים, אונ וויא מען שעצט דאָס אים

אִים, כִּי הַדּוֹר הַזֶּה הַבֵּט אֶל הַבַּיִת פְּנִימָה לֹא יוּכְלוּ, וְלָכֵן אַךְ מִחוּץ, שִׂימוּ כָּל מְעֵינֵיהֶם, דֶען דִיא הַיינְטִיגֶע וֶועלְט וִויל נָאר אִינְוֶועֶענִיג (אִין תּוֹךְ) נִיט אַרַיין קוּקֶען, דַארִיבֶּער בֶּאטְרַאכְטִין זַייא יֶעדֶער מֶענְשִׁין נָאר פוּן דְרוֹיסֶען, וְהָאָדָם יֵעַץ הַשָּׂדֶה בְּעֵינֵיהֶם, אוּנ וִוי דִי בּוֹימֶער פוּן פֶעלְד זֶעהְן אוּיס דִי מֶענְשִׁין אֵיינֶע בַּייא דִיא אַנְדֶערֶע אִין דִיא אוֹיגֶען:

דִיא פְּלִיסֶענְדֶע טַייךְ אִילְיוּו פְלִיסְט דָארְטִין זֶעהְר שַׁייְן אַיין אַלְטֶער אַיין גֶעפַאלֶענֶער פַארְצַייטִיגֶער שְׁלָאס בֶּעשַׁיינְט דֶעם גֶעגִינְד דֶערִיבֶּער אִיז וִויא נָאר עֶפֶּעס אַשְׁטִיקִיל יוֹם טוֹב גֵייט דֶער עוֹלָם אַהִין שְׁפַּאצִירִין, אוּנְד גְרַאד אִין יֶענֶעם טָאג הָאט אַיין אוֹיסְלֶענְדֶער אָנְגִימֶעלְדֶעט דָאס עֶר וֶועט פַייעֶר וֶוערְק מַאכִין, אִיז דָארְטִין גִיוֶועזִין קְלֵיין אוּנ גְרוֹיס, אוּנְזֶער הֶעלְד פַיינְמַאן אִיז אוֹיךְ אַהִין גִיקוּמֶען, אוּם אַבִּיסִיל דֶעם אוּמֶעט צוּא פַאר טְרַייבִּין, פְּלוּצְלוּנְג אָבֶּער הָאט אַשְׁטַארְקֶער וִוינְד אָנְגִיהוֹיבִּין צוּא בְּלָאזִין, דִיא בּוֹימֶער אוֹיף זַייעֶרֶע אַלְטֶע יָארִין הָאבִּין אָנְגִיהוֹיבִּין שְׁטַארְק צוּא פַייפִין, יֶעדֶערֶער וִויא עֶר הָאט נָאר גֶעקָאנְט אִיז עֶר גֶעלָאפִין וָואס גִיכֶער אַהֵיים, טְרַאסְק! טְרַאסְק! הָאט מֶען גִיהֶערְט פוּן אַלֶע זַייטֶען וִויא דִיא אַלְטֶע לַייט דִיא בּוֹימֶער בְּרֶעכִין זִיךְ אַלֶע זַיינֶען צוּ לָאפִין נָאר אוּנְזֶר פַיינְמַאן אִיז נָאךְ דָארְטִין גִיבְּלִיבִּין שְׁטֵיין פַארְטְרַאכְטֶער הֵייד, אַלֶע וַוייְלֶע אִיז גִיוָוארִין דֶער שְׁטוּרֶם שְׁטַארְקֶער אוּנ שְׁטַארְקֶער, פוּל אוּנ שְׁטוֹיב הָאבִּין זִיךְ גִידְרֵייט וִויא וַוילִין פוּן דֶער עֶרְד אִין דֶער הוֹיךְ, זַייא זַיינֶען קַיין אוֹיגִין בְּלִיק אוֹיף אַיין אָרְט נִיט גִיבְּלִיבִּין שְׁטֵיין, נָאר מִיט גְרוֹיס שְׁטוּרֶעם זַיינֶען זַייא וַוייטֶער גִילָאפִין, אוּנ אַזֶעלְכֶע אַנְדֶערֶע זַיינֶען וִוידֶער מִיט שְׁטוּרֶעם פוּן דֶר עֶרְד גִיוָוארִין, אַזוֹי אִיז אַלֶץ פָארְט גִינֵאנְגֶען נָאר אָן רוּהֶע וִוי דִי וַואלִין אוֹיפִין מֶער (גַלֵי הַיָּם) קַיין

לעבעדיגע

לעבּעדיגע וועלע האט מען אין ערגיץ גיזעהען. נאר פּלוצלונג אין רעכטין מיטין שטורעם אונ שרעקליכין שטויב איז פון טיפין וואלד ארוים גיגאנגען די גבירתה פון שטאט ה' נערפּהיילס וייב מיט אירע ביידע זין, דער שטורעם האט איר אנידער גיווארפין, אונ דיא פּאציילע וואס אין איר איז גיוועזין פאר בונדין אירע צירונג איז פון איר האנד הערוס גיפאלין, דער שטארקער ווינד האט דיא פּאציילע אויף גיהויבין אין דער הויך, אונד אין איין אויגען בליק האט עס זיך פאר דרייט אויף אשפּיץ פון אגאנץ הויכען סאסנאיע בוים. ראטעוועט קינדער, ראטעוועט! מיינע טייערע צירונג איז פאר פאלען! האט זיא וויינענדיג גישריען, נאר די זין האבין ניט גיוואוסט וואס צוא טאן, זייא זיינען גיוועזין צוא טומעלט, אונ דער צוא איז אלץ דער שטורעם מיט ניינע גוואלדין שטארקער גיווארין, אבער אזוי וויא אמלאך האט זיך דא באוויזין איין ארימער אבגעריסענער אינגיל וואס איז דא גילעגין אונטער אגידיכטין בוים, אונ איז וויא אקאץ ארויף גישפּרונגען אויף דעם בוים ביז צום שפּיץ, האט אפּ גיוויקעלט די פּאציילקע אונ איז זייער שנעל צוא ריסין צוא בלוטינגט דיא צורה דיא הענד פון די שטעכעדיגע צווייגין ארונטער גיגאנגען, אונ האט דער לאנגט דיא צירונג דיא גבירתה אין האנד, זיא האט גינומען צוויא קאפּיקעס אונ האט דעם ארימען קינד דער מיט באלוינט פאר זיין שווערע ארבייט, פאר זיין שרעקליכע געפאהר (סכנה) פר זיין גרוים עהרליכקייט, אונ איז מיט אירע זין אוועק גיגאנגען:

פיינמאן האט דאס פון ווייטין אלץ צוא גיזעהן אונ עס האט אים זייער פאר דראסין, באמת אזוי אגבירתה וויא זיא איז זאל אויך ניט באפּרידיגען מענשין וואס הארעווען פאר איהר ווי גיהעריג איז?! נאר ער האט זיך גיטרייסט: ניט אלע מענשין

זיינען

זַיינֶען אַזוי, הָאט עֶר צוא זיך אַלֵיין גִיזָאגְט, נִיט אַלֶע מֶענְשִׁין זַיינֶען אַזוי אוּנְדַאנְקְבַּאר אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערִין, דָאס אִיז נָאר דִיא מַאדַאם נֶערְפֶּהייל וַוייל זִיא אִיז קֵיין מָאל נִיט גִיוואוינְט צוּ גֶעבִּין, אִימֶער נָאר צוּא רַייכִין גֶעלְד פוּן אָרִימֶע לַייט, דִיא הוּיט פוּן זַייא אַרָאפּ צוּא שִׁינְדֶען, דֶען זַייעֶר פַּרְנָסָה אִיז דָאךְ דָאס וָואס זַייא זַיינֶען מַלְוִים, זַייא לַייעֶן גֶעלְט אוֹיף פְּרָאצֶענְט, דִיא מַלְוִים אָט דִיא לַייט, נָאר אַזֶעלְכֶע קָאנֶען קֵיין [illegible] נִיט בֶּעפְּרִידִיגֶען וִויא עֶס קוּמְט זַייא, אוּנ וֶוער רֶעט הֶעלְפִין אָרִימֶע, דָאס וֵוייסִין זַייא גָאר נִיט וָואס דָאס אִיז, זֵיי זַיינֶען זַייעֶר ווייט דֶער פוּן, עֶס קוּמְט זַייא דָאס גָאר קֵיין מָאל אֲפִילוּ אוֹיף דִיא גִידַאנְקֶען נִיט, זֵיי זַיינֶען טַאקִי יוֹא שֶׁעדְלִיךְ פַאר דֶער וֶועלְט, אָבֶּער ווייטֶער אַלֶע מֶענְשִׁין זַיינֶען פוּן דֶעסְט וֶועגִין גָאר נִיט אַזוי שְׁלֶעכְט.

דֶער ווינְד אִיז דֶער ווייל שְׁטִיל גִיוָוארִין, דֶער שְׁטוּרֶעם הָאט אוֹיף גִיהֶערְט, דֶער הִימִיל אִיז הֶעל אוּנ קְלָאר גִיוָוארִין, פַיינְמַאן הָאט שׁוֹין אוֹיךְ אָנְגִיהוֹיבִּין צוּ גֵיין אַהֵיים, דֶען עֶס אִיז שׁוֹין גָאר נִיט פְרִיה גִיוֶועזִין, אַבִּיסִיל אָפּ גִירוּקְט פוּן וֶועג אִיז גִיזֶעסִין דֶער זֶעלְבִּיגֶער אָרִימָער אִינְגֶעלֶע, אוּנ הָאט מִיט זַייעֶר אֵיינֶע זִיסֶע שְׁטִימֶע גִיזוּנְגֶען:

אוֹיף שֶׁקֶר קָאן מֶען נִיט בּוֹיעֶן
דָאס הָאבּ אִיךְ גִיהֶערְט אִימֶער
נָאךְ עֶרְגֶער קָאן מֶען נִיט טְרוֹיעֶן
דִיא טְרֶערִין פוּן אַפְרוֹיעֶן צִימֶער.

זַייעֶר גִירִיהְרְט דֶער פוּן אִיז פַיינְמַאן צוּא גִיגַאנְגֶען צוּא דָאס קִינְד, הָאט אִיהְם אָנְגִינוּמֶען פַארִין הַאנְד, אוּנ הָאט אִים מִיט ווייכֶע רֵייד גִיפְרֶעגְט וֶוער עֶר אִיז, עֶר הָאט אִים דֶער צֵיילְט

אַז עֶר אִיז אַיין אָרִימֶער יָתוֹם, זַיינֶע עֶלְטֶערְן זַיינֶען בַּייא אִים גִישְׁטָארְבִּין אַז עֶר אִיז נָאךְ גַאנְץ קְלֵיין גִיוֶועזִין, עֶר הָאט זִיךְ נִיט וואוּ אַהִין צוּא טָאן, עֶר וַואלְגֶערְט זִיךְ אוּם וואוּ אַטָאג וואוּ אַנַאכְט, אוּנ עֶר לֶעבְּט נָאר פוּן הוֹילֶע בֶּעטְלֶען.

„קוּם מִיט מִיר, אִיךְ וֶועל זָארְגִין פַאר דִיר!“ הָאט דֶער גוּטֶער פַיינְמַאן מִיט אֵיינֶע רִיהְרֶענְדֶע שְׁטִימֶע גִיזָאגְט.

דֶער יָתוֹם נֶעבַּאךְ הָאט זִיךְ נִיט לַאנְג גִילָאזְט בֶּעטִין, גָאר אָן יִשׁוּב הַדַעַת אִיז עֶר אִים נָאךְ גִיגַאנְגֶען.

4.

דִיא עֶרְצִיהוּנְג.

דִיזֶער אָרִימֶער קְלֵיינֶער יָתוֹם הָאט גִיהֵייסִין טוֹבְיָה, אַז פַיינְמַאן הָאט אִים גִיבְּרַאכְט צוּא זִיךְ אַהֵיים, הָאט עֶר זִיךְ בַּאשְׁלָאסִין אַז עֶר זָאל אִים עֶרְצִיהֶען וִויא גִיהֶערִיג אִיז, גוּטֶע עֶרְצִיהוּנְג וֶועט עֶר אִים גֶעבִּין וִויא פוּן רַייכְסְטֶען שְׁטַאנְד, אָבֶּער קְלֵיידֶער וֶועט עֶר אִים נָאר גַאנְץ גֶעבִּין, דָאס הֵייסְט עֶר זָאל גֵיין גַאנְץ אוּנ רֵיין, נִיט אָפּ גִירִיסִין, עֶסִין אוֹיךְ נוּר זַאט, דָאס מוּז עֶר אִים גֶעבִּין אָבֶּער נִיט רַייךְ, דֶען עֶר הָאט זִיךְ גִיפִירְכְטֶעט אַיין אָרֶעמֶען יָתוֹם וָואס אִיז בִּיז אַהֶער אַבֶּעטִיל קִינְד גִיוֶועזִין זָאל פְּלוּצְלִינְג פִיהְלֶען גוּטְס אוּנ רַייכְטְהוּם וֶועט עֶר צוּא לָאזִין וֶוערִין, אוּנ וֶועט אַוֶועק גֵיין אִין שְׁלֶעכְטִין וֶועג, דַארִיבֶּער הָאט עֶר אִים גִימַאכְט אַטוּץ הֶעמְדְלַאךְ נִיט פוּן קֵיין דִינֶע לַיינְוִינְד, דָאס גְלַייכִין אַסוּרְטוּק מִיט הוֹיזִין פוּן גְרָאבֶּע טוּךְ (גִיוַואנְד), זַיינֶע בֶּעטְצַייג אִיז גִיוֶועזִין אַלַייוִינְדֶענֶער זַאק אָנְגִיפִּילְט מִיט הֵייא, גִיגֶעסִין הָאט עֶר פְּרָאסְטֶע גִיזוּנְטֶע שְׁפַּייזִין נָאר זַאט.

דֶער קְלֵיינֶער טוֹבְיָה אִיז יֶעצְט גִיוֶועזִין גָאר אוֹיסֶער זִיךְ

פוּי

פון גרויס פְרֵיידֶע, אונ איז גיוועזין זֵייעֶר גֶעהַארְזַאם, שְׁטִיל, אָרְדֶענְטְלִיךְ, נִיט קֵיין עַקְשָׁן, מִיט אֵיין וָוארְט, פַיינְמַאן הָאט אִין אִים גִיפוּנֶען פִיל מִיטְגֶעבְּאהְרֶענֶע נַאטִירְלִיכֶע פַארְשְׁטַאנְד וֶועלְכֶע עֶס אִיז נָאךְ נִיט אוֹיס גֶעאִיבְּט גִיוֶועזִין, אִין פַארְלוֹיף פוּן אַהַאלְבּ יָאר אִיז דִיזֶער ווִילְדֶער יָתוֹמִיל גִיוָוארִין אַבִּיסִיל גוּצְלִיךְ, מֶען הָאט שׁוֹין מִיט אִים גִיקָאנְט אַגַאנְג פַאר שְׁפָּארִין, עֶר הָאט גִיהִיט אָרְדֶענוּנְג, אוּנ הָאט זִיךְ זֵייעֶר רֵיינְטְלִיךְ גִיפִיהְרְט, עֶר הָאט גִיהַאט זֵייעֶר אֵיין גוּטֶעס הֶערְץ, אוּנ דַארִיבֶּער הָאבִּין אִים אַלֶע אִין הוֹיז גִילִיבְּט, דֶער וָואהְלְטֶהעטֶער פַיינְמַאן הָאט זִיךְ דֶער מִיט זֵייעֶר גִיפְרֵייט, עֶר הָאט אִיהְם אָנְגִיהוֹיבִּין צוּא רוּפִין „מַיין זוּן" אוּנ הָאט זִיךְ פָאר גִינוּמֶען אַז עֶר זָאל פוּן אִים עֶפֶּעס וָואס גוּטְס מַאכִין, עֶר הָאט אִים אַוֶועק גִיגֶעבִּין צוּא אַמְלַמֵד אִין אַחֵדֶר לֶערְנֶען, אוּנ הָאט פַאר אִים אוֹיךְ אַלֶערֶער גִינוּמֶען צוּא לֶערְנֶען אִים שְׁרַייבִּין אוּנ לֶעזִין, אִין אָנְפַאנְג אִיז אֶפִילוּ זֵייעֶר שְׁוֶוער אָנְגִיקוּמֶען, אִי דֶער מְלַמֵד אִי דֶער לֶערֶער הָאבִּין זֵייעֶר פִיל מִיה גִיהַאט אַרוּם אִים, נָאר דֶער נָאךְ וָואס וַוייטֶער הָאבִּין זֵייא שׁוֹין אָנְגִיהוֹיבִּין פוּן אִים פֶערְגֶענִיגֶען צוּא הָאבִּין, דֶען בֶּאֱמֶת הָאט עֶר גִיהַאט זֵייעֶר אַיין גוּטִין קָאפּ נָאר עֶס אִיז נָאךְ גִיוֶועזִין פַאר וַואקְסִין, מֶען הָאט נָאךְ נִיט אַרוּם גִירֵיינִיגְט, עֶר אִיז גִיוֶועזִין פוּל מִיט רָאסְט, אוּנ מֶען הָאט אִים נִיט גִיפוּצְט, דַארִיבֶּער בִּיז מֶען אִיז צוּא גִיקוּמֶען צוּא דִיא רֶעכְטֶע גֶעאִירֶען צוּא דִיא רֶעכְטֶע מַארְךְ הָאט מֶען זֵייעֶר פִיל גִימוּזְט הָארֶעוֶוען, אָבֶּער נָאךְ דֶעם ווִיא מֶען הָאט שׁוֹין רֵיין גִימַאכְט, דַאמָאלְס הָאט מֶען שׁוֹין דֶער זֶעהְן וָואס פַאר אֵיין טַייעֶרֶע קָאפּ עֶר הָאט, מֶען הָאט דֶער זֶעהְן אַז עֶר אִיז פֶעהִיג צוּא אַלֶעס, אַלֶעס צוּא קֶאנֶען, אַלֶעס צוּא ווִיסִין, דָאס הָאט זֵייעֶר שְׁטַארְק גֶעפְרֵייט

דָעם פַּיינֶעם פַּיינְמַאן, דָער קְלֵיינֶער טוּבְיָה הָאט דָאס גוּט פַּאר שְׁטַאנֶען, אוּנ הָאט זַייעֶר פְלֵייסִיג גֶילֶערְנְט.

אִיךְ ווִיל דָא קֵיין אִיבְּרִיגֶע צַייט נִיט פַּאר בְּרֵיינְגֶען, דַארִיבֶּער ווֶעל אִיךְ דָא עֶטְוָואס קִירְצֶער בַּאשְׁרַייבִּין דֶעם יָתוֹם טוּבְיָה'ס עֶרְצִיהוּנְג בַּייא זַיין פָאטֶער פַּיינְמַאן אִין הויז, אוּנ ווֶעל נָאר זָאגִין, אַז אִין פֶערְלוֹיף פוּן אַפָּאר יָאר אִיז אִים שׁוֹין עֶרְלוֹיבְּט גִיוֶועזִין צוּא עֶסִין אִין טִישׁ מִיט אַלֶעמֶען צוּא גְלַייךְ, מֶען הָאט אִים שׁוֹין דָאס מָארְגֶענְס קָאפֶע, אָבֶענְדְס טֵייא גִיגֶעבִּין, דִינֶערֶע אֵיידֶעלֶערֶע קְלֵיידֶער ווייכֶערֶע בֶּעטְצַייג הָאט מֶען אִים אוֹיךְ גִיגֶעבִּין, נָאר ווִיא צוּא פְרִידִין אִיז גִיוֶועזִין פַּיינְמַאן, אוּנ ווִיא הָאט עֶר זִיךְ גִיפְרֵייט אַז דֶער קְלֵיינֶער טוּבְיָה הָאט אִים גִיזָאגְט: פָאטֶער אוּנ ווָאהְלְטְהֶעטֶער! בַּיין טִישׁ ווֶעל אִיךְ עֶסִין, נִיט פוּן דִיא בֶּעסֶערֶע שְׁפַּייזִין ווֶעגִין, נָאר ווַייל אִיךְ ווִיל הָאבִּין דִי עֶהְרֶע מִיט דִיר אִין אֵיין טִישׁ צוּא זִיצִין, אוּנ דֶער בַּייא ווִיל אִיךְ זִיךְ גִיווֵיינֶען מִיט פְרֶעמְדֶע גֶעסְט ווֶעלְכֶע דוּא בִּיזְט מַכְנִים אוֹרַח מִיט זֵייא זִיךְ צוּא אוּנְטֶער הַאלְטִין, דִינֶערֶע שֶׁענֶערֶע קְלֵיידֶער דַארְף אִיךְ נָאר ווֶען גֶעסְט קוּמֶען, אָבֶער אִיךְ זָאל זִיךְ גִיווֵיינֶען אוֹיף ווייכֶערֶע בֶּעטְצַייג צוּא שְׁלָאפִין, אוּנ צוּא טְרִינְקֶען קָאפֶע אוּנ טֵייא, דָאס ווִיל אִיךְ נִיט, דֶען אִיךְ מֵיין אַז דָאס אִיז גָאר אִיבֶּערִיג, דֶער מֶענְשׁ דַארְף זִיךְ צוּא אַזֶעלְכֶע זַאכִין נִיט גִיווֵיינֶען.

אֵיין מָאל הָאט אִים דֶער גוּטֶער פַּיינְמַאן צוּא גִירוּפִין אוּנ הָאט צוּא אִים גִיזָאגְט: מַיין קִינְד פוּן הַיינְט אָן בַּאקוּמְסְט דוּא פוּן מַיין קַאסִיר פוּפְצִיג קָאפֵּייקִין זִילְבֶּער ווֶעכֶענְדְלִיךְ אוֹיף הוֹצָאוֹת קְטַנוֹת, אָבֶּער דוּא דַארְפְסְט פַּאר שְׁטֵיין וואוּ הִין צוּא בַּאנוּצִין, אַטְּהֵייל דֶער פוּן זָאלְסְט דוּא נוּיט בַּאדֶערְפְטִיגֶע גֶעבִּין, אוּנ

אטהייל

אַטְהֵייל דֶער פוּן זָאלְסְט דוּא פַאר זִיךְ זֶעלְבְּסְט בַּאהַאלְטִין אוֹיף אַנוֹיט .

אַז עֶר אִיז גְיוָוארִין בַּר מִצְוָה הָאט דֶער אַלְטֶער אַרוֹים גִינוּמֶען פִיר הוּנְדֶערְט רוּבִּיל זִילְבֶּער , אוּנ הָאט צוּא אִים גְיזָאגְט : פוּן הַיינְט אָן טְהֵיילִין מִיר זִיךְ פַאר נַאנְדֶער , אִיךְ גִיבּ דִיר ווִירְטְהְשַׁאפְט , אִיךְ גִיבּ דִיר אוֹיךְ יֶעהְרְלִיךְ פִיר הוּנְדֶערְט רוּבִּיל זִילְבֶּער , דֶער פוּן בארְפְסְט דוּא זִיךְ שׁוּכִין , קְלֵיידִין , לֶעבִּין , דִינְגֶען אַוואוינוּנְג , הַאלְטִין דִינֶער , צָאלִין לֶערֶער , אוּנ טוּא וָואס דוּא ווִילְסְט , דוּא קָאנְסְט אוֹיךְ אַנְדֶערְשׁ וואוּ וואוינֶען , קָאנְסְט אוֹיךְ בַּייא מִיר דִינְגֶען אַוואוינוּנְג , נָאר אוֹיבּ דוּא ווִילְסְט בַּיי מִיר בְּלַייבִּין וואוינֶען , דַארְפְסְט דוּ מִיר צָאהְלִין פַאר קְוַואטִיר מִיט טֶעבִּיל הָאלְץ אוּנ לִיכְט פִינְף רוּבִּיל זִילְבֶּער מָאנַאטְלִיךְ .

טוּבְיָה הָאט זִיךְ זֵייעֶר גִיוואוּנְדֶערְט אוֹיף דִיזֶעם , אָבֶּער עֶר הָאט קַיין וָוארְט נִיט גִירֶעט , דֶער אַלְטֶער פֵּיינְמַאן הָאט שְׁטִילֶערְהֵייט גוּט אַכְטוּנְג גִינֶעבִּין אוֹיף אַלֶעם וָואס עֶר טוּט , אַם עֶנְדֶע דֶעם יָאר הָאט דֶער קְלֵיינֶער טוּבְיָה אוֹיף פַאפִּיר דֶער לַאנְגְט דֶעם אַלְטִין אַרֶעכֶענוּנְג פוּן זַיינֶע הוֹצָאוֹת , אוּנ דֶעם אַלְטִין אִיז זֵייעֶר גִיפֶעלִין צוּא זֶעהְן אַז פַאר זִיךְ הָאט דֶער קְלֵיינֶער גִיהִיט אַיין אִיבֶּערִיגֶע קָאפִּיקֶע נִיט אוֹים צוּא גֶעבִּין , אוּנ אִיז גְיוֶועזִין זֵייעֶר קַארְג , אָבֶּער וואוּ עֶר הָאט גִידַארְפְט יֶעמַאנְדֶען הֶעלְפִין הָאט עֶר קַיין גֶעלְט גָאר נִיט גִיזַאלֶעוֶועט , אוּנ נָאךְ אַלֶע הוֹצָאוֹת אִיז בַּייא אִיהְם אִיבֶּער גִיבְּלִיבִּין הוּנְדֶערְט מִיט פוּפְצִיג רוּבִּיל מְזוּמָן , דֶער גוּטֶער אַלְטֶער הָאט אִים דִיא מוּתְרוֹת גֶעלְט גִיהֵייסִין בַּאהַאלְטִין , אוּנ הָאט אִים פוּן דָאס נַיי גִיגֶעבִּין פִיר הוּנְדֶערְט רוּבִּיל זִילְבֶּער .

אַזוֹי הָאט זִיךְ אַלֶעם גִיפִיהְרְט בִּיז עֶר אִיז אַלְט גִיוָוארִין

זִיבְּעצִין יָאר, דֶער יוּנְגֶער טוֹבְיָה הָאט גִיקָאנְט זֵייעֶר פִּיל תַּלְמוּד, הָאט אוֹיךְ פַּאר שְׁטַאנֶען לְשׁוֹנוֹת, הָאט גִיהַאט פִּיל יְדִיעוֹת אִין פֶערְשִׁידֶענֶע חָכְמוֹת, דֶער אַלְטֶער פָאטֶער אוּנ וָואהְלְטָהֶעטֶער הָאט אִים אַוֶועק גֶעשִׁיקְט שְׁטוּדִירֶען אִין אוּנִיוֶוערְזִיטֶעט, הָאט אִים מִיט גִיגֶעבִּין אַבִּיסִיל גֶעלְט אוֹיף הוֹצָאוֹת הַדֶּרֶךְ, אוּנ הָאט צוּא אִים גִיזָאגְט: מַיין זוּהְן! דוּא פָארְסְט יֶעצְט אַוֶועק פוּן מִיר, אִיךְ וֶועל שׁוֹין מֶער מִיט מַיינֶע אוֹיגִין נִיט קָאנֶען אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף דִיר, דַארִיבֶּער וֶועל אִיךְ דִיר דָא עֶרְקְלֶערְן וִוי דוּ דַארְפְסְט זִיךְ פִירֶען, גֶעלְט טוּז אַיין מֶענְשׁ הִיטִין, אוּם דָאס גֶעלְט זָאל אִים הִיטִין, דֶעם קֶערְפֶּער דַארְף מֶען נִיט נָאךְ גֶעבִּין, אָבֶּער מֶען דַארְף אִים אוֹיךְ נִיט פַאר דַארְבִּין, דִיא זֶעלֶע (נְשָׁמָה) מוּז מֶען מִיט וִויסֶענְשַׁאפְטֶען שְׁפַּייזִין, אָבֶּער אוֹיךְ נִיט צוּא פִּיל, מֶען דַארְף אוּם גֵיין מִיט גוּטֶע גִיזֶעלְשַׁאפְט (חֲבֵרִים) מֶען זָאל זִיךְ לֶערְנֶען פוּן זֵייא גוּטֶעס, אַמָאל דַארְף מֶען פוּן שְׁלֶעכְטֶע גֶעזֶעלְשַׁאפְט אוֹיךְ נִיט אַנְטְלוֹיפִין, פוּן וַוייטִין מָאג מֶען נָאךְ קוּקִין, אוּם צוּא וִויסִין וִויא וַוייט מֶען דַארְף זַיין פוּן שְׁלֶעכְטֶע זִיטֶען (מִדּוֹת רָעוֹת). דֶער כְּלַל אִיז: דֶער מֶענְשׁ דַארְף אָן גֶעמֶען אִימֶער דֶעם מִיטֶעל פּוּנְקְט, אוּנ וֶוען עֶר הָאט דָאס, כַאן גֵייט עֶר אִין רֶעכְטְפַארְטִיגֶען וֶועג, דוּא בַּאקוּמְסְט אִין דֶער צַייט פוּן דַיין סְטוּדְיוּם צוּא פִינְף הוּנְדֶערְט רוּבִּיל זִילְבֶּער אַיָאר, אָבֶּער נָאךְ דַיין סְטוּדְיוּם וֶועסְט דוּא שׁוֹין אַלֵיין מוּזִין דַיין בְּרוֹיט פַאר דִינֶען. פָאר מִיט גְלִיק, זַייא אַגוּטֶער אוּנ צוּזַאמֶען אַשְׁלֶעכְטֶער מֶענְשׁ, זַייא אוֹיךְ וֵוייךְ אוּנ הַארְט, נָאךְ זָאג אִיךְ דִיר גֵייא אִין רֶעכְטִין מִיטִין וֶועג, נָאר עֶהְרְלִיךְ זָאלְסְט דוּא זַיין אוֹיף דִיא הֶעכְסְטֶע מַדְרֵגָה.

5.

דער גוואלד ריס

„איך בין זייער רייך“ האט פיינמאן ווייטער גיזאגט, נאר דער רייכטהום זעלבסט פרייט מיך גאר ניט איבעריגס, דען איך פאר זיך אליין, פאר מיין אייגענעם קערפער, דארף איך גאר ניט, ווייל איך באנוגין זיך מיט גאנץ ווייניג, דאס וואס מיר קאסטין מיינע דינער איז צוא פיל פאר מיר אליין, צו וואס זע דארף איך דעם רייכטהום? עס פרייט מיך נאר וואס איך האב דאס פאר דינט מיט מיין אייגענע הארעוואניע זייער עהרליך, קיינעמס טרערין איז אויף מיין רייכטהום ניט פאר גאסין גיווארין, נאר מיין אייגענע עהרליכע מיהע, איך האב זיך דער ווייטערט פון אלע שעדליכע זאכין, פון זוכין כבוד, בעהערשין דעם צווייטין, גאוה, קנאה, שנאה, פערלאנגען יענעמס אונ דאס גלייכין, נעם זיך דאס ליבער גוטער טובה אין זינען אריין, דיזעס אלעס זאלסט דוא זייער שטארק אונ שטרייניג היטין, דאמאלסט וועסט דוא זיך פיהלען גליקליך, וועסט זיין זאט דא אויף דער ערד מיט דעם עוויגען הימילשען גליק, מיט גרויס אונ קליין, זאלסט דוא זיך בארעמהערציג באגיין, זא נאר דעם קלענסטין ווערימיל, גאר דעם קליינעם מילב, אונ אפילו די יצורים וואס אונזערע אויגין קאנען זייא גאר ניט באגרייפין, קאנען ניט זעהן, האט גאט אויך אומזיסט ניט באשאפין, זייא זיינען אלע טייער ביי אים, ורחמיו על כל מעשיו, ער האט רחמנות אויף אלע זיינע באשעפענים.

איך האב דיר גוטע ערציהונג גיגעבין, דוא ביזט גיוועזין פאר וואקסין, אונ איך האב גילאזט די ווילדע גראז אוים רייסין

פון דיר, ניט האסטיג, נאר גאנץ באזאכט, אום עס זאל דיר ניט שאדין, אנשטאט זיי האב איך ארום גיפלאנצט מיט רויזין אונ בלומען, יעצט מיין קינד שטייסט דוא אויף דעם מיטין וועג, דיר גייט שוין דאס אכצענטע יאר, דאס איז דיא רעכטע צייט וועז גוטעס מיט שלעכטעס ראנגלען זיך (יצר טוב ויצר הרע), דוא מוזט העלפין דעם גוטין מלאך גובר צוא זיין דעם שלעכטין.

דער מענש איז קינדהייט וויא אוויבער גראז, ער בייגט זיך נאך אלע ווינטין, ווערט ער אביסיל עלטער, ווערט ער ווי אטהיר (חיה), ער באקומט תאוות פון בהמות, אונ דער נאך ווערט ער אמלאך, אבער דיא פראגע איז: וואס פאר אמלאך? וואויל צוא דעם וואס פאר שטייט זיין וועג, אונ ווערט אמלאך טוב, גאטס ענגעל, ווייא צוא דעם וואס פאר שטייט ניט זיין וועג אונ ווערט אמלאך רע, איין טייפעל, דער ערשטער איז נוצליך, גוט פאר זיך פאר גאט אונ פאר דיא וועלט, דער צווייטער אבער איז שלעכט, שעדליך פאר זיך, פאר דיא גאטהייט אונ פאר דיא וועלט, נאך ערגער אבער פון דעם צווייטין איז דער דריטער, וועלכער פאר שטעלט זיך פאר גאטס ענגעל, אונ איז באמת דער טייפיל אליין, דיא לייט דער קאנ-ן אים ניט, אונ פאלין אונשולדיג אין זיינע הענד, אין זיין נעץ אריין, דיזער טייפיל שטעלט זיך פריער אן זייער גוט, דער נאך אבער נעמט ער פון זייא אוועק גאר זייער כבוד, גדולה, שם טוב אונ געלט, אלעס, דיא ערשטע כתה גוטע מלאכים זיינען זייער ווייניג, דיא לעצטע צוויא כתות זיינען זייער פיל, מען מוז איין גאנץ גוטעס אויג האבין, מיט פיל גיניטקייט, ביז מען זאל קאנען אונטערשיידען, איך ערמאנער

מיך

מִיךְ יֶעצְט, אִיךְ הָאב אַמָאל גִילֶעזִין אַלִיד פוּן אַגְרוֹיסִין פָּאֶעט,
אִיךְ וֶועל דִיר אִיר יֶעצְט פָאר זִינְגֶען ווייל זִיא פַּאסְט צוּא
אוּנְזֶער גִישְׁפְּרֶעךְ:

דֶער מֶענְשׁ

1.

בְּשַׁעַת פוּן מַיין מוּטֶער חַוָה
דִיא קְלוּגֶע גוּטֶע אוּנ טְרַייֶע
בִּין אִיךְ אַרוֹיס דָא אוֹיף דֶער וֶועלְט
מַלְאָכִים זַיינֶען דָא ווִי אוֹיבֶּען
דַאנְקֶען נָאר אִימָער גָאט אוּנ לוֹיבֶּען
דָאס הָאב אִיךְ דָאךְ מִיר פָּארְגִישְׁטֶעלְט

2.

נָאר אַז אִיךְ בִּין גִיוָוארִין גְרֶעסֶער
הָאב אִיךְ שׁוֹין פַארְשְׁטַאנֶען בֶּעסֶער
אַז דָא אִיז גָאר אַיין אַנְדֶער וֶועלְט!
אָנְשְׁטָאט מַלְאֲכֵי הַשָּׁלוֹם
אִיז אוּמֶעטוּם פוּל טַייפָאלִים
אִין מַאסְקֶעס אַלֶע גָאר פַאר שְׁטֶעלְט.

3.

דֶער שְׁפִּילְט מִיט דֶעם נָאר פָּאלִיטִיק
ווִיא אִין טֶעאַטֶער פוּל מִיט שְׁטִיק
אוֹי, וָואס אִיז דָא פָארְט פַאר אַוָועלְט!
זַיינֶען זִיךְ שׂוֹנְאִים אוֹיף מֶעסֶער

אײנֶער פֿוּן אַנְדֶערְן נִיט בֶּעסֶער
אוּנ אִיךְ הָאבּ דָא נָאךְ אוֹיךְ גִיפֶעלְט?!...

4.

„וָוער זַייט אִיר פָארְט?..." פְרֶעג אִיךְ אֵיינֶעם,
„מַלְאָכִים מִיט שֵׁדִים אִין אֵיינֶעם
מִיר הֵייסִין מֶענְשִׁין אוֹיף דֶער וֶועלְט!
וְויא מַלְאָכִים זַיינֶען מִיר גוּט
וְויא שֵׁדִים פַאר גִיסִין מִיר בְּלוּט
נָאר אִיבֶּער כָּבוֹד, אוּנ אִיבֶּער גֶעלְט."

נָאר הֶערִ מַיין זוּן, הֶער מִיךְ צוּא וַייטֶער, דֶער מֶענְשׁ יָועלְכֶער עֶס אִיז שׁוֹין גִיוָוארִין אַמַלְאַךְ, הֵן אַגוּטֶער הֵן אַשְׁלֶעכְטֶער, אָדֶער בֵּיידֶע אִין אֵיינֶעם, אַשְׁלֶעכְטֶער אִינֶעוֵויינִיג אוּנ אַגוּטֶער פוּן דְרוֹיסִין, אַזוֹי וְויא דֶער וָואלְף אִין אַשֶׁעפְּסֶענֶע פֶעל אָנְגִיטָאן, דִיא קָאן מֶען שׁוֹין אַנְדֶערְס נִיט מַאכִין, דִיא בְּלַייבִּין שׁוֹין וְויא זֵייא זַיינֶען, דֶער גוּטֶער בַּייא זַיינֶע גוּטֶעס, דֶער שְׁלֶעכְטֶער בַּיי זַיינֶע שְׁלֶעכְטֶעס, אוּנ דֶער גוּטֶער שְׁלֶעכְטֶער, דָאס הֵייסְט דֶער שְׁלֶעכְטֶער וָואס בַּאשְׁמִירְט זִיךְ מִיט אַגוּטֶע פַּארְב דֶער בְּלַייבְּט גִיוִוים וָואס עֶר אִיז, סַיידִין אַבַּאזוּנְדֶערֶע סִבָּה קָאן דִיא עֶרְשְׁטֶע צְוֵייא אַנְדֶערְס מַאכִין, אָבֶּער נִיט דֶעם לֶעצְטִין, דַארִיבֶּער דַארְף זִיךְ דֶער מֶענְשׁ מְקָרֵב זַיין צוּא דִיא גוּטֶע, אוּנ לֶערְנֶען זֵייעֶרֶע מַעֲשִׂים, מַרְחִיק זַיין זִיךְ פוּן דִיא שְׁלֶעכְטֶע, אוּנ זִיךְ הִיטִין פוּן זֵייעֶרֶע מַעֲשִׂים, נָאךְ מֶעהְר דַארְף עֶר אַנְטְלוֹיפִין פוּן דִיא צְבוּעִים פוּן דִיא רַמָאִים, וָואס דִיא מוֹיל אִיז זִיס וְויא הָאנִיג, אוּנ דָאס הַארְץ אִיז פוּל מִיט גִיפְט.

פוּן דֶעם וָואס אִיז נָאךְ עֶרְשְׁט וִוי אַגְרֶעזָעלֶע, פוּן דֶעם

טאר

טָאר מֶען זיך נִיט דֶער וַוייטֶערִין, צוּא דֶעם מוּז מֶען זיך וִויא מֶעגְלִיךְ אִיז מְקָרֵב זַיין, אוּנ אִים פִּירֶען אוֹיפִּין רֶעכְטִין וֶועג, מֶען דַארְף צוּא אִים נִיט צוּא לָאזִין קֵיין שְׁלֶעכְטִין וִוינְד.

אוּנ אֲפִילוּ דֶער מֶענְשׁ וָואס אִיז שׁוֹין גִיוָוארִין וִויא אַחַיָה, עֶר הָאט אָנְגִיהוֹיבִּין נָאךְ צוּא גֵיין תַּאֲוֹות עוֹלָם הַזֶה וִוי אַבְּהֵמָה, דֶעם טָאר מֶען אוֹיךְ נִיט מַרְחִיק זַיין, אִים מוּז מֶען אוֹיךְ וִויא פִיל מֶען קָאן אָפּ פִּירֶען מִיט שֵׂכֶל, מִיט קְלוּגֶע רֵייד, אוּנ גֶעבִּין אִים גוּטֶע בֵּיישְׁפִּילֶע, אִיז נָאךְ מֶעגְלִיךְ אַז מֶען וֶועט אִים פוּן שְׁלֶעכְטִין וֶועג אַרוֹיף פִּירֶען אוֹיפִין גוּטִין, אוּנ דָאס אִיז מְחוּיָב יֶעדֶער מֶענְשׁ, פוּן דֶעם שְׁמוּצִיגְסְטֶען שְׁטוֹיב וַואקְסְט אוֹיס דִיא שֶׁענְסְטֶע וַוייסֶע רָאזֶע, אַט אִיךְ גֵייא אִין דֶעם וֶועג, אִין דִיזֶען וַואהְרֶען רֶעכְטִין וֶועג נִיט פוּן קִינְדְוַויים אָן, זָאנְדֶערִין שְׁפֶּעטֶער, אִיךְ הָאבּ זִיךְ אוֹיס גִילֶערִינְט נַייעֶן, דוּרְךְ דֶעם בִּין אִיךְ אַמֶענְשׁ גִיוָוארִין, אוּנ הָאבּ מַיין גְרוֹיסִין רַייכְטְהוּם בֵּאקוּמֶען.

דוּא וֶועסְט דָאס פִּילַייכְט נִיט גְלוֹיבִּין, דָאס אִיז אָבֶּער דָאךְ גַאנְץ וַואהְר, גַאנְץ רִיכְטִיג, אַז אִיךְ בִּין אַלְט גִיוֶועזִין פֶּערְצִין יָאר הָאבּ אִיךְ גִיקָאנְט לֶערְנֶען, שְׁרַייבִּין אוּנ רֶעכֶענֶען, מַיין פָּאטֶער אִיז גִיוֶועזִין אַיין אָרִימֶער בַּעַל מְלָאכָה, עֶר הָאט נִיט גִיוואוּסְט וָואס עֶר זָאל פוּן מִיר מַאכִין, דֶען צוּא אַלֶעס מוּז מֶען גְלִיק הָאבִּין, אוּנ עֶר הָאט נִיט גִיהַאט.

מַיין חַבֶר מִיט וֶועמִין אִיךְ הָאבּ גִיהַאט אוּמְגַאנְג אוּנ הָאבּ דִיא גַאנְצֶע צֵייט מִיט אִים פַאר בְּרַאכְט, אִיז גִיוֶועזִין נָאךְ אַזוֹי אַאִינְגִיל וִויא אִיךְ, מִיט מִיר אִין אֵיינֶע יָארִין, מִיטִין נָאמֶען נבָל, מִיר פְלֶעגִין צוּוַאמֶען לוֹיפִין אִיבֶּער דִיא גַאסִין שְׁטִיפִין, מִיר זַיינֶען פוּל גִיוֶועזִין אוּמֶעטוּם, גִיוואוֹינְלִיךְ וִויא אוּנְגִיצוֹיגֶענֶע קִינְדֶער אָן הַשְׁגָחָה. דֶער גֵייסְטֶער בֶּגֶד אִיז אוֹיף אוּנְז בֵּאלְד

אלט

אַלְט גִיוָוארִין, אַיינְגִירִיכְט, פַאר שְׁמוּצְט, צוּא רִיסִין, אִין דֶער הֵיים פְלֶעגְט מֶען אוּנְז אֲפִילוּ דֶער פַאר נִיט שְׁוַוייגִין, גִיזִידִילְט, גִישָׁאלְטִין אוּנ גִישְׁלָאגִין אוֹיךְ דֶער פַאר, עֶס הָאט אָבֶּער גָאר נִיט גִיהָאלְפִין, וְויא נָאר אַרוֹים גִיחַאפְּט זִיךְ פוּן דֶער הֵיים וְוירֶער דָאס זֶעלְבִּיגֶע, מִיר הָאבִּין גָאר פַאר גֶעסִין אֶן דִיא הַיימִישֶׁע קוֹלוֹת, אֶן הֵיימִישֶׁע קְלֶעפּ.

אַמָאל זַיינֶען מִיר בֵּיידֶע גִיזֶעסִין אִין שְׁפַּאצִיר גָארְטִין, אוּנ הָאבִּין זִיךְ גִישְׁמוּעֶסְט צוּ וְוישְׁן זִיךְ, אִיךְ הָאבּ גִיזָאגְט: אִיךְ וְויל זַיין אַרַייכֶער מַאן — נָבֶל הָאט אוֹיךְ דָאס זֶעלְבִּיגֶע גִיזָאגְט.

עֶס וֶועט פוּן אַייךְ בֵּיידִין קַיין מָאל גָאר נִיט זַיין, אִיר וֶועט בְּלַייבִּין אֵייבִּיגֶע שְׁלֶעפֶּערְס! הָאט גִיזָאגְט אַיין אַלְטֶער פַיין גִיקְלֵיידֶעטֶער שֵׁיינֶער מַאן, וָואס אִיז הִינְטֶער אוּנְז גִישְׁטַאנֶען.

מִיר הָאבִּין זִיךְ דֶער שְׁרָאקִין, נָבֶל הָאט זִיךְ גִיפַאסְט סוּטְה, אוּנ הָאט אִים גִיפְרֶעגְט: וָוארוּם, מַיין הֶער?

— וָוארוּם?! — הָאט דֶער קְלוּגֶער גְרַייז גִיאַנְטְוָוארְטֶעט, — וָוארוּם?! אִיר זַייט קִינְדֶער פוּן אָרְדֶענְטְלִיכֶע גוּטֶע עֶלְטֶערִין, דָאס זֶעה אִיךְ פוּן אַיֶערֶע קְלֵיידֶער, אִיר אַלֵיין זַייט אָבֶּער גִיבָּארִין גִיוָוארִין צוּא זַיין בֶּעטְלֶער, דָאס זֶעה אִיךְ אוֹיךְ פוּן אַיֶערֶע קְלֵיידֶער, דֶען אַז נִיט וָואלְט אִיר נִיט קָאנֶען לֵיידִין אַזֶעלְכֶע גְוַואלְד רִיסִין אִין אַיֶערֶע קְלֵיידֶער. — דָא הָאט עֶר אַרַיין גִירוּקְט זַיינֶע פִינְגֶער אִין דִיא גְוַואלְד רִיסִין פוּן אוּנְזֶערֶע בְּגָדִים אוּנ הָאט אוּנְז גִיוויזִין, מִיר הָאבִּין זִיךְ בֵּיידֶע פַאר שֶׁעמְט. וֶוען אַייךְ — הָאט דֶער אַלְטֶער הֶער וַוייטֶער גִיזָאגְט — וֶוען אַייךְ פַאר רִיכְט קֵיינֶער אִין דֶער הֵיים דִי בְּגָדִים נִיט, פַאר וָואס זֶע לֶערִינְט אִיר זִיךְ אַלֵיין נִיט אוֹיס צוּא פַאר רִיכְטִין? בְּשַׁעַת דֶער רִיס וֶוערְט אִיז גָאר גְרִינְג צוּא פַאר רִיכְטִין, צְוֵויא שְׁטֶעךְ מִיט

אנאדיל

אַנָאַדְיל אוּנ גָאר, עֶס אִיז שׁוין וִוידֶער גַאנְץ, אָבֶּער דֶער נָאךְ אִיז שׁוין שְׁפֶּעט: אָט אַזוֹי גֵייט אִיר יֶעצְט וִויא דִיא בֶּעטְלֶער, וֶוען אִיר וִוילְט גְבִירִים זַיין מוּזְט אִיר אָנְהוֹיבִּין פוּן גַאנְץ קְלַיין, פְרִיעֶר פַאר רִיכְט דֶעם גְוַואלְד רִים, אוּנ דֶער נָאךְ נֶעמְט זִיךְ צוּא עֶפֶּעס אַנְדֶערְס.

בַּייא אוּנְז בֵּיידִין הָאבִּין דִיא גֶעזִיכְטֶער גִיפְלַאמְט פוּן שַׁאנְדֶע, אוּנ מִיר הָאבִּין זִיךְ שְׁטִילֶערְהֵייט מִיט חַרְפּוֹת פוּן אִים אָפּ גִירוּקְט, יֶעדֶערֶער פוּן אוּנְז אִיז מִיט בִּזְיוֹנוֹת אַוֶועק אַהֵיים, אִין וֶועג הָאבּ אִיךְ אַלְץ דִיא אַיינְגְרִיסֶענֶע פָּאלֶעס גִיוָואלְט בַּאהַאלְטִין, עֶס אִיז אָבֶּער גִיוֶועזִין אוּנְמֶעגְלִיךְ. קוּמֶענְדִיג אַהֵיים הָאבּ אִיךְ זִיךְ בַּייא מַיין מוּטֶער אָנְגִיהוֹיבִּין צוּא לֶערְנֶען נֵייעֶן, אַזוֹי וִויא אוֹיף גִילֶעכְטֶער, דֶען אִיךְ הָאבּ נִיט גִיוָואלְט זָאגִין צוּא וָואס אִיךְ דַארְף דָאס, אִיךְ הָאבּ זִיךְ גִישֶׁעמְט, דֶער נָאךְ אָבֶּער בִּין אִיךְ שׁוין גִיגַאנְגֶען אִין אַגַאנְצִין אוּנ אַרֵיינֶעם סוּרְטוּק, דֶען וִויא עֶס הָאט זִיךְ נָאר דִיא קְלֶענְסְטֶע לֶעכֶעלֶע גִימַאכְט, הָאבּ אִיךְ בַּאלְד פַאר רִיכְט, אוּנ דֶעם קְלֶענְסְטִין פְלֶעק הָאבּ אִיךְ בַּאלְד אַרוֹיס גִינוּמֶען, דֶען אֵיינְס בְּרֵיינְגְט דָאס אַנְדֶערֶע, אוּנ אַזוֹי בִּין אִיךְ גִיוָוארִין אַרֵיינְטְלִיכֶער מֶענְשׁ, מַיינֶע קְלֵיידֶער זַיינֶען שְׁטֶענְדִיג גִיוֶועזִין גַאנְץ אוּנ רֵיין, אִיךְ הָאבּ נִיט גִיקָאנְט לַיידִין דֶעם קְלֶענְכְּטִין רִים, דֶעם קְלֶענְסְטִין פְלֶעק, אִיךְ הָאבּ זִיךְ אַלֵיין דֶער כִּיט זַייעֶר גִיפְרֵייט, אִיךְ הָאבּ גִיקְוָואלִין קוּקִינְדִיג אוֹיף זִיךְ, אוּנ דַארוּרְךְ בִּין אִיךְ אוֹיךְ מֶער מֶענְשׁ גִיוָוארִין, אִיךְ הָאבּ אָנְגִיהוֹיבִּין צוּא בַּאטְרַאכְטִין מַיין תַּכְלִית, אוּנ הָאבּ אִימֶער גִיזָאגְט: דָאס אִיז אַבִּיסִיל אַקְלוּגֶער אַלְטֶער, וִויא אֶמֶת דָאס אִיז גִיזָאגְט, עֶס אִיז רִיכְטִיג אַזוֹי-מִיט צְוֵוייא שְׁטֶעךְ נָאדִיל אִין דֶער צֵייט פַאר הִיטְסְט דוּא דָאס גַאנְצֶע קְלֵייד; מִיט אַהֵייפֶּעלֶע

לַיים—דָאס גַאנְצֶע הויז; מִיט אַגְלָאז וַואסֶער פַאר לֶעשְׁט דוא בַּאלְד וִויא עֶס הויבְּט אָן צוא בְּרֶענֶען; פוּן אַקְלֵיינֶע קָאפִּיקֶע קָאן בַּייא דִיר וֶוערִין אַרוּבִּיל זִילְבֶּער, פוּן קְלֶענְסְטִין קֶערֶענְדִיל קָאן אוים וַואקְסִין דֶער גְרֶעסְטֶער בּוים—אוּנ גָאט וַוייס וִוי הויךְ!

אויף מַיין חַבֵר נָבָל הָאט דֶעם אַלְטִינְס עֵצָה נִיט אַזוֹי פִיל גִיוִוירְקְט וִויא אויף מִיר, אוּנ עֶר הָאט טַאקִי זַייעֶר פִּיל דַארִיבֶּער פַאר לָארִין. מֶען הָאט אוּנְז בֵּיידִין פָאר גִישְׁטֶעלְט פַאר אַחַלְפֶער וָואס הָאט גִיזוּכְט פַאר זִיךְ צוּם שְׁרַייבִּין אוּנ בּוּךְ פִירִין אַיוּנְגִין מֶענְשִׁין, עֶר הָאט אוּנְז בֵּיידִין עֶקְזַאמֶענִירְט (פַאר הֶערְט) אוּנ אִיךְ בִּין בַּיי אִים גִיבְּלִיבִּין, דֶען מַיין אַלְטֶער סוּרְטוּק אִיז גִיוָועזִין גַאנְץ אוּנ רֵיין, אוּנ נָבָל'ס שַׁבְּתְדִיגֶער סוּרְטוּק אִיז גִיוֶועזִין צוא רִיסִין אוּנ גִיפְלֶעקְט, דָאס הָאט מִיר מַיין וִוירְט נָאךְ הֶער גִיזָאגְט: אִיךְ זֶעה-זָאגְט מַיין פְּרִינְצֶעפַּאל—אִיךְ זֶעה אַז אויף דִיר קָאן אִיךְ אַלֶעס טְרוֹיעֶן, דֶען דוא הִיטְסְט דַיינֶע אֵייגֶענֶע, בַּייא דִיר אִיז דַיינֶע גַאנְץ, קָאן אִיךְ הָאפִין דָאס דוא וָועסְט מַיינֶע אויךְ הִיטִין, מַיינֶע וֶועט אויךְ בַּייא דִיר גַאנְץ זַיין, אָבֶּער עֶר נָבָל הִיט נִיט זַיין אֵייגֶענֶע, זַיין אֵייגֶענֶע אִיז בַּייא אִים נִיט גַאנְץ, וֶוער זֶע קָאן אִים וָואס טְרוֹיעֶן?... פוּן אִים וֶועט שׁוֹין וָואס גוּטֶעס נִיט זַיין... דָא הָאבּ אִיךְ זִיךְ דֶער מָאנְט אָן דֶעם גְוַואלְד רִיס, אוּנ אָן דֶעם קְלוּגִין גְבִייז עֵצָה.

אִיךְ הָאבּ זִיךְ אָנְגִיהויבִּין אַרוּם צוא זֶעהְן אַז אִין אַנְדֶערֶע זַאכִין; אִין ווִיסֶענְשַׁאפְטִין, אִין חָכְמוֹת, אִין מַיין בְּעֶנֶעהְמֶען; אִיז בַּייא מִיר אויךְ גִיוָועזִין גְרוֹיסֶע גְוַואלְד רִיסִין. אַפָאר שְׁטֶעךְ מִיט אַנָאדִיל אִין דֶער צַייט וָואלְט אַלֶעס פַאר רִיכְט וֶוערִין, גָאר אָן מִיה אוּנ מַאטֶערְנֶעס, מֶען טָאר דָאס לָאךְ נִיט פַאר לָאזִין, דֶעם גְוַואלְד רִיס נִיט גְרֶעסֶער וֶוערִין, אַז נִיט מוּז מֶען צוּם

כורטוק האבּין אַשְׁנײַדער, צום גיזונד אַדאָקטאָר, אונ צוא שלעכטע אויף פיהרונג — גרויסע שטראָף פון נאצאלסטוואָ. אַלעס איז וויכטיג אונ מען מוז גוט באַטראַכטין, סייא אין גוטין סייא אין שלעכטין פאַל, ווער עס דיינקט אַנדערש, דער פאַר שטייט זיך זעלבסט ניט, אונ ער פאַר שטייט ניט וויא צוא לעבּין אויף דער וועלט. מיין פּרינצעפּאַל דער חלפער האט אויך גיהאט שטאַרקע גוואַלד ריכין, ער האט זיך עלטער גיהאט ווי דעם צווייטין, ער פלעגט שרייען, זידלין, פלעגט בּעהערשין דעם צווייטין, אונ איז גיוועזין אַיין עקשן... דאס האט מיר זייער גיערגערט, איך פלעג אים אַנטקעגין ענטפערין איז דער פון גיוואָרין אַקריג. איי! — האָבּ איך מיר גיטראַכט — דאס איז גאר קיין שכל ניט, איך קאן דא מאכין אַגרויסין גוואַלד ריס, איך קאן אויך ווערין אַשרייער, אַקריגער, אַבּייזער אונ אַיין אונערטרעגליכער מענש וויא מיין בּעל הבית. פון דער שטונדע אָן האָבּ איך אים אָנגיהויבּין אָפּ צוא טרעטין, נאך צו לאזין, איך האָבּ גיזעהן עס זאל זיין שלום אונ רוה.

אַז איך האָבּ זיך בּייא מיין ווירט אוים גילערינט, האָבּ איך פון אים אָפּ גיטראָטין אונ האָבּ פאַר זיך גינומען עפּעס האַנדלען, איך האָבּ זיך איינגיוואוינט אין אַבּיסיל נויט אונ צרות צוא זיין פּרייליך (ווען דער וואָס האט אימער צוא פיל פּריידע, דער קאן קיין מאל ניט פּרייליך זיין), איך האָבּ פיל גיהיט פאַר זיך אויף שפּעטער, איך האָבּ זיך אַיינגיוואוינט ניט לאזין בּייא זיך אויפין קלייד קיין גוואַלד ריס, אונ בּייא דעם וואָס איך וועל דאס זעהן זאל איך אים ניט דן זיין לכף חוב. האָבּ איך גיזעהן אַז אַלע זיינען צוא פּרידין פון מיר אונ איך פון זייא. אויף דיזין אָרט האט מיר קיין מאל קיין גוטע פּריינד

ניט גיפּעלט, איבּער הויפּט איך האָבּ גיהאַט גרויס נאֶמָנות, אונ גישעפּט, נאָט האָט מיר גיבּענטשט, זיין בּרכה איז גיוועזין אין אַלע מיינע ערליכע גידאַנקען אונ גישעפּט, נאָך דעם וויא איך האָבּ מיין ירושה אין אָסט־אינדיען פון מיין פעטער אָפּ גינומען האָבּ איך גיוואַקסין וויא דיא גרויסע בּוימער פון דיא קליינע קערענדלאַך.

אַזוי איז מיין ריכטהום אימער גרעסער אונ גרעסער גיוואָרין, צוא וואָס זע טויג דאָס? האָבּ איך זיך זעלבּסט גיפרעגט — דוא דאַרפסט דאָך אַפילו ניט אַצוואַנציגסטע טהייל דער פון. אויף וואָס זע? נאָר צוא גלאַנצין פאַר מענשין? דאָס איז דאָך גיווים נאַרעש! זאָל איך דען אויף דער עלטער נאָך נייע גוואַלד ריסין מאַכין?... העלף אַנדערע, אַזוי וויא גאָט האָט דיר גיהאָלפין דורך אַנדערע, דיא גרעסטע גוטס וואָס אונז קומט אַרויס פון דיא עשירות אַז מיר זאָלין אָן קיינעם ניט זיין אָפּ היינגיג, אונ דורך אונז זאָלין מענשין גיהאָלפין ווערין.

יעצט ליבּער טוביה, גייא אין אוניווערזיטעט; לערין פלייסיג, דאָס וואָס דוא דאַרפסט; גידיינק דעם קלוגין גרייז, פאַר היט דעם ערשטין קלענסטין גוואַלד ריס; האָבּ ניט אַזוי אַקורצין זכרון וויא מיין חבר נבל, דורך זיינע גרויסע גוואַלד ריסין איז פון אים גאָר נישט גיוואָרין.

6.

דיא סטאָליאַרניע.

טוביה ליבּליך (אַזוי איז גיוועזין זיין פאַמיליע נאָמען), האָט אין דער רעזידענץ שטאָט, זייער פלייסיג גילערינט, ער

האָט

הָאט פוּן רֶעסְט וֶועגֶין זַיין קֶערְפֶּער אוֹיךְ נִיט פַאר דָארְבִּין, עֶר הָאט אוֹיךְ גִיהַאט פֶערְגֶענִיגֶען אוּנ גִיזֶועלְשַׁאפְט מִיט גוּטֶע פְרַיינְד. נָאר בַּייא אִים אִין זִינֶען הָאט זִיךְ אַלְץ גִידְרֵייט עֶפֶּעס אַפְלַאן, וָואס עֶר הָאט אוֹיף דֶעם גִידַארְפְט הָאבִּין גֶעלְד, עֶר הָאט גִיוָואלְט רַייזִין אִין גַאנְץ אֵייראָפָּא. דֶעם וָואלְטְהֶעטֶער פַּיינְמַאן אִיז דֶער גִידַאנְקֶען זֵייעֶר גִיפֶעלִין, עֶר הָאט אָבֶּער אוֹיף דֶעם אֵיין צוּ בְּרָאכֶענֶעם פֶּענִיג נִיט גִיוָואלְט גֶעבִּין, אוּנ וָואס פַּיינְמַאן הָאט נָאר אֵיין מָאל אַרוֹיס גִילָאזִין פוּן מוֹיל אִיז שׁוֹין פַאר פַאלִין, בַּייא דֶעם אִיז עֶר שׁוֹין אִימֶער גִיבְּלִיבִּין, וִויא זָע נִיט מֶען זִיךְ דָא אַיין עֵצָה? וִויא רַייזְט מֶען אָן גֶעלְט? לִיבְּלִיךְ הָאט זִיךְ מְיַשֵׁב גִיוֶועזִין, אוּנ הָאט זִיךְ אוֹיף גִיךְ בַּאשְׁלָאסִין. קוֹים הָאט עֶר גִיהַאלְטִין בַּיין עֶנְדֶע שְׁטוּדְיוּם צוּא וֶוערִין דָאקְטָאר יוּרִי (עֲרִיכַת מִשְׁפָּטִים) אוּנ חֶעמְיֶע, אַזוֹי הָאט עֶר זִיךְ גִישְׁטֶעלְט לֶערְנֶען בַּייא אַיין גְרוֹיסִין סְטָאלְיַאר דִיא מְלָאכָה. עֶר הָאט דִיא מְלָאכָה גִיךְ אוּנ גוּט גִילֶערִינְט: הוֹבְלֶען, הַאקִין, זֶעגִין, שְׁנִיצִין, בּוֹיעֶרִין, קְלֵייעֶן, לַאקִירִין אוּנ דָאס גְלַייכִין, הָאט עֶר זִיךְ גַאנְץ שְׁנֶעל אוֹיס גִילֶערִינְט, דָאס וָואס עֶר הָאט פְרִיעֶר זִיךְ גִילֶערִינְט רִיסֶעוֶוען קַארְטִינֶעם אוּנ חֶעמְיֶע, דָאס הָאט אִים יֶעצְט פִיל גִיהָאלְפִין, דֶעם קִינְסְט דִיא מֶעכַאנִיק פוּן דֶער אַרְבַּייט הָאט עֶר זִיךְ אוֹיס גִילֶערִינְט אִין אֵיינִיגֶע מָאנַאטִין, אוּנ עֶר הָאט זִיךְ פַאר גְלִיכֶען מִיט דִיא גְרוֹיסֶע בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת.

אֵיין מָאל פַאר נַאכְט אִיז פַּיינְמַאן גִיקוּמֶען פוּן זַיין שְׁפַּאצִיר גַאנְג אַהֵיים אוּנ הָאט זִיךְ גִיזֶעצְט בַּיין פֶענְסְטֶער רוֹיכֶערְן אַלוּלְקֶע; מִיט אַמָאל אִיז עֶפֶּעס אַבַּעַל מְלָאכָה צוּא אִים צוּא גִיגַאנְגֶען, מִיט אַפֶּעקִיל אוֹיפִין פְּלֵייצֶע, עֶר הָאט אַרוּנְטֶער גִינוּמֶען דִיא הִיטִיל, אוּנ הָאט זִיךְ צוּא אִים גִינֵייגְט, שְׁטִיל נִיט

ביידענדיג אין וואָרט, דער אַלְטֶער גְבִיר האָט דעם בַּעַל מְלָאכָה אַביין גיוואָרפין אין היטיל עֶפֶּעס אַמְטְבֶע. דער בַּעַל מְלָאכָה האָט אים גִידַאנְקְט, האָט דיא נְדָבָה בַּאהַאלְטִין אין קֶעשִׁינֶע, אונ האָט גיבֶּעטִין עֶרְלויבְּנִיס דאס ער וויל מִיט אִים ביידין אונְטֶער פִּיר אויגין.

דער בַּעַל מְלָאכָה האָט אִים גִיבְּרַאכְט אַגֶערִים פוּן טוּבְיָה׳ן דער גוטֶער פַּיינְמַאן האָט זיך [illegible]ייט ווִיא אַקְלֵיין קִינְד, דען עס איז שוין אֵיינִיגֶע מָאנַאטִין וו[illegible]ה ער האָט פון זַיין לִיבִּין זון נִישְׁט גִיהֶערְט, וועלְכִין ער האָט יבּאַייר גִילִיבְּט וויא ער האָט זיך אַלֵיין גִירִיכְט, וויא ער האָט האָסט דעם בַּעַל מְלָאכָה אַהִיפְּשֶׁע ווַיילֶע גוּט בַּאטְרַאכְט, יוָ, זַיינֶער אַשְׁפְּרוּנְג גִיטָאן אַהִינְטֶער, אונ האָט אויס גִישְׁרִיעֶן: וואו[illegible]ין אין גָלוּ[illegible]יא דאס אַקָארְסְט נִיט מַיין גוּטֶער לִיבֶּער טוּבְיָה לִיבְּל יִשְׂרָאֵל... שְׁטֵייט דוּא דָאס אַקָארְכְט נִיט מִיט מִיר דָא אַקָאמֶעדְיֶע אַלֶעם צוּא זַאמֶען, גֵייט דָאס אַדָאקְטָאר יוּרִי אונ חֶעמִי?... יסֶענֶע שֶׁעפְּסֶעלֶע,

טוּבְיָה האָט אָנְגִיהויבִּין צוּא שְׁמֵייכְלִין אונ האָט דער גְהֶעטְטָא, דער דָאקְטָאר יוּרִי אונ חֶעמִי אִיז בַּאהַאלְטִין אין פֶּעקִיל: יֶעצְט אָבֶּער דָא בייזְט גָאר אַסְטָאלְיַאר. ער מִיט זַיין מְלָאכָה וועט גִיווִיס אוּמֶעטוּם קְרִיגִין זַיין בְּרוֹיט צוּא פַּארְדִינֶען, אונ וועט קָאנֶען בִּילִיג לֶעבִּין אויךְ. אִיצוּנְד הויבּ איךְ אָן צוּא בייזִין אִין פְּרֶעמְדֶע לֶענְדֶער. אִיךְ גֵייא נָאר דוּרךְ אָווִילְין אוּם צוּא זֶעהֶן זִיךְ מִיט אֵייךְ לִיבֶּער טַיֶיעֶרֶער פָּאטֶער, דַאנְקֶען אֵייךְ נָאךְ אַמָאל, אונ בֶּעטִין אֵייֶער בְּרָכָה אויפִין וועג.

דָאס האָט פַּיינְמַאנֶען זֵייעֶר גִירִיהְרְט; דִיא אויגִין זַיינֶען גִיוואָרִין פוּל מִיט טְרֶערִין, ער האָט נִיט גִיקָאנְט בֵיידִין; ער אִיז אַרוֹיף גִיפַאלִין טוּבְיָה׳ן אויפִין הַאלְז, האָט אִים אַרוּם גִינוּמֶען מִיט

בֵּיידֶע הֶענְד, הָאט אִים צוּא גִיקְוֶועצְט צוּא זִיךְ צוּם הַארְצִין, אוּנ הָאט וֵויינֶענְדִיג גִיזָאגְט: יוֹא, דוּא בִּיזְט מַיין לִיבֶּער זוּן, אִיךְ וֶועל זַיין אִימֶער דַיין טְרַייֶער פָּאטֶער.

אַגַאנְצִין מָאנַאט הָאט אִים פֵיינְמַאן נִיט אַוֶועק גִילָאזְין פוּן זִיךְ, דֶער נָאךְ הָאט עֶר אִים גִיבֶּענְשְׁט אוֹיפִין וֶועג — יוֹא, הָאסְט דוּא עֶפֶּעס גֶעלְד מִיט זִיךְ? ה.ט עֶר אִים גִיפְרֶעגְט בַּיים זֶעגֶענֶען זִיךְ — אִיךְ הָאבּ... פִינְף … ג צְוַואנְצִיג רוּבִּיל! — הָאט טוֹבְיָה גִיעֶנְטְפֶערְט — דָאס אִיז … אִיבֶּער גִיבְּלִיבִּין.

— עֶס אִיז גַאנְץ גִינוּג … אַבַּעל מְלָאכָה! — הָאט פֵיינְמַאן לַאכִינְדִיג אוֹיס גִישְׁרִיעֶן … יר נָאךְ אַרוּבִּיל אוֹיפִין וֶועג, וֶועסְט דוּא שׁוֹין הָא… ט אוּנ צְוַואנְצִיג! גָאט זָאל זַיין מִיט דִיר! שְׁרֵייבּ… ייא כָאנַאטִין בְּרִיף וִויא דוּא לֶעבְּסְט, וואו… דוּא טוּסְט, וָואס דוּא הָאסְט גִיזֶעהְן, … ט זִיךְ גִילֶערִינְט, לָאז נִיט צוּא קֵיין גְוַואלְד … יוִוים גוּט זַיין.

7.

דִיא רַייזֶע אִין אֵייראָפָּא

מִיט זֶעקְס אוּנ צְוַואנְצִיג רוּבִּיל אִין דֶער טַאשֶׁא, הָאט זִיךְ טוֹבְיָה לִיבְּלִיךְ אַוֶועק גִילָאזְין רַייזִין אִין אֵייראָפָּא, פְּרִיעֶר דוּרְךְ גֶערְמַאנְיֶע, דֶער נָאךְ דוּרְךְ דִיא אַלְפֶּען גֶעבִּירְגֶע אִין רוּים, דָארְטִין הָאט עֶר בַּאזוּכְט זַיינֶע אוּנְגְלִיקְלִיכֶע בְּרִידֶער, עֶר אִיז דָארְטִין אוֹיף אַיין קוּרְצֶע צַייט גִיבְּלִיבִּין, עֶר הָאט גִיזֶעהְן אוּנ בַּאטְרַאכְט דִיא גְרוֹיסֶע צָרוֹת וָואס אוּנְזֶערֶע אִידִין לַיידִין נָאךְ דָארְטִין עַד הַיוֹם הַזֶה, עֶר הָאט אוֹיף דֶעם זַייעֶר שְׁטַארְק גִיוַויינְט:

אוי, דער גוואלד ריס! — האָט ער וויינענדיג אוים גישריען —
דער גוואלד ריס פון דער אמונה זאל נאך אין דיזע צייט אזוי
ווייט זיך רייסן, ברידער, מיינע טייערע ברידער! איר זעט
נעבאך גאר ניט דא אין רוים, די פרייהייט וואס מיר האבין
דא אין די ליכטיגע לענדער, איר האט דא זייער גרויסע צרות
שטייא אויף פרעה מיט דיינע חרטמים, נבוכדנצר, טיטוס,
מיט אייערע יועצים, המן מיט דיין ווייב אונ קינדער, וועט
איר זיך פרייען צוא זעהן נקמ[illegible] אן די קינדער ישראל, פרעה
דו האסט די אידעשע נייא ג[illegible]ענע קינדער גיהייסן ווארפין
אין וואסער, נבוכדנצר, דוא [illegible] גיהייסן ווארפין אידעשע
קינדער אין פייער פאר וואס זיי[illegible] גיבליבין טריא זייער
גלויבין, טיטוס דוא האסט פאר טרי[illegible]ת אלע אידין,
המן האסט גיוואלט קויפין די פאלק [illegible] אויף
[illegible] אונ זעהט וויא אין רוים טוט מען דיזעס
לשיה נדחה ישראל, צוא די פאר שטו[illegible]
איז גיגליכין ישראל, זייא זיינען גיווארפין אין [illegible]
אין דעם ארט וואו דער טייך טיבער פאר פלייצט זייא, זייא
זיינען נעבאך גיווארפין אין דעם גרויסין פייער פון קנאת הרבת,
מען חאפט מיט גוואלד קינדער, מען נעמט זייא אוועק, מען
רייסט זייא ארויס פון זייער גלויבין, פון זייערע עלטערין, פון
זייערע קרובים, פון זייער נאציע, פון אללעם זייערע, ווער
וויים דען ניט ווי מען האט גיטאן מיט כהן אונ מארטארע... דא
אין רוים זיינען אונזערע אידין נעבאך פאר טריבין אין איין
שלעכטין אונגיזונטין פאר פעסטעטען ווינקיל פון שטאט, איין
באזונדער אפ טיילונג פאר אידין מיטין נאמען גהעטטא, זייא
זיצין אזוי וויא די טמאים מחוץ למחנה... דא אין רוים זיינען
זייא

זייא נֶעבֶּאךְ פַּאר קוֹיפְט יֶעדֶערֶער טוט אִיבֶּער זֵייא וָואס עֶר
וִויל... חִנָּם נִמְכַּרְתֶּם, אוּמְזִיסְט זַייט אִיר נֶעבֶּאךְ פַּאר קוֹיפְט
גִיוָוארִין... אוֹי דֶער גְוַואלְד רִים! דֶער גְוַואלְד רִים פוּן דֶער
אֶמוּנָה רַייסְט זִיךְ צוּא שְׁטַארְק, עֶר גֵייט צוּא וַוייט... עַד נֶפֶשׁ
כָּל אִישׁ יָשָׁר נָגְעָה שֶׁבֶר בַּת יַעֲקֹב הַמּוֹצְאָם בְּרוּים, בִּיז דִיא
זָעלֶע פוּן יֶעדֶער רֶעדְלִיכִין מֶענְשִׁין רִיהְרְט דֶער אוּנְגְלִיק פוּן
דִיא אִידִין וָואס זַייא הָאבִּין נָאךְ אִיצוּנְד אִין רוּים, וְנַפְשִׁי
תְּקוֹנֵן, אוּנ מַיין זֶעלֶע קְלָאגְט אוֹיךְ אוּנ וֵויינְט דַארִיבֶּער...
וִויא פִיל דַארְפִין מִיר דָאס פָּארְט דַאנְקֶען דֶעם גוּטִין גָאט
הַמַּמְלִיךְ מְלָכִים וָואס עֶר הָאט אוֹיף גִילוֹיבְּטִין גַאנְץ אֵייְרָאפַּא,
אוּנ דִיא מַלְכֵי חֶסֶד גִיבִּין אוּנְז פְּרַייהַייט זֵייא וִוילִין אוּנְז פַאר
גְלַייכִין מִיט אַלֶע נַאצְיֶעס, אוֹיךְ אִין אוּנְזֶער לַאנְד אוּנְטֶער
אוּנְזֶער מוֹשֵׁל צַדִּיק בְּיִרְאַת אֱלֹהִים אלכסנדר השלישי ירום הודו
ותנשא מלכותו לֶעבִּין מִיר גְלִיקְלִיךְ יֶעדֶערֶער אוּנְטֶער דֶעם
שָׁאטִין פוּן זַיין גְלוֹיבִּין, קֵיינֶער שְׁטֶערְט נִיט, אַדְרַבָּה מִיר אִידִין
הָאבִּין נָאךְ אַלֶע טָאג נַייע גוּטֶע אוּנְקָאזִין, דֶער מֶלֶךְ חֶסֶד הַמָּלֵא
רַחֲמִים וְטוֹב מְשִׁיחַ אֱלֹהִים זוּכְט אִימֶער נָאר דֶעם גְוַואלְד רִים
צוּ פַּאר נֵייעֶן... רוּים! רוּים! עֶס אִיז שׁוֹין צַייט אַז דוּ זָאלְסְט
אוֹיךְ זֶעהֶן וִויא מִיגְלַאךְ אִיז צוּא פַּאר נֵייעֶן דִיזֶען שְׁלֶעכְטִין
אוּנְגֶעהֶייעֶרֶען גְוַואלְד רִים! דֶעם אֱמוּנָה גְוַואלְד רִים!... קוּק
זִיךְ אַרוּם אוּנ פַּאר גְלַייךְ זִיךְ מִיט אַלֶע אֵייְרָאפֶּעאִישֶׁע אוֹיף
גִילוֹיכְטֶענֶע לֶענְדֶער... אוֹי דֶער גְוַואלְד רִים פוּן דֶער אֱמוּנָה,
אִיז דֶער עֶרְגְסְטֶער גְוַואלְד רִים אוֹיף דֶער וֶועלְט!... אִיךְ וִויל
בַּייזִין דוּרְךְ שְׁפַּנְיָא וַויינֶען דָארְטִין אוֹיף דִיא אַלְפֵי רְבָבוֹת אִידִין
וָואס זַיינֶען דָארְטִין גִיהַרְגֶעתְ גִיבְּרֶענְט גִיוָוארִין עַל קִידוּשׁ הַשֵּׁם,
ה׳ יְחוֹנֵן עַפְרָם...

אַזוי הָאט נָעבּאךְ אַלֶץ גִיוַויינְט דֶער גוּטֶער טוֹבְיָה אוֹיף דִיא גְרוֹיסֶע צָרוֹת פוּן זַיינֶע בְּרִידֶער, פוּן דָארְטִין אִיז עֶר גִיקוּמֶען קַיין נֶעאַפֶּאל, עֶר אִיז אוֹיךְ גִיוֶועזִין אִין שְׁפַּאנְיָא אוּנ פָּארְטוּגַאל, אִין פְרַאנְקְרַייךְ אִין דֶער שְׁטָאט לְיָאן אוּנ פַּארִיז, הָאט עֶר זִיךְ גִישְׁטֶעלְט בַּיי דִי גְרֶעסְטֶע אוּנ בֶּעסְטֶע סְטָאלְיַארֶעס אַרְבַּייטִין, אוּם צוּא דֶער גֵיין גְרִינְדְלִיךְ דֶעם קוּנְסְט פוּן דֶער מְלָאכָה, דֶער נָאךְ אִיז עֶר אַוֶועק קַיין לָאנְדָאן וואוּ עֶר הָאט זִיךְ דָארְטִין פַאר זַאמְט כִּמְעַט אַגַאנְצִין יָאר, פוּן דָארְטִין הָאט עֶר זִיךְ שׁוֹין צוּרִיק אוּם גִיקֶערְט דוּרְךְ הָאלְלַאנד, עֶר אִיז אוֹיךְ אִין דַאנֶיע גִיוֶועזִין, אוּנ אִיז דוּרְךְ שְׁטָאקְהָאלְם גְלַייךְ קַיין פֶּעטֶערְבּוּרְג אַוֶועק גִיפָארִין, אוּנ פוּן פֶּעטֶערְבּוּרְג גְלַייךְ אַהֵיים.

אוּמֶעטוּם וואוּ עֶר פְלֶעגְט נָאר זֶעהְן עֶפֶּעס נִיצְלִיכֶעס אִיז עֶר דָארְטִין גִיבְּלִיבִּין אֵיינִיגֶע צַייט, עֶר פְלֶעגְט זִיךְ שְׁטֶעלִין בַּייא אַסְטָאלְיַאר אוּם צוּא פַאר דִינֶען אַבִּיסִיל גֶעלְט אוֹיף רַייזֶע קָאסְטִין, אַגַאנְצֶע וָואךְ אִיז עֶר גִיוֶועזִין אַסְטָאלְיַאר, שַׁבָּת אוּנ יוֹם טוֹב אָבֶּער פְלֶעגְט עֶר וֶוערִין אַלַמְדָן אוּנ אַגִילֶעהְרְטֶער, עֶר פְלֶעגְט קוּמֶען צוּא דִיא רַבָּנִים צוּא דִיא פְּרָאפֶעסָארִין, וָואס אַלֶע הָאבִּין אִים בַּאוואוּנְדֶערְט אוּנ מְקַנֵא גִיוֶועזִין, דִיא בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת בַּייא וֶועמֶען עֶר פְלֶעגְט טָאן זַיין מְלָאכָה פְלֶעגִין אִים נִיט אַוֶועק לָאזִין, דֶען עֶס אִיז נִיט אַזוי גְרִינְג צוּא בַּאקוּמֶען אַזוי אַגוּטִין מַייסְטֶער, אוּנ אַזוי אַגוּטִין עֶרְלִיכִין גִילֶערְטִין מַאן וִויא אוּנְזֶער טוֹבְיָה לִיבְּלִיךְ אִיז גִיוֶועזִין. מֶען הָאט אִים אוֹיךְ פִיל שִׁדוּכִים גִירֶעט, עֶר הָאט אָבֶּער גָאר נִיט גִיוָואלְט הֶערִין אוּנ זֶעהְן, זַיינֶע שְׁוַוארְצֶע אוֹיגִין הָאבִּין גִיבְּלִישְׁצֶעט מִיט דֶעם פַּייֶער פוּן חָכְמָה, זַיין שֵׁיינֶע וואוּקְס אוּנ זַיין בֶּענֶעמֶען הָאבִּין גִיצַייגְט אַז עֶר אִיז אַיין מַאנְן פוּן הֶעכֶערִין קְלַאס, אוּנ זַיין

שטילקייט

שְׁטִילְקַייט זַיין גוּצְקַייט הָאבִּין גִיוִויזִין אַז עֶר אִיז אַיין עֶרְלִיכֶער גוּט גֶעזִיטְטֶעטֶער מַאנְן, אִיטְלִיכֶער הָאט אִים לִיבּ גִיהַאט.

אִין עֶרְגִיץ הָאט מֶען אִים נִיט גִיקֶענְט אָפּ הַאלְטִין, עֶר הָאט אַלְץ גִיוָואלְט וָואס גִיכֶער קוּמֶען אַהֵיים צוּא זַיין פָּאטֶער אוּנ וָואלְטְהֶעטֶער פַיינְמַאן, אוּנ דָארְטִין זָאל עֶר זִיךְ לֶעבִּין אַלֶעם בַּעַל מְלָאכָה.

נָאךְ פִּיר יֶעהְרִיגֶע רַייזֶע אִיז עֶר גִיקוּמֶען קַיין אָוִולִין, דָארְטִין וואוּ עֶר הָאט זִיךְ גִירִיכְט צוּא גִיפִינֶען זַיין פָּאטֶער אוּנ וָואלְטְהֶעטֶער, עֶס אִיז שׁוֹין גִיוֶועזִין אָנְדֶערְטְהַאלְבִּין יָאר וִויא עֶר הָאט פוּן זַיין וָואלְטְהֶעטֶער קַיין בְּרִיף נִיט עֶרְהַאלְטִין, עֶר אָבֶּער הָאט גִיהִיט צוּא אִים צוּא שְׁרַייבִּין אַלֶע דְרַייא מָאנַאטִין, אִיצוּנְד הָאט נֶעבַּאךְ טוּבְיָה גָאר נִיט גִיוואוּסְט וָואס הֶערְט זִיךְ דָא מִיט דֶעם אַלְטִין, אִיז עֶר גִיזוּנְד? לֶעבְּט עֶר נָאךְ? אָדֶער הָאט דִיזִין גוּטִין אָרְדֶענְטְלִיכִין בְּרַאוִוין פַיינֶעם מַאנְן עֶפֶּעס חָלִילָה אַסִבָּה נִיט גִיטְרָאפִין?...

בְּלַייךְ אוּנ גֶעל אִיז אוּנְזֶער גוּטֶער טוּבְיָה גִיוָוארִין בְּשַׁעַת עֶר אִיז גִיקוּמֶען צוּא דֶעם הוֹיף וָואס אִיז אִים בַּאוואוּסְט אַז דָארְטִין דַארְף וואוֹינֶען פַיינְמַאן, אוּנ עֶר הָאט דָארְטִין גִיפוּנֶען פְּרֶעמְדֶע מֶענְשִׁין, וֶועלְכֶע הָאבִּין אִים עֶרְקְלֶערְט דָאס פַיינְמַאן הָאט דָאס הוֹיז שׁוֹין לַאנְג פַאר קוֹיפְט, אוּנ דַאמָאלְסְט נָאךְ אִיז דֶער אַלְטֶער אָפּ גִיפָארִין פוּן אָוִולִין.

מִיט אַפַּארְבִּיטֶערְטֶע הַארְץ הָאט לִיבְּלִיךְ נֶעבַּאךְ גִיבְּרָאזֶעט אִין דִיא בְּלָאטֶע פוּן גַאס, אוּנ הָאט מִיט הַארְץ וֵוייטָאג צוּא זִיךְ אַלֵיין גִירֶעט: שׁוֹין הָאט עֶר נִיט גִיקָאנְט פוּן גְרוֹיס לִיבֶּע וָואס עֶר הָאט גִיהַאט צוּא מִיר, מִיר מֶעלְדִין פוּן זַיין אַרוֹיס פָארִין אַנְדֶערְס וואוּ? דָאס אִיז אוֹיךְ אַגְוַואלְד רִים! אִיצוּנְד וָואס

טוּט

טוט מֶען? וִויא אַזוי, וואו, בַּייא וָועמֶען וָוערְט מֶען גִיוָואהְר? אִיךְ וַויים נָאר נִיט וואו עֶר אִיז?...

עֶפֶּעס דָארְטְן אָן אֲנייט אִין אַפִינְסְטֶערֶע בְּלָאטִיגֶע שְׁמָאלֶע גֶעסֶעלֶע אִיז גִיוָועזִין אַיין הַאלְבּ אַיין גִיפַאלֶענֶע הִילְצֶערְנֶע שְׁטִיבֶּעלֶע, דוּרְךְ דִיא קְלֵיינִינְקֶע פֶענְסְטֶערְלַאךְ וָואס זַיינֶען פַאר שְׁטֶעקְט אָן שְׁטָאט דִיא צוּא בְּרָאכֶענֶע שׁוּיבִּין מִיט אַקִיסִין, אוּנ עֶרְטֶער וַויים אִיז פַאר קְלֶעפְּט מִיט פַּאפִּיר, הָאט זִיךְ גִישְׁמִילְקֶעט שַׁיין פוּן אַיין קְלֵיינֶע לִיכְטִיל, אִינֶעוַויינִיג אִיז גִיוָועזִין פוּל מִיט מֶענְשִׁין, וָואס זַיינֶען אַהִין גִיקוּמֶען עֶסִין טְרִינְקֶען, אוּנ אַנְדֶערֶע נֶעכְטִיגִין אוּיךְ, דֶען דָאס אִיז גִיוָועזִין אַשֵׁיינְקִיל אִין וָועלְכִין בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת פְּלֶעגִין עֶסִין אוּנ טְרִינְקֶען, דָאס אִיז אוּיךְ גִיוָועזִין אַיין אַכְסַנְיָא פַאר פְרֶעמְדֶע בַּעֲלֵי מְלָאכוֹת, אַהִין אִיז מִיטִין פֶּעקִיל אוּיפִין פְּלֵייצֶע אוּנְזֶער טַיֶיעֶרֶער אֵיידֶעלֶער טוּבְיָה אוּיךְ פַאר קְרָאכִין, אוּנ אִיז דָארְטִין דִיא נַאכְט גִיבְּלִיבִּין דֶען בִּיטֶער אִיז אִים אוּיפִין הַארְצִין זֵייעֶר שְׁטַארְק גִיוָועזִין, זַיין פָאטֶער זַיין וָואלְטְהֶעטֶער אִיז נִיט דָא, אוּנ אַז פַיינְמַאן אִיז הִיעֶר נִיט דָא, אִיז עֶר דָא אִין אָוְולִין אַפְרֶעמְדֶער בַּעַל מְלָאכָה מִיט אַלֶעמֶען צוּא גְלֵייךְ, דַארִיבֶּער הָאט עֶר זִיךְ דָא אוּים גִיקְלִיבִּין פַאר אַקְוַואטִיר.

אִין דֶער פְרִיה אַז עֶר אִיז אוּיף גִישְׁטַאנֶען הָאט עֶר זִיךְ אָנְגִיטָאן אִין זַיינֶע יוֹם טוֹב׳דִיגֶע קְלֵיידֶער אוּנ אִיז אַוֶועק גִיגַאנְגֶען צוּא דֶעם בֵּייכִין בְּרַאפְּמַאן, אַיין אַלְטֶער וַואהְרֶער גוּטֶער פְרַיינְד פוּן פַיינְמַאן, אוּם צוּא עֶרְקוּנְדִיגֶען זִיךְ וֶועגִין זַיין וָואלְטְהֶעטֶער.

דֶער אַלְטֶער גְבִיר הָאט טוּבְיָהן בַּאלְד דֶער קָאנְט, עֶר הָאט אִים מִיט גְרוֹיס פְרֵיידֶע צוּא גִינוּמֶען. „גָאט זַייא דַאנְק, הֶער דָאקְטָאר!“ הָאט עֶר אוּים גִישְׁרִיעֶן. „גָאט זַייא דַאנְק וָואס

אִיךְ

איךְ וָעה אַיךְ גִיזוּנְטֶערְהַייט, אַז אוּנְזֶער גוּטֶער פְּרַיינְד אִיז אַוֶועק גִיפָאהְרִין קַיין אָסְט-אִינְדְיֶען, אַזוֹי וִויא אַייךְ אִיז דָאס בַּאקַאנְט, הָאט עֶר בַּייא מִיר גִילָאזִין פַאר אַייךְ צְוַויי הוּנְדֶערְט הַאלְבֶּע אִימְפְּרִיאַלִין, אַז אִיךְ זָאל אַייךְ אַוֶועק גֶעבִּין אוּם אִיר זָאלְט פַאר זִיךְ קָאנֶען עֶפֶּעס וָואס וִוירְטְשַׁאפְט אַיין קוֹיפִין וֶוען אִיר וֶועט דַארְפִין אָנְהוֹיבִּין לֶעבִּין וִוי אַבַּעַל הַבַּיִת אוֹיף דֶר וֶועלְט.

„אַזוֹי! אִיז עֶר גָאר אִין אָסְט-אִינְדְיֶען?...“ הָאט לִיבְּלִיךְ בִּיטֶערְלִיךְ אַגִישְׁרַייא גִיטָאן, אוּנ טְרֶעהְרִין וִויא מַאנְדְלִין הָאבִּין זִיךְ גִיקַייקִילְט בַּייא אִים אוֹיף דִיא בַּאקִין.

— וָואס רֶעט אִיהְר, לִיבֶּער הֶער דָאקְטָאר! אַפָּנִים אִיר וַוייסְט גָאר דֶער פוּן נִיט?... עֶר הָאט בַּייא אוּנְז אִין שְׁטָאט גִיהַאט זֵייעֶר פִּיל עֶרְגֶערְנִיסֶע, שְׁלֶעכְטֶע מֶענְשִׁין הָאבִּין אִים גִיוָואלְט שְׁלֶעכְטְס טָאן, דָאס הָאט נֶעבַּאךְ דֶעם גוּטִין פַיינְמַאנֶען דֶער עֶסִין, אוּנ דֶער בַּייא קָאנְט אִיר דָאךְ אוֹיךְ מִסְתָּמָא אִים, עֶר אִיז אַגוּטֶער עֶרְלִיכֶער מַאן, אוּנ גְלוֹיבְּט יֶעדֶערִין, עֶר הָאט אַלֶעמֶען אוֹיפִין וָוארְט גִיגְלוֹיבְּט גֶעלְט, בִּיז מֶען הָאט אִים דָאס גְרֶעסְטֶע טֵייל פוּן זַיין פֶערְמֶעגִין אִיבֶּער גִיפִירְט, אִיז בַּיי אִים גִיבְּלִיבִּין גָאר אִיבֶּער אַנֵייעֶס צוּא הַאנְדְלֶען, אוּנ אִיז אַוֶועק גִיפָאהְרִין גְלַייךְ נָאךְ אָסְט-אִינְדְיֶען, עֶס הָאט קַיין זַאךְ נִיט גִיהָאלְפִין אִים פוּן זַיין פְּלַאן אָפּ צוּא הַאלְטִין, עֶר הָאט אַלֶעס פַאר קוֹיפְט פַאר אַדְרִיטִיל גֶעלְט, אוּנ פִּיל הָאט עֶר גָאר צוּא שֵׁיינְקְט, עֶר הָאט בַּייא מִיר גִילָאזִין פַאר אַייךְ דָאס בִּיסֶעלֶע גֶעלְט, אוּנ אִיז בַּאלְד אַוֶועק גִיפָאהְרִין, דָאס וֶועט שׁוֹין זַיין בַּאלְד אָנְדֶערְט הַאלְבִּין יָאר.

טוֹבִיָה אִיז גִישְׁטַאנֶען וִויא אַצוּטוּמִילְטֶער, אוּנ הָאט אַלְץ צוּא גִיהֶערְט, עֶר הָאט גָאר נִיט גִיוואוּסְט וָואס עֶר זָאל דָא

אָנְהויבּין צוא טָאן, וואו זוכט ער אויף זיין וָואלְטְהֶעטֶער, אֶמֶת בְּרַאפְמַאן זאגט אַז ער איז אַוֶועק נָאך אָסְט־אִינְדְיֶען, אָבֶּער אִין וָועלְכֶע שְׁטָאט? אוּנ וָוער וֵויים פִילַייכְט אִיז ער פוּן דָארְטִין אַוֶועק קַיין אַמֶעריקָא, קַיין אַפְרִיקָא, קַיין אַוְוסְטְרַאלְיֶען? וָוער וֵויים וואוּ ער אִיז נֶעבַּאךְ אִיצוּנְד? הַיינְט וואו זוכְט מֶען אִים אויף?...

בְּרַאפְמַאן הָאט טוביָה׳ן פוּן זיךְ נִיט אַוֶועק גִילָאזין, ער הָאט גִימוּזְט בְּלייבִּין בַּייא אִים אויף קְוַואטִיר בִּיז ער וֶועט פַאר זִיךְ מַאכִין עֶפֶּעס אַפְּלַאן צוּא לֶעבִּין. טוביָה לִיבְּלִיךְ הָאט שׁוין גִיוָואלְט אָנְהויבִּין סְטָאלֶערַייא צוּ בְּרוּיכִין, נָאר דֶער גְבִיר הָאט אִים דֶער פוּן אָפּ גִישְׁלָאגִין, ער הָאט אִים גִיגֶעבִּין צוּא פַאר שְׁטֵיין דָאס מִיט זַיינֶע יוּרִי אוּנ כֶעמִי וָועלְכֶע ער הָאט אוֹיס גִישְׁטוּדִירְט, וֶועט ער פִיל נִיצְלִיכֶער זַיין פַאר דִיא וָועלְט וִויא מִיט סְטָאלֶערַייא.

.8

דֶער גְלַאוְונֶער פָּאוְויֶערֶענְיֶע

אִין אֵיינִיגֶע וָואכִין אַרוּם קוּמְט אַמָאל בְּרַאפְמַאן צוּא טוּבְיָה׳ן מִיט אַפְרֵיילִיכֶע גִיזִיכְט, אוּנ מִיט אַבְּלַאט צַייטוּנְג אִין דִיא הָענְד. — נוּא, מַיין לִיבֶּער דָאקְטָאר! — הָאט ער צוּא אִים גִיזָאגְט — אִיךְ בֶּעט אַייךְ קוּמְט גְלַייךְ מִיט מִיר צוּם הָערִין רוּהִיגֶער, ער זוּכְט אַגְלַאוְונֶעם פָּאוְויֶערֶענְיֶע, אִין זַיין גוּט אִין וָועלְכֶע ער הָאט נִיט לַאנְג גִיקוֹיפְט; ער דַארְף הָאבִּין אַקוּרַאט אַזוֹי אַמֶענְשִׁין וִויא אִיר זַייט הֶער לִיבְּלִיךְ, ער אִיז מַיינֶער אַגוּטֶער פְרַיינְד, נַאט זֶעהְט לַייעֶנְט דֶעם בְּלַאט וואו ער מֶעלְדֶעט אָן אַז ער דַארְף הָאבִּין אַגְלַאוְונֶעם פָּאוְויֶערֶענְיֶע, זִיבִּין הוּנְדֶערְט רוּבִּיל

זילבער

זילבער אַיאר גיהאַלט, וואוינונג, האָלץ, ליכט, באַדינונג אונ דער ביא איז גיווים נאָך דאָ עפּעס פון דער זייט אויך, הײַנט וואס דארפט איר בעסער? איר דארפט מיט איר צוא פרידין זיין, זיא איז אַגאַנץ גוטע שטעלע פאר אייך.

ליבליך האט גיקוועצט מיט דיא פּלייצעס.

— ניט גירעט, ניט איין וואָרט, העָר דאָקטאָר! — האט דער גביר ווייטער גיזאָגט — איך בעט אייך גאר ניט גיקלערט, אונ קומט מיט מיר, איך וויל זיין ביא אייך אָן שטאָט מיין גוטין פריינד פיינמאַן, מען קאָן דיא שטעלע ניט איין לאָזין! —

ליבליך מיט בראַפּמאַנען זיינען אוועק גיפאָרין צום הערין רוהיגער.

דער הער רוהיגער איז גיוועזין שוין איין באַיארינטער מענש, איין גוטהערציגער אונ פריינדליכער מאַן. ער האט זייער פריינדליך גיזאָגט: ווען מיין גוטער פריינד בראַפּמאַן רעקאָמאַנדירט אייך הער דאָקטאָר, איז דאס פאר מיר גינוג, ווען אויך איך האב גאר ניט דיא עהרע גיהאט אייך ביז אַהער צוא קאָנען, פון דעסט וועגין וועט קיין אַנדערער אויסער אייך דיא שטעלע ניט באַקומען, נאָר איך דאַרף זיך מיט אייך אַביסיל דורך ריידין, איך פאר אוועק קיין פאריז וועגין מיינע נייטיגע גישעפטין, איך וועל דארטין באַשטימט פאר בליבין איינינגע יאר, איך גיב אַוועק אויף אייערע הענד גאר אין גאַנצין מיין גוט שדה מנוח מיט דעם דארף וואס דער צוא גיהער, איר זייט פאָלקאָמען דער גאַנצער בעל הבית דארטין, איר זאָלט אַלעס טאָן ניט וויא אַגלאָוונער פאָוויערעניע, נאָר וויא איך אַליין, איר האט דארטין איין אופּראַוולַיאיושציע אונטער זיך וועלכע וועט אייך אַלעס פאָלגין, איר זאָלט ברענגען אין

אָרְדֶענוּנְג אַלֶע ווירְטְשַׁאפְט וָואס אִיז בִּיז יֶעצְט זֵייעֶר פַּאר לָאזִין, נָאר נָאךְ מֶער פוּן אַלֶעם לִיגְט מִיר אוֹיפִּן הַארְצִין, דִיא אָרֶעמֶע לַייט גֶעבַּאךְ וָואס וואוינֶען דָארְטִין, דִיזֶע אָרֶעמֶע דָארְף אִידֶעלַאךְ גֶעבַּאךְ וַוייסִין נָאר דִיא עֶרְד צוּא בֶּעאַרְבַּייטִין, זַייא זַיינֶען זֵייעֶר גְרָאבּ, טָאג אוּנ נַאכְט זַיינֶען זַייא פַאר טָאן נָאר אִין זֵייעֶר שְׁטִיקִיל עֶרְד, אוּנ זוּכִין גָאר נִיט זֵייעֶרֶע קִינְדֶער אוֹיס צוּא בִּילְדִין, זִיךְ רֵיינְטְלִיךְ צוּא פִירִין, אַלֵיין אֵיידֶעלֶער צוּא לֶעבִּין. אָךְ! מֶען קָאן נָאךְ בֶּעסֶער דִיא עֶרְד בֶּעאַרְבַּייטִין וֶוען מֶען אִיז אַשְׁטִיקִיל מֶענְשׁ, מוּז מֶען דֶען צוּא אַקֶערְבּוֹיא זַיין גָאר וִויא אַבְּהֵמָה?... אִיךְ הָאבּ דִיזֶען גוּטְס גִיקוֹיפְט עֶרְשְׁט אַיָאר צוּרִיק, אוּנ הָאבּ קֵיין צַייט נִיט גִיהַאט אַרוּם אִים זִיךְ גוּט אַרוּם צוּ זֶעהְן, דָארְטִין אִיז נָאךְ גָאר קֵיין זַאךְ נִיט אַיינְגִירִיכְטֶעט, דַארִיבֶּער בֶּעט אִיךְ אַייךְ נֶעמְט זִיךְ שְׁטַארְק דֶער צוּא, אִיר בַּאקוּמְט פוּן מִיר אַיין פָאלְקָאמֶע דָאוְויעֶרֶענָאסְט; אוּנ וַוייטֶער וָואס זָאל אִיךְ אַייךְ נָאךְ זָאגִין, גֶעלְד רֶעכֶענוּנְגֶען אוּנ אַנְדֶערֶע זַאכִין זָאלְט אִיר צוּא שִׁיקִין צוּם הֶערְן בְּרַאפְּמַאן, אוּנ עֶר וֶועט שׁוֹין מִיר אָפּ שִׁיקִין.

טוֹבִיָה לִיבְּלִיךְ הָאט זַייא עֶרְקְלֶערְט דָאס עֶר אִיז נָאר אַגוּטֶער יוּרִיסְט בֶּעמִיקֶער אוּנ סְטָאלְיַאר, אָבֶּער קֵיין אַקֶערְבּוֹי וַויים עֶר גָאר נִיט, בֵּיידֶע אַלְטֶע הָאבִּין אִים אָבֶּער גָאר נִיט גִיוָואלְט הֶערִין, אוּנ הָאבִּין אִים גִיוִויזִין אַז אַזוֹי אַמַאן וִויא עֶר אִיז וֶועט נָאר אִין אַקוּרְצֶע צַייט דֶעם קוּנְסְט פוּן אַקֶערְבּוֹי אוֹיךְ דֶער גֵיין, נָאר אֵיין זַאךְ הָאבִּין זַייא בֵּיידֶע גִיפוּנֶען אַז פַאר אַזוֹי אַמַאן אִיז וֵוינִיג זִיבִּין הוּנְדֶערְט רוּבִּיל אַיָאר גִיהַאלְט, דַארִיבֶּער הָאט אִים הֶער רוּהִיגֶער בַּאשְׁטִימְט אִין צְוַויעֶען, דָאס הֵייסְט פֶערְצִין הוּנְדֶערְט רוּבִּיל זִילְבֶּער אַיָאר.

דיזָעס אַלֶעס הָאט צוא זַאמֶען גִיפְּרֵייט אוּנ גִיוואוּנְדֶערְט דָעם דָאקְטָאר, „פַאר וָואס הָאט אִיר דָאס עֶפֶּעס צוא מִיר אַזוֹי אַשְׁטַארְקִין צוא טְרוֹיא?“ הָאט לִיבְּלִיךְ גִיפְרֶעגְט זַיין פְּרִינְצֶעפַּאל, דִיזֶער ווִידֶער הָאט גִיווִיזִין אוֹיף דֶעם גְבִיר בְּרַאפְמַאן, אוּנ הָאט גִיזָאגְט: אִיךְ פָאלְג אִים, עֶר זָאגְט עֶס אִיז אַלֶעס אֵיינְס, אוֹיב אִיךְ וֶועל אַלֵיין זַיין אָדֶער אִיר וֶועט אוֹיף מַיין שְׁטֶעלֶע זַיין! —

אַלֶעס אִיז גִיוֶועזִין גִיעֶנְדִיגְט, גִימַאכְט שְׁרִיפְטְלִיךְ וִויא גִיהֶערִיג אִיז. דֶער נָאךְ הָאט הֶער רוּהִיגֶער זַייעֶר עֶרְנְסְט אוּנ ווִיכְטִיג ווִידֶער עֶפֶּעס אֶנְגִיפַאנְגֶען צוא רֵיידִין: אִיבֶּער אַלֶעס וָואס אִין מַיין גוּט (שְׂדֵה מָנוֹחַ), אוּנ אִין מַיין דָארְף אִיז דָא זַייט אִיר דֶער בַּעַל הַבַּיִת. אַלֶע, אַלֶע שְׁטֵייעֶן אַייךְ צוא דִינְסְט, אוֹיסֶער אֵיין פֶּערְזָאן וֶועלְכֶע אִיז מִיר זַייעֶר טַייעֶר. דָאס אִיז דָעם ווִיטַאמֶער רָבְּ'ס אַלְמָנָה, מִיטִין נָאמֶען צִפּוֹרָה פֶערְנִינְפְטִיג, אִיךְ קָאן אִיר אֲפִילוּ כִּמְעַט גָאר נִיט, נָאר מִיט אִיר מַאן עָלָיו הַשָּׁלוֹם בִּין אִיךְ גִיוֶועזִין לְהַבְדִיל בֵּין חַיִים לְמֵתִים זַייעֶר גוּטֶע פְרַיינְד, עֶר עָ"הַ אִיז גִיוֶועזִין אַיין אוֹיס גִיצֵייכְנְטֶער פַיינֶער מַאן, אַגְרוֹיסֶער לַמְדָן, שֵׁיין גֶעזִיטֶעט, אוּנ אוֹיךְ אַגְרוֹיסֶער גִילֶעהְרְטֶער, עֶר הָאט גִיעֶנְדִיגְט וַואלָאזֶענֶער יְשִׁיבָה, אוּנ הָאט אוֹיךְ גִיעֶנְדִיגְט דָאקְטָאר פִילָאזָאפִיֶע, עֶר הָאט מִיר אַמָאל פִּיל גוּטֶעס גִיטָאן, דַארִיבֶּער בִּין אִיךְ אוֹיךְ מְחוּיָב זַיין אַלְמָנָה גוּטֶעס אָפּ צוא טָאן, זִיא נֶעמְט בַּיי מִיר יֶערְלִיכֶע גִיהַאלְט, דִירָה בַּיי מִיר אִין הוֹיף, הָאלְץ, לִיכְט, בַּאדִינוּנְג, מִיט אַלֶע אִירֶע בַּאדֶערְפֶנֶעס, נָאר אוּם אִיר נִיט צוא פַאר שֶׁעמֶען, עֶס זָאל נִיט הֵייסִין אַז זִיא אִיז אוֹיף אַיין גִיבֶּעטֶענֶעם בְּרוֹיט, אוּנ זִיא וֶועט דָאס טַאקִי אַלֵיין אוֹיךְ נִיט וֶועלִין, הָאבּ אִיךְ אִיר גִימַאכְט פַאר אַווִירְטִין, וָואס זָאל אַכְטוּנְג גֶעבִּין אוֹיף הַייזְלִיכֶע ווִירְטְשַׁאפְט.

איך האָב אַז איר וועט איר אַכטען אונ שעצין, דען זיא איז אויך זייער איין קלוגע פרויא.

ליבליך האט אויף דיזעס גאר גישוויגין, ער איז אויך דער מיט צוא פרידין גיוועזין, דען זיא וועט דאך פון אים אַראָפּ נעמען דיא קליינע הייזליכע ווירטשאַפט.

באַלד אויף מאָרגין איז דער רוהיגער מיט זיין גלאַוונעם פּאָוויערעניע הער ליבליך אַוועק גיפאָרין אין שׂדה מנוח, ער האט אַלעס איבער גינומען, דער רוהיגער האט אים באַקאַנט גימאַכט מיט דיא מאַדאַם צפורה פערנינפטיג אונ איז באַלד אַוועק גיפאָרין.

9.

דיא געזעלשאַפט

דער פּאַלאַץ, דאָס הייסט, דער וואוינונג אין הויף שׂדה מנוח וועלכער איז בעשטימט גיוועזין פאַר דעם גלאַוונעם פּאָוויערעניע הער דאָקטאָר טוביה ליבליך איז גישטאַנען אויף איין באַזונדערע הויכין אָרט, אונ אונטער אים איז גיוועזין דער דאָרף, ער איז גיוועזין פיר קאַנטיג זייער שיין מיט הייזער פאַר דיא מענשין, מיט שפּייכלערין אַרום גיבויט, אומעטום איז גיוועזין גרויס אָרדענונג, אין דיא צימערין אינעווייניג איז גיוועזין זייער ריין, די מעביל איז אַפילו גיוועזין גאָר פּראָסטע ניט קיין טייערע, נאָר זייער שיין מיט אַגרויסע גישמאַק גימאַכט, אַלעס, אַלעס איז גיוועזין אויף גיפוצט, אויף גיראַמט, עס האט זיך אין ערגעץ קיין שפּרינקעלע אַפילו ניט גיפונען, עס האט דאָרטין קיין זאַך ניט גיפעלט, זא גאר אַפילו אַקליינער

בּיבְּלִיאָטִיקיל מִיט בִּיכֶער אִיז דָארְטִין אוֹיךְ גִישְׁטַאנֶען אָנְגִיגְרֵייט צוּא דִינֶען דָעם הֶערְן לִיבְּלִיךְ, אוּנ נִיט קֵיין גְרוֹיסֶער קְלַאוִויר אוֹיךְ. דִיזֶע אָרְדֶענוּנְג אוּנ רֵיינְטְלִיכְקֵייט הָאבִּין מִיר צוּא פַּאר בַּאנְקֶען דִיא רֶעבֶּעצִין מַאדַאם פֶּערְנִינְפְּטִיג, דֶען זִיא אִיז גִיוֶועזִין אַגְרוֹיסֶע וִוירְטִין, אוּנ הָאט לִיב גִיהַאט רֵיינְטְלִיכְקֵייט.

דִיא דָאקְטָארִין אוּנ רֶעבֶּעצִין צְפוֹרָה פֶּערְנִינְפְּטִיג אִיז גִיוֶועזִין אַיין לֶעבֶּענְדִיגֶע פְרוֹיא, דָאס הֵייסְט, זִיא אִיז גִיוֶועזִין לֶעבְּהַאפְט, הָאט נִיט גִירוּהְט, אִימֶער אִין בֶּעוֶועגוּנְג, גִירֶעט, גִיטָאן, נָאר לֵיידִיג נִיט גִיזֶעסִין, אוּנ אִיז אוֹיךְ גִיוֶועזִין זֵייעֶר אָנְגִינֶעם צוּם אוּנְטֶער הַאלְטִין זִיךְ, דֶען זִיא אִיז גִיוֶועזִין זֵייעֶר פֶּערְנִינְפְּטִיג, גִיבִּילְדֶעט, זִיא הָאט אוֹיךְ פַּאר שְׁטַאנֶען דִי וֶועלְט, אָבֶּער זִיא וַואר נִיט פְּרֵיילִיךְ, אִיר גִיזִיכְט אִיז גִיוֶועזִין וִויא מִיט אַיין שְׁלֵייעֶר פוּן אוּמֶעט בַּאדֶעקְט, זִיא אִיז גִיוֶועזִין אַפְּרוֹיא פוּן אַיאָר פֶּערְצִיג, דִיא בְּלֵייכְקֵייט פוּן אִיר גִיזִיכְט, דֶער שְׁטַארְקֶער בְּלִיק, דִיא מִינֶעם וֶועלְכֶע הָאבִּין זִיךְ אִין דִיא צֵייט פוּן רֵייד בַּייא אִיר גִיבִּיטִין עֶטְוָואס פְּרֵיילִיכֶער וִויא אַלֶע מָאל, הָאט אַרוֹיס גִיצֵייגְט דָאס זִיא הָאט שֵׁיינֶע מֶענְשְׁלִיכֶע בִּילְדוּנְג. בַּייא אִיר אִיז קֵיינֶער גָאר נִיט פְּרֶעמְד גִיוֶועזִין, דֶען זִיא אִיז מִיט יֶעדֶערִין זֵייעֶר גִיךְ אוּנ גוּט בַּאקַאנְט גִיוָוארִין. זִיא אִיז גָאר אִין דֶעם עֶרְשְׁטִין טָאג מִיט הֶער לִיבְּלִיךְ אַזוֹי גוּט בַּאקַאנְט גִיוָוארִין, אַזוֹי וִויא זֵייא וָואלְטִין שׁוֹין זַיין גוּטֶע פְרַיינְד פוּן יָארִין לַאנְג. זִיא אַלֶעם הַייזְלִיכֶע וִוירְטִין וֶועלְכֶע אִיז שׁוֹין אִיבֶּערַאל בַּאקַאנְט. הָאט זִיא אִים אוּמֶעטוּם גִיפִּירְט, הָאט אִים אַלְץ גִיווִיזִין, הָאט אִים אַלֶע נֵייטִינֶע אוּנ פֶּערְשִׁידֶענֶע יְדִיעוֹת גִיגֶעבִּין, זִיא הָאט אִים דֶער צֵיילְט פוּן אַלֶע הוֹיף דִינֶער יֶעדֶערִין בַּאזוּנְדֶער, אוּנ אִין

אִין אַלְגֶעמֵיין פוּן דָאס גַאנְצֶע דָארְף, פוּן אַלֶע אִידֶעלַאךְ מִיט זַייעֶרֶע הַנְהָגוֹת.

אִין פַּאר לוֹיף פוּן אֵיינִיגֶע טֶעג הָאט דֶער דָאקְטָאר לִיבְּלִיךְ זֶעלְבְּסְט גִיזָאגְט: אָה! דָאס הֵייסְט אַפְּרוֹיא... זִיא אִיז אֵיין רֶעבֶּעצִין מִיט אַיין דָאקְטָארִין צוּזַאמֶען, פְרוּם אִיז זִיא וְוִי דִיא פְרוּמְסְטֶע רֶעבֶּעצִין, פֶערְנִינְפְטִיג, גִיבִּילְדֶעט, אוּנ גוּט אִיז זִיא וְוִיא דִיא קְלִיגְסְטֶע גִיבִּילְדֶעסְטֶע בֶּעסְטֶע דָאקְטָארִין אִיז, עֶס אִיז דָא מִיט וֶועמֶען צוּא רֵיידִין, מִיט וֶועמֶען דִיא צַייט צוּא פַאר בְּרֵיינְגֶען.

וֶוען דֶער גְלַאווְנֶער פָּאווֶעֶרֶענְיֶע לִיבְּלִיךְ פְּלֶעגְט פְרַייא וֶוערִין פוּן זַיין אַרְבַּייט צוּא מִיטָאג אָדֶער אָבֶענְדְס, פְּלֶעגִין זִיךְ בַּייא אִים צוּם טִישׁ אָדֶער צוּא טֵייא צוּזַאמֶען קְלַייבִּין, דֶער אוּפְרַאוְולְיַאיוּשְׁצֶיֶע פוּן הוֹיף, אוּנ דִי פְרוֹיא דָאקְטָארִין מַארַאם פֶערְנִינְפְטִיג, אוּנ אַזוֹי פְּלֶעגִין זַייא זִיךְ גָאר אָן צֶערֶעמָאנְיֶע דִי צַייט גוּט צוּא בְּרֵיינְגֶען. דֶער אוּפְרַאוְולְיַאיוּשְׁצֶיֶע אִיז שׁוֹין נִיט קַיין יוּנְגֶער מֶענְשׁ גִיוֶועזִין, דִיא שְׁפַּייא פוּן דֶער עֶלְטֶער הָאט צוּא גִידֶעקְט זַיינֶע הָאר פוּן קָאפּ. יֶעדֶערֶער פוּן זַיי הָאט עֶטְוָואס דֶער צֵיילְט מִיט וָואס עֶר הָאט זִיךְ דֶעם טָאג פַאר נוּמֶען, אוּנ דֶער פוּן הָאט מֶען זִיךְ לַייכְט גִיקָאנְט בַּארֶעכֶענֶען וָואס מֶען דַארְף מָארְגִין טָאן.

אַזוֹי הָאבִּין זַייא זִיךְ צוּא גִיבְּרַאכְט דִיא גַאנְצֶע צַייט, בַּייא טָאג בַּייא דֶער אַרְבַּייט, בַּייא נַאכְט אִין גֶעזֶעלְשַׁאפְט, לִיבְּלִיךְ אִיז זַייעֶר צוּא פְרִידִין גִיוֶועזִין מִיט זַיין שְׁטַאנְד, וְוִיא מֶען קֶען אַרוֹיס זֶעהְן פוּן דֶעם וָואס עֶר הָאט צוּם רֵייכִין בְּרַאפְּמַאן גִישְׁרִיבִּין, מִיר קָאנֶען דָאס אָפּ קָאפִּירֶען: אִיךְ בִּין זַייעֶר צוּא פְרִידִין מִיט מַיין שְׁטֶעלֶע -- הָאט עֶר אִין בְּרִיף גִישְׁרִיבִּין – אִיךְ

פאר

פאַר לאַנג נאָר נישט בעסער, איך האָב זיך קיין מאָל נאָר בעסער ניט געוואונצן, מיר פעלט קיין זאַך ניט, איך בין גליקליך ווייל איך בין אין שטאַנד צוא טאָן גוטעס, וואָס דאָס איז מיין וואונש פון אייביג אָן, אונ דאָ איז דער אָרט דער פון, איך וואָלט נאָר וועלין אַביסעלע זיך אַרום זעהן אונ באַקאַנטער ווערין אין אַלעס, איז דאָ פיל צוא טאָן, דיא אידעלאַך פון דאָרף (שדה מנוח) זיינען נאָר ווילדע מענשין, אונבעאַרבייט אַזוי וויא זייערע פעלדער, ביז איך וועל אַלעס מאַכין וויא מען דאַרף איז פיל אַרבייט פאַר מיר. נאר איך האָף אַז דער רוהיגער וועט פון מיר צוא פרידין זיין, דען זיין וואונש איז מיין וואונש.

אָבער ניט אויף לאַנג איז טוביה אַזוי צו פרידין געוועזין, אין אַקורצע צייט איז אַלעס געוואָרין אַנדערש, עס האָט זיך עפעס אַריין געמישט, נאָך אַפערזאָן איז צוא געקומען וואָס אונזער ליבליך איז אַפילו דער פון זייער צוא פרידין געוועזין, ער איז אָבער דער פון אונמוטהיג געוואָרין.

איין מאָל פאַר נאַכט בשעת ליבליך האָט זיך פאַר מאַטערטערהייט אום געקערט אַהיים, האָט ער דער זעהן וויא אַקאַריטע מיט צווייא דאַמען פאָרט אַרוים פון הויף אויפין וועג אין שטאָט. אַריין גייענדיג אין שפייזע צימער, האָט ער געפונען צוא זאַמען מיט דיא מאַדאַם פערנינפטיג אונ מיט דעם אופראוולאַיאושציע איין מיידכען פון אַיאר זיבעצין, איין העכסט שיינעס געזיכט, איין זעלטענע שלאַנקע וואוקס, שיינע גאָלד געלבע האָר, שוואַרצע פייערדיגע ברענענדיגע אויגין. — ליבליך איז גאָר וויא פאַר שטיינערט געוואָרין, ער האָט קוים דעם אָטהעם אָפּ געצויגין, אונ האָט איר געגריסט מיט דיא גרעסטע

אַכְטוּנְג, בַּייא דִיא אוּנְבַּאקַאנְטָע הָאט זִיךְ גִיוִויזִין פַּארְבּ אִין גִיזִיכְט, זִיא הָאט אִים אוֹיךְ גִיגְרִיסְט — דָאס אִיז מַיין טָאכְטָער פֵייגֶעלֶע — הָאט דִי מַאדַאם פֶערְנִינְפְטִיג גִיזָאגְט, זִיא הָאט גִיעֶנְדִיגְט אִיר שְׁטוּדְיוּם אִין מֵיידְכֶען פֶּענְסְיָאן, אוּנ אִיז גִיקוּמֶען אַהֵיים צוּא פָארִין צוּא מִיר.

לִיבְּלִיךְ הָאט זַיין אַקֶערְבּוּיא, זַיין עֶרְד מֶעסְטִין פַּאר גֶעסִין, זַיינֶע אָרְדֶענוּנְגְם אִיז אִים פוּן זִינֶען אַרוֹיס גִיפְלוֹיגִין וֶועגִין וֶועלְכֶע עֶר הָאט גִיוָואלְט אִיבֶּער רֵיידִין מִיט דֶעם אוּפְרַאוְולְיַאיוּשְׁצֶיע; עֶר הָאט אֲפִילוּ פַאר גֶעסִין הֶעפְלִיךְ אוֹיף צוּא נֶעמֶען דִיא נַייא גִיקוּמֶענֶע גַאסְט, זִיא הָאט אִים אֲפִילוּ דַארְטִין עֶפֶּעס אֵיינִיגֶע אָנְגֶעגֶעהֶמֶע דַאמֶען פָּאלִיטִישֶׁע ווָארְטִין גִישְׁפְּרָאכִין, אָבֶּער וִויא עֶס שֵׁיינְט הָאט עֶר גָאר נִיט גִיהֶערְט... דֶער לִיבְּלִיךְ וֶועלְכֶער הָאט בִּיז אַהֶער לִיבּ גִיהַאט פִיל צוּא רֵיידִין אוּנ צוּא שְׁפַּאסִין צוּ זָאגִין וִויצִין בַּיין טִישׁ, אִיז הַיינְט גִיוָוארִין גָאר אַשְׁוַויינֶעדִיגֶר, שְׁטֶענְדִיג פַּאר טְרַאכְט, אַקוּרַאט וִוי דִיזֶע שֵׁיינְהַייט, דִי מֵיידְכִין וָואלְט בַּיי אִים דֶעם לָשׁוֹן אָפּ גִינוּמֶען, דַאכְט זִיךְ אַז זִיא הָאט אִים גָאר נִיט גִיטָאן, מִיט וָואס זֶע הָאט זִיא אִים בַּאצוֹיבֶּערְט?

עֶר הָאט זֶעלְבְּסְט אוֹיף זִיךְ גִיוואוּנְדֶערְט, וָואס טוּט זִיךְ דָא מִיט אִים, שְׁטַייט וִויא קוּמְט צוּא אִים אַזוֹי אַגְוַואלְד רִים? עֶר הָאט גִיזוּכְט אַלֶע מֶעגְלִיכְקַייט, עֶר זָאל וִויא עֶס אִיז אָנְהוֹיבִּין רֵיידִין אִי מִיט דִיא שֵׁיינֶע פֵייגֶעלֶע, אִי מִיט דִיא אִיבֶּערִיגֶע, מִיט אִיר מוּטֶער, אוּנ מִיט דֶעם אוּפְרַאוְולְיַאיוּשְׁצֶיע, עֶר הָאט גִיוָואלְט זַיין אַמוֹשֵׁל בְּרוּחוֹ, גִיוֶועלְטִיגֶען אִיבֶּער זִיךְ זֶעלְבְּסְט, אָבֶּער וָואס הֶעלְפְט דָאס? דָאס אִיז פוּן דִיא זַאכִין וָואס אַלֶע נֶעמֶען זִיךְ אָן, אוּנ גָאר זֶעלְטִין וֶוער עֶס קָאן קָאן דָאס!... אוּנְזֶער לִיבְּלִיךְ הָאט אֲפִילוּ צוּא זַאמֶען גִינוּמֶען אַלֶע זַיינֶע קְרֶעפְטִין,

הָאט

ווִי עֶר הָאט נָאר דִי מוֹיל גִיעֶפִינְט,
אִים אַקוּק גִיטָאן מִיט אִירֶע שֵׁיינֶע
אָדֶער וִויא זִיא הָאט אִים נָאר
עלֶע זִיסֶע דוּרְךְ דְרִינְגֶענְדֶע שְׁטִימֶע,
אוֹיפִין שְׁטוּל זִיצִינְדִיג, אוּנ הָאט
זִכָּרוֹן.
יִיא זֵייעֶר שְׁפֶּעט גִיזֶעסִין, עֶס אִיז
וֶעלְשַׁאפְּט גִיוֶועזִין. אַז לִיבְּלִיךְ אִיז
אף צִימֶער, הָאט עֶר שָׁאקְלֶענְדִיג
גִיזָאגְט: בִּיטֶער! אוֹי שְׁלֶעכְט [illegible]ט
לְד רִים, וִויא פַאר גֵייט מֶען [illegible]ם?...
יר פוּן אִיר פְרִיעֶר נִיט גִימֶעלְדֶעט?...
ט גִיקָאנְט שְׁלָאפִין, דִיא גִידַאנְקֶען

ן אוֹיף גִישְׁטַאנֶען הָאט עֶר גִירֶעכִינְט
ן דֶעסְט וֶועגִין הָאט עֶר זִיךְ דָאךְ
שֵׁיינֶע פֵייגֶעלֶע ווִי אָן דִי אַקֶערְבּוֹי,

קוים האט ער זיך גיקאָנט ריהרען פון אָרט, אונ איז וויא עס איז אַוועק גיגאַנגען אין פעלד ניט גיפרישטיקט.

10.

דער מַגִיד

דאס איז צוא באוואונדערן, דאכט זיך אז אמענש ווערט צוא אַלעם גיוואוינט, אפילו מיט דיא ערגסטע שענדליכסטע זאכין אין דער וועלט, אונ פשיטא צוא גוטעס אונ שיינעס, פאר וואס זע איז אונזער גלאָוונער פאוויערעניע דער סטאָליאר אונ דאָקטאר טוביה ליבליך ניט גיוואוינט גיוואָרין צוא דיא גוטע אונ שיינע פייגעלע?... ער האט אויף קיין פאל צוא איר זיך ניט גיקאָנט צו גיוויינען, ווייל — עס איז אפילו אַגרויסער וואונדער — ווייל זיא איז אַלע טאָג שענער אונ קלינער גיוואָרין יעדער טאָג האט ער אין איר דער זעהן שיינהייט, קלוגהייט, בילדונג, באשיידענהייט, גוטע זיטען (מדות טובות) מערער וויא נעכטין. מיט אַלעמען איז דער דאָקטאר גיוועזין פריינדליך אונ ליבליך אזוי וויא אַלע מיט אים, נאר מיט פייגעלען ניט, מיט איר האט ער אפילו איין וואָרט ניט גיקאָנט ריידין, וואס מעהר לעבעדיגער, פרישער, פריליכער זיא איז גיוועזין, אי ער אַלץ מער אומעטיגער גיוואָרין, אונ זיא איז אַלץ נאך מיט אים אזוי פרעמד גיוועזין אזוי ווי דעם ערשטין אָבינד, אַקוראַט וויא ביין ערשטין שלום עליכם, עס האט שוין מיט דער צייט אפילו גיטראָפין אַזעלכע מינוטין וואס ער האט מיט פערגעניגען מיט איר גישפּראָכין, ער האט זיך שטאַרק גיוואונדערט אויף איר גרויס פערשטאַנד, אויף איר שאַרפזיניגקייט אונ דער צו

אויף

אויף איר פְּרַאסְטַקַייט, גָאר אָן אַלֶע פַאלְשְׁקַייט, עֶר הָאט אָבֶּער גִיפוּנֶען אַז עֶס לִיגְט צוּא וִויסִין אִים אוּנ אִיר עֶפֶּעס אַגְרוֹיסֶער שְׁוֶוערֶער שְׁטֵיין, עֶר הָאט זִיךְ גִיזֶעהֶן זַייעֶר וַוייט פוּן אִיר, הַיינְט וִויא גִיט מֶען זִיךְ דָא אַיין עֵצָה? וִויא נֶעמְט מֶען צוּא דֶעם גְרוֹיסִין שְׁוֶוערִין שְׁטֵיין?... וִויא רוּקְט מֶען זִיךְ דָא צוּא נֶעהֶנְטֶער?... זִיא וִוידֶער אִיז אוֹיךְ מִיט אַלֶעמֶען גִיוֶועזִין פְרַיינְדְלִיךְ, מִיט אַלֶעמֶען הָאט זִיא זִיךְ גִיפוּנֶען וָואס צוּ רֵיידִין, אוּנ אַלֶעמֶען הָאט זַייעֶר גוּט גִישְׁמֶעקְט דִיזֶע נַייֶע רָאזֶע, נָאר אַיין לִיבְּלִיךְ אִיז גִיוֶועזִין אוֹיס גִישְׁלָאסִין פוּן אַלֶעמֶען, זִיא אִיז פוּן אִים אֲפִילוּ נִיט אַנְטְלָאפִין, זִיא הָאט אִים אוֹיךְ נִיט גִיוַויזְט, נָאר זִיא הָאט אוֹיךְ נִיט גִיוִויזִין קֵיין רָצוֹן מִיט אִים זִיךְ מְקָרֵב צוּא זַיין.

— אַזוֹי אַלֶעבִּין קָאן אִיךְ וֵוייס גָאר אַלֵיין נִיט וֶועמֶען אוֹיךְ אִיבֶּער דְרִיסִיג וֶוערִין — הָאט לִיבְּלִיךְ בַּייא זִיךְ גִיטְרַאכְט — אִיךְ וָואלְט זִיךְ בֶּעסֶער גִיוואוּנְצִין גָאר קֵיין מָאל אַהֶער צוּא נִיט קוּמֶען צוּא פָארִין... נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגִין וָואלְט עֶר אוֹיף קֵיין פַאל אִין דֶער וֶועלְט נִיט וֶועלִין, נִיט אַלֵיין אָפּ פָארִין פוּן שדה מנוח, אוּנ נִיט פֵייגֶעלֶע זָאל וִוידֶער אַוֶועק פָארִין.

חָאטְשׁ עֶר הָאט אַלֶעס גִיפִירְכְטֶעט אַז אִים זָאל נִיט סְקוּצְנֶיע וֶוערִין שדה מנוח, נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָאט דָאךְ אִים דָאס קֵיין מָאל נִיט גִיטְרָאפִין, דֶען עֶר הָאט זִיךְ גִיפוּנֶען אַרְבַּייט, אוּנ דָאס הָאט אִים פַאר זִיסְט דִיא גַאנְצֶע צַייט, עֶר הָאט אוֹיס גִימָאסְטִין דָאס גַאנְצֶע פֶעלְד, עֶר אִיז אוֹיף גִיךְ בַּאקַאנְט גִיוָוארִין אִין דָאס גַאנְצֶע וִוירְטְשַׁאפְט, מִיט אַלֶע אִירֶע פֶעלֶערִין, עֶר הָאט גִיגְרִינְדֶעט אַיין נַייֶע שׁוּל צוּם לֶערְנֶען פַאר דִי דָארְפְס קִינְדֶער, אוּנ הָאט אוֹיס גִישְׁרִיבִּין צְוַויי גוּטֶע לֶערֶער.

עֶר

עֶר הָאט זִיךְ פִּיל פַּאר לָאזִין אוּנ גִיהָאפְּט אִין אָנְהוּיבּ אוֹיף דֶעם מַגִיד דֶעם מוֹרֶה הוֹרָאָה וָואס אִיז דָארְטִין גִיוָועזִין אִין דָארְף, אַז עֶר וָועט אִים זַיין בַּייא זַיינֶע דָארְף אִידֶעלַאךְ צוּא הִילְף אַז זַייא זָאלִין לָאזִין בִּילְדִין זַייעֶרֶע קִינְדֶער, נָאר עֶר הָאט אָבֶּער דָער גְאךְ דֶער זֶעהְן אַז עֶר דארְף נָאךְ גָאר פְּרִיעֶר מִיט דֶעם מַגִיד אַלֵיין לֶערְנֶען, עֶר אִיז נָאךְ גָאר אַלֵיין אוּם גִיבִּילְדֶעט, הַיינְט וְויא מַאכְט מֶען דָאס? ...

דִיזֶער מַגִיד, דִיזֶער מוֹרֶה הוֹרָאָה אִיז גָאר קֵיין גְרוֹיסֶער לַמְדָן נִיט גִיוָועזִין, אוּנ הָאט אוֹיךְ נִיט גִיקָאנְט זַיין קֵיין אָרְדֶענְטְלִיכֶער מַגִיד, קְלוּג אִיז עֶר אוֹיךְ נִיט גִיוָועזִין, נָאר עֶר הָאט אִין זִיךְ גִיהַאט זֵייעֶר פִּיל פַּאלְשְׁקַייט, מִיט דֶעם טַלִית פוּן דֶער אֶמוּנָה הָאט עֶר זִיךְ פַאר שְׁטַאנֶען זֵייעֶר גוּט אַרוּם צוּ וִויקְלֶען, אַז מֶען זָאל אִים אִינֶעוֵוינִיג נִיט קָאנֶען גוּט אַרַיין קוּקִין, אָבֶּער פוּן אַזוֹי אַקְלוּגִין גִיבִּילְדֶעטִין מַאן וִוי דֶער דָאקְטָאר לִיבְּלִיךְ אִיז גִיוָועזִין הָאט עֶר זִיךְ נִיט גִיקָאנְט בַּאהַאלְטִין, דִיא דָארְפְס אִידֶעלַאךְ אָבֶּער זַיינֶען אִין אִים גִיוֶועזִין גִינַארְט, עֶר אִיז בַּייא זַייא אַלְץ גִיוֶועזִין: דֶער מַגִיד, דֶער מוֹרֶה הוֹרָאָה, דֶער דַיָין, דֶער שׁוֹחֵט, דֶער סוֹפֵר, דֶער חַזָן, דֶער בַּעַל תּוֹקֵעַ, דֶער בַּעַל מִקְוֶה, דֶער בַּעַל אַכְסַנְיָא פַאר דוּרְךְ רַייזֶענְדֶע, עֶר הָאט גִימַאכְט רָאזִינֶען וַויין צוּא מִיסְט מִיט דְרַייא חֲלָקִים וַואסֶער אוֹיף קִידוּשׁ אוּנ הַבְדָלָה אוּנ אוֹיךְ אוֹיף פֶּסַח, בַּייא אִים הָאט מֶען אוֹיךְ גִיקְרִיגִין שְׁמוּרָה מַצָה, וִויא אוֹיךְ חֲרוֹסֶת, עֶר פְּלֶעגְט פּוּרִים דִיא מְגִילָה לֵייעֶנֶען, אוּנ הָאט מְגִילָה גֶעלְט גִינוּמֶען, לוּלָבִים, אֶתְרוֹגִים, הוֹשַׁעֲנוֹת, עֲרָבוֹת, הַדַסִים, דָאס אִיז אַלְץ בַּייא אִים גִיוָועזִין צוּא פַּאר קוֹיפִין, טַלֵיתִים, צִיצִית, תְּפִלִין מְזוּזוֹת, קַמֵיעוֹת, דֶער מִיט הָאט עֶר אוֹיךְ גִיהַאנְדִילְט, יָאר צַייט

ליכט

ליכְט, רֵיינֶע נְשָׁמָה ליכְט, גִיזוּנְטֶע ליכְט, פְלֶעגְט זַיין וַוייבּ דִי מַגִידְזִיכֶע פַאר קוֹיפִין, עֶר הָאט מְסַדֵר קִדוּשִׁין גִיוָועזִין, עֶר פְלֶעגְט דֶער מוֹהֵל זַיין, עֶר הָאט אוֹיךְ אַמֵת מַסְפִּיד גִיוָועזִין, אַחוּלֶה הָאט עֶר מְשַׁנֶה שֵׁם גִיוָועזִין, עֶר פְלֶעגְט דַאוְונֶען זָאגִין אַגַאנְץ יָאר קַדִיש נָאךְ דִי וָואס זַיינֶען רחמנא ליצלן גִישְׁטָארְבִּין אָן קִינְדֶער אוּנ נָאךְ דָער גְלַייכִין, אוּנ בַּייא אַלֶען דֶען אִיז עֶר דָאךְ קַיין גְרוֹיסֶער גְבִיר נִיט גִיוָועזִין, אַלֶע שַׁבָּת פְלֶעגְט עֶר פַאר דֶעם עוֹלָם זָאגִין אִין שׁוּל, אוּנ הָאט דָאךְ אֵיין פָּסוּק אִין תנ"ךְ נִיט גִיוואוּסְט, דִיא דָארְף אִידֶעלַאךְ זַיינֶען פוּן אִים זַייעֶר צוּא פְרִידִין גִיוֶועזִין, אוּנ אַלֶע הָאבִּין זִיךְ גִיוואוּנְצִין אַזֶעלְכֶע קִינְדֶער צוּא הָאבִּין אוּנ אֵיינִיקְלַאךְ וִויא עֶר אִיז, מֶען הָאט אִים גִירוּפִין ר׳ שְׁלוּמִיאֵל דֶער זָאקְלֶער עִילוּי.

אַז דֶער גְלַאווְנֶער פָאוְוֶערֶענְיֶע הָאט זִיךְ מִיט אִים פַאר נַאנְדֶער גִירֶעט וֶועגִין דֶער נַייֶער שׁוּל, אוּנ הָאט אִים גִיוִוזִין וִויא נֵייטִיג עֶס אִיז פַאר דִיא דָארְפְס קִינְדֶער, עֶר הָאט אִים עֶרְקְלֶערְט אַז זַייא קָאנֶען דָא לַייט וֶוערִין, עֶס קָאן פוּן זַיי דָא מֶענְשִׁין אַרוֹיס קוּמֶען, זַייא וֶועלִין שׁוֹין נִיט מֶער זַיין אַזוֹי גְרָאבּ אַזוֹי וִוילְד וִויא בִּיז אַהֶער, הָאט עֶר אֲפִילוּ גִיהָאלְפִין צוּ זִינְגֶען, אוּנ הָאט אוֹיף אַלֶעס אָמֵן גִיזָאגְט. נָאר שַׁבָּת אָבֶּער אִין שׁוּל אִיז גָאר וָואס אַנְדֶערְשׁ גִיוָועזִין, בְּשַׁעַת עֶר הָאט זִיךְ גִישְׁטֶעלְט זָאגִין זַיין דְרָשָׁה, הָאט עֶר דִיא גַאנְצֶע תּוֹכָחָה אוֹיס גִיגָאסִין אוֹיף דֶער נַייֶער וֶועלְט מִיט דִיא אוֹיפְקְלֶערוּנְג, הֱיוּ כַּאֲבוֹתֵיכֶם, זַייט וִויא אַייֶערֶע עֶלְטֶערִין זַיינֶען גִיוָועזִין — הָאט עֶר מִיט גְרוֹיס הִיץ גִיזָאגְט — טוּט וִויא אוּנְזֶערֶע טַאטֶעס הָאבִּין גִיטָאן, אוּנְזֶער אָבוֹת אֲבוֹתֵינוּ הָאבִּין דֶער פוּן נִיט גִיוואוּסְט, זַייא זַיינֶען אִין קַיין שְׁקָאלֶעס נִיט גִיגַאנְגֶען, גָאט זָאל אוּנְז אוֹיךְ אָפּ הִיטִין דֶער

פוּן

פון, דָארְטִין אִין דִיא נַייֶע שְׁקָאלֶע לֶערְנְט מֶען—השם ישמרנו—
חֶשְׁבּוֹן, שְׁרַייבִּין, אוֹיךְ פְרֶעמְדֶע לְשׁוֹנוֹת, וִויא קוּמְט דָאס צוּ
אוּנְז?... וָואס זָאלִין מִיר אוֹיף זִיךְ אַלַיין נֶעמֶען מַכָּה כְּתוּבָה,
דִיא מַכָּה פוּן שְׁרַייבִּין?!... אוּנ נָאךְ מִיט גְרוֹיס גִישְׁרַייא, מִיט
גְרוֹיס גֶעפִּילְדֶער הָאט עֶר גִיוָואלְט פַאר צַאמֶען דִי רֶעכְטֶע וֶועג,
אוּנ הָאט דִיא צַייט מִיט אִיר שְׁלִיחַ לִיבְּלִיךְ גִיוָואלְט שְׁטֶערִין
וָואס זֵייא דַארְפִין טָאן צוּא דִיא מֶענְשְׁלִיכְקַייט.

דִיא פִינְסְטֶערֶע אִידֶעלַאךְ נֶעבַּאךְ וָואס זֵייא פַאר שְׁטֵייעֶן
נִיט דִיא וֶועלְט, הָאבִּין אִים גִיפָאלְגְט, דֶען זֵייא הָאבִּין דָאס
אַלֶץ גִירֶעכִינְט גָאר פַאר אִיבֶּערִיג, אוּנ נָאךְ שֶׁעדְלִיךְ צוּא דֶער
אֱמוּנָה, אוּנ הָאבִּין גִיוָואלְט בְּלַייבִּין בַּיי זֵייעֶרֶע אַלְטֶע מִנְהָגִים,
בַּייא זֵייעֶר גְרָאבְּהַייט, אוּנְוִויסֶענְהַייט, אִין זֵייעֶר שְׁמוּץ, אִין
זֵייעֶרֶע אֵיינְגֶע דִירוֹת, צוּא וואוֹינֶען עֶטְלִיכֶע גִיזִינְטִין אִין אֵיין
אֵיינְגֶע שְׁטִיבֶּעלֶע אוּנ נָאךְ דֶער גְלַייכִין.

אוּנזֶער לִיבֶּער לִיבְּלִיךְ הָאט זִיךְ גָאר קֵיין עֵצָה נִיט
גִיוואוּסְט צוּא גֶעבִּין.

11.

דִיא צַייט מַאכְט אַלֶעס

נָאר דִיא צַייט זֶעלְבְּסְט הָאט גִיגֶעבִּין אַיין גוּטִין רַאט
אִיר גוּטִין שְׁלִיחַ דֶעם הֶערְן דָאקְטָאר לִיבְּלִיךְ, עֶר הָאט גִישִׁיקְט
נָאךְ דֶעם פִינְסְטֶערִין אוּנ בִּיטֶערִין שְׁלוּמִיאֵל, אוּנ הָאט אִים
גַאנְץ קוּרְץ עֶרְקְלֶערְט: אַז וֶוען עֶר וֶועט נָאךְ אַזֶעלְכֶע דְרָשׁוֹת
הַאלְטִין, אָדֶער אֲפִילוּ שְׁטִילֶערְהַייט שְׁטֶערִין, אוּנ זִיךְ אַרַיין
מִישִׁין אִין זֵיינֶע זַאכִין, קָאן עֶר לֶיינְגֶער הִיר נִיט בְּלַייבִּין קֵיין
מגיד

מַגִיד, אוּנ עֶר וֶועט מוּזִין פָארִין אִין זָאסְלֶע צוּא דִיא צִיגִין, עֶר הָאט גִיזָאגְט: אִיךְ לַייד נִיט קֵיין פַאלְשִׁין מֶענְשִׁין וָואס זָאל מִיר אִין דִיא אויגִין עֶנְטְפֶערִין אָמֵן אויף יֶעדֶער זַאךְ, אוּנ אִין שׁוּל אַנְדֶערְשׁ דַרְשִׁנִין, אוּנ וֶוען אִיר וִוילְט אָבֶּער יוֹא, מַאךְ אִיךְ אַייךְ פַאר אַיין לֶערֶער אִין שׁוּל אויף חיי אדם, אוּנ וֶועל אַייךְ צָאלִין שְׂכִירוּת דֶער פַאר. בַּאלְד אויף דֶעם קִינְפְטִיגִין שַׁבָּת בִּשְׁעַת דְרָשָׁה, הָאט עֶר שׁוין נָאר אַנְדֶערְשׁ גִיזָאגְט: בְּרִידֶער, אוּנְזֶערֶע תַּנָאִים, אוּנְזֶערֶע אֲמוֹרָאִים אוּנְזֶערֶע גְאוֹנִים אַלֶע אוּנְזֶערֶע גְרוֹיסֶע מֶענְשִׁין הָאבִּין גִיקָאנְט חָכְמוֹת אוּנ יְדִיעוֹת, דָאס זֶעהְן מִיר אַרוֹיס פוּן זַייעֶרֶע הֵיילִיגֶע סְפָרִים, אֶמֶת אוּנְזֶערֶע עֶלְטֶערִין הָאבִּין דָאס טַאקִי נִיט גִיקָאנְט, אָבֶּער מִיר מוּזִין דָאס לֶערְנֶען, אִיךְ אַלֵיין וִויל דָאס אויךְ נִיט לַיידִין, אִיר גִידֵיינְקְט דָאךְ בֶּעשְׁטִימְט וָואס אִיךְ הָאבּ אַייךְ גִיזָאגְט דֶעם פָארִיגִין שַׁבָּת, אִיךְ הָאבּ אָבֶּער הַיינְטִיגֶע וָואךְ נָאךְ גִיזֶעהְן אִין הֵיילִיגֶע סְפָרִים, הָאבּ אִיךְ גִיזֶעהְן אַז טוֹבָה תּוֹרָה עִם חָכְמָה, תּוֹרָה אִיז גוּט מִיט חָכְמָה צוּזַאמֶען, דַארִיבֶּער הָאבּ אִיךְ אַלֵיין אויף זִיךְ גִינוּמֶען דִיא מִצְוָה גוּט אַכְטוּנְג צוּא גֶעבִּין אויף אוּנְזֶערֶע קִינְדֶער, לָאזְט אַייעֶרֶע קִינְדֶער לֶערְנֶען אִין שׁוּל, אִיךְ זֶעלְבְּסְט וֶועל מִיט זַייא לֶערְנֶען חיי אדם, אוּנ וֶועל זַייא מַדְרִיךְ זיין אִין אִידֶעשְׁין וֶועג.

לִיבְּלִיךְ הָאט זִיךְ דֶער מִיט זַייעֶר גִיפְרֵייט, דֶען עֶר הָאט דֶעם גְוַואלְד רִים פַאר שְׁטַאנֶען גִיךְ אוּנ גוּט צוּא פַאר נֵייעֶן.

אוּנְזֶער גוּטֶער דָאקְטָאר הָאט אויךְ גִיזֶעהְן, אַז דֶער גַאנְצֶער דָארְף גֵייט אָפּ גִירִיסִין, אָפּ גִישְׁלִיסִין, פַאר שְׁמוּצְט, פוּל אִין פְלֶעקִין, עֶר הָאט זִיךְ עֶרְקוּנְדִיגְט אַז אִין גַאנְצִין דָארְף קָאנֶען זַייא קֵיינֶער נִיט אָרְדֶענְטְלִיךְ נֵייעֶן, אוּנ אַלֶע זַיינֶען שׁוין גִיוואוּינְט צוּא גֵיין וִויא דִיא שְׁלֶעפֶּערְס, אוּנ אֵיינְס בְּרֵיינְגְט

דאס ·

דָאס אַנְדֶערֶע, וְויא מֶען גֵייט, אַזוֹי וואוינְט מֶען, אַזוֹי לֶעבְּט מֶען, אוּנ אַלֶעס אַזוֹי, אוּנ דֶער גַאנְצֶער פֶעלֶער לִיגְט נָאר אִין דֶעם וָואס דִיא וַוייבֶּער קָאנֶען נִיט גֵייֶען.

דָאס הָאט דֶעם הֶערְן לִיבְּלִיךְ פַּאר דְרָאסִין, אוּנ בַּייא אִים אִיז גִיבְּלִיבִּין צוּא מַאכִין אַיין נַיֶיע שׁוּל.

אַיין מָאל בַּיין טִישׁ צוּ מִיטָאג הָאט טוֹבְיָה פָּאר גִילֵייגְט זַיין פְּלַאן וָועגִין אַיין נַיֶיע שׁוּל. פֵייגֶעלֶע הָאט זִיךְ אוֹיס גִירוּפִין אַז זִיא וִויל זַיין דִיא לֶערֶערִין אוּנ דִי פָּאפֶּעצִיטֶעלְנִיצֶע דֶער פוּן.

דִיא מַאדַאם פֶערְנִינְפְטִיג אִיז פוּן אִיר טָאכְטֶערְס פָּאר נֶעמֶען זֵייעֶר צוּא פְרִידִין גִיוָועזִין.

נָאר — הָאט זִיא גִיזָאגְט — נָאר דָאס אִיז נָאךְ וֵוייניג פַּאר אוּנְזֶערֶע דָארְפְס מֵיידְלַאךְ, זֵייא קָאנֶען זִיךְ נָאךְ גָאר נִיט בַּאנוּצִין וְויא גִיהֶערִיג אִיז מִיט גָאטֶעס גָאבּ, זֵייא פַאר שְׁטֵייֶען אֲפִילוּ נִיט פַאר זִיךְ אַלֵיין אָרְדֶענְטְלִיכֶע שְׁפַּייזִין אוֹיס צוּא קָאכִין, אוּנ פוּן בַּאקִין אָדֶער וָואס אַנְדֶערְשׁ רֵייד אִיךְ שׁוֹין גָאר נִיט; בְּרוֹיט, פַאר זוּכְט נָאר זֵייעֶרֶע בְּרוֹיט, וֶועט אִיר זֶעהְן עֶס אִיז דָאךְ גָאר אִין מוֹיל נִיט צוּ נֶעמֶען, עֶס וָואלְט דֶען עֶפֶּעס גִיקָאכְט טַייֶערֶער וָוען מֶען זָאל דִיא קָארִין בֶּעסֶער צוּא מָאלִין, מֶען זָאל גוּט אָפּ זִיפֶּען דִיא מֶעל פוּן דִיא קְלַייֶען, אוּנ עֶס זָאל זַיין גוּט אוֹיס גִיבַּאקִין, דַאמָאלְסְט וָואלְט דָאס גִיוֶועזִין פִיל גִיזִינְטֶער, גִישְׁמַאקֶער אוּנ זֶעטִיגֶער אוֹיךְ, קָאכִין אִיז אוֹיךְ דָאס זֶעלְבִּיגֶע אָן אַיין אָרְדֶענוּנְג אוּנ אָן אַרֶעכֶענוּנְג, עֶס קוּמְט שַׁבָּת אָדֶער יוֹם טוֹב, לֵייגְט מֶען אַרַיין אַסַךְ פְלֵיישׁ אִין אַגְרוֹיסִין קֶעסִיל וַואסֶער, חָלָאבּ, חַלָאבּ, אָן זַאלְץ אָן פֶּעפֶּער, אָדֶער צוּא פִיל זַאלְץ צוּא פִיל פֶּעפֶּער, עֶס אִיז אֲפִילוּ גַאנְץ פֶּעט, שְׁמַאלְץ שְׁוִוימְט אַרוּם פוּן אוֹיבִין, נָאר עֶס אִיז אָבֶּער אִין מוֹיל נִיט צוּ

נעמען

נָעמֶען, עֶס הָאט קיין שום טַעם, קיין שום רֵיחַ נִיט, עֶס וָואלְט זֵייעֶר גְלַייךְ גִיוָועזֶען אַז אָן שְׁטָאט דִיא פְרֶעמְדֶע קֶעכִינְס וָואס מִיר הַאלְטִין אִין דִיא קִיכִין פַאר אוּנְזֶערֶע הוֹיף מֶענְשִׁין, זָאלִין מִיר בֶּעסֶער נָעמֶען אוּנְזֶערֶע דָארְפְס מֵיידְלַאךְ, אַזוֹי בֵּייטֶענְדִיג אַמָאל דִיא, אַמָאל יֶענֶע, אִיךְ וָועל זֶעלְבְּסְט אַכְטוּנְג גֶעבִין דַארוֹיף, אִיךְ וָועל זֵייא אַלֵיין לֶערְנֶען בַּאקִין אוּנ קָאכִין, דָאס אִיז נִיט קיין גְרוֹיסֶער קוּנְסְט, זֵייא וָועלִין זִיךְ דָאס אוֹיף גִיךְ אוֹיס לֶערְנֶען, אוּנ וָועלִין אִין דֶער הֵיים אַבֶּעסֶערֶע קִיךְ אַיינְפִירִין. נָאר אוּם דִיזֶע ווִילְדֶע מֵיידְלַאךְ זָאלִין נִיט אַנְטְלוֹיפִין דֶער פוּן אוּנ זָאלִין דָאס נִיט רֶעכֶענֶען פַאר אַשְׁטְרָאף, פַאר אַבְזָיוֹן, אוּנ זֵייא זָאלִין צוּזַאמֶען מִיט זֵייעֶרֶע פִינְסְטֶערֶע עֶלְטֶערִין נִיט וֵויינֶען אוֹיף דֶעם גְרוֹיסִין אוּמְגְלִיק וָואס מֶען בְּרֶעכְט זֵייא אָפּ פוּן זֵייעֶרֶע אַלְטֶע מִנְהָגִים, פוּן שְׁלֶעכְטֶע שְׁפַּייזִין, זָאלִין מִיר גֶעבִין קְלֵיינֶע מַתָּנוֹת יֶעדֶער מֵיידִיל וָואס וֶועט זִיךְ אוֹיס צֵייכֶענֶען אִין קָאכִין, דִיא וָועלִין מִיר גֶעבִין צַייג אוֹיף אַקְלֵייד, דִיא אַפָּאר שֵׁיינֶע שִׁיךְ, אַשְׁפִּיגֶעלֶע, אַקֶעמֶעלֶע אוּנ נָאךְ אַזֶעלְכֶע קְלֵיינִיגְקֵייטִין, דֶער פוּן וֶועט זִיךְ אֵיינֶע אָן דִיא אַנְדֶערֶע מְקַנֵא זַיין, אוּנ וָועלִין זִיךְ אוֹיךְ גִיוֵוינֶען אַבִּיסִיל רֵיינֶער אוּנ שֶׁענֶער צוּא גֵיין אַרוּם זִיךְ, אוּנ דָאס דַארְפִין מִיר זֵייעֶר נֵייטִיג. אַז דִי כַּלוֹת וָועלִין זִיךְ פּוּצִין וֶועלִין דִיא חֲתָנִים אוֹיךְ מוּזִין גֵיין רֵיין אַרוּם זִיךְ, אוּנ דִיזֶע וָועלִין שׁוֹין נִיט וָועלִין לֵיידִין קיין שְׁמוּץ אִין שְׁטוּבּ, אָט דָאס דַאכְט מִיר אִיז אַמִיטִיל דִיא ווִילְדֶע אוֹיף אַוֶועג אַרוּף צוּא בְּרֵיינְגֶען.

אִין פַארְלוֹיף פוּן אַקוּרְצֶע צַייט אִיז גִיוָועזִין אָפִין אִין שדה מנוח פֶערְשִׁידֶענֶע שׁוּלִין, אַיין שׁוּל פַאר דִיא יוּנְגֶען צוּם בִּילְדִין זִיךְ, דָארְטִין אִיז אוֹיךְ גִיוָועזִין אַלֶערֶער וָואס הָאט זֵייא

אייניגער

אײניגער מאסין גילערינט דעם קונסט פון אקערבױ, אין נײע שול פאר מײדכען, אונ אײן קיך שול, דיא דארפס קינדער אי דיא יונגען אי דיא מײדכען האבין גילערינט מיט פלײס אום זײ זאלין זײערע מתנות באקומען, דען מען האט דיא יונגען אויך נאבראדעס גיגעבין, אין עטליכע װאכין ארום האט ליבליך פאר זאגט אז קײנער טאר אױפין הויף צו אים זיך ניט װײזין אין אצוריסענעם בגד, נאך הער האט ער װידער גוזר גיװעזין, אז אלע קינדער מוזין גײן זײער רײן ארום זיך, עס איז גיװעזין אנחת צוא זעהן װיא די אינגלאך האבין גילערינט, די מײדלאך האבין גינײט, אונ עס איז אלעס גיגאנגען מיט אײן ארדענונג.

אלע מאנסבילדין אונ װײבער, יונג אונ אלט זײנען שױן גיגאנגען גאנץ אונ רײן, עס איז שױן קײן פלעק קײן גװאלד רים ניט גיװעזין צוא זעהן, נאר בײא הער ליבליך אין הארצין איז גיװעזין אגרױסער גװאלד רים, װעלכער איז אלע מאל גרעסער אונ גרעסער גיװארין, ער האט גאר ניט גיװאוסט מיט װאס אונ װיא אזױ דאס צוא פאר נײען, ער פלעגט אפילו אפט ארײן גײן אין נײא שול צוא פײגעלען, אבער אן שטאט דאס ער זאל זיך דארטין לערנען פאר נײען, איז ער נאך איטער מיט אײן גרעסערין גװאלד רים ארױם גיגאנגען פון איר.

ליבליך האט זײער גוט גיפילט זײן פעלער, ער האט אויך גיװאוסט, אז פײגעלע, נאר פײגעלע האט אים דאס גאנצע קאפ פאר דרײט, ער האט פיל נאך גידײנקט װי זיך דא ארױס צוא העלפין דער פון, ער האט אבער זיך גיפונען צוא שװאך געגען פײגעלען, אים האט אויך פאר דראסין, פאר װאס פײגעלע איז מיט אלעמען מונטער, פרײליך, פאר ברײנגט, שפריכט מיט יעדערין, נאר מיט אים נישט, װען ער איז אמאל

גיװעזין

גיוועזין פְרֵיילִיךְ, אִיז זיא גיוועזין אוּנְמוּטְהִיג, אַז אִים הָאט אַמָאל גִיגְלִיקְט אִיר צוּא בַּאגְלֵייטִין אוֹיף דָעם שְׁפַּאצִיר גַאנְג, אוּנ עֶר הָאט מִיט אִיר גִירֶעט, הָאט זיא אִים קוים גִיעֶנְטְפֶערְט, מִיט דִיא אִיבֶּערִיגֶע אָבֶּער הָאט זיא פְרַייא אוּנ פִיל גִירֶעט. — פַאר וָואס זַייט אִיר אַזוֹי פְרַיינְדְלִיךְ, אָפִין, פְרַייא מִיט יֶעדֶערִין, נָאר מִיט מִיר נִיט? הָאט אִיר לִיבְּלִיךְ אַמָאל גִיפְרֶעגְט, — „וַוייל אִיךְ ווִיל נִיט אוּנ קָען נִיט!“ הָאט זיא אִים שְׁמֵייכְלֶענְדִיג גִיעֶנְפֶערְט.

פָאל אִין פֶּערְדְרוּס אוּנ אִין קִיטֶער אִיז עֶר אַמָאל זַייעֶר מִיד פוּן טֶעגְלִיכֶע אַרְבַּייט גִיגַאנְגֶען נָאךְ הוֹיזֶע, עֶר הָאט דֶער זֶעהְן ווִי פֵייגֶעלֶע זִיצְט בַּיין קְלַאוִויר, מִיט אִירֶע וַוייסֶע אֵיידֶעלֶע פִינְגֶער הָאט זיא זַייעֶר שֵׁיין גִישְׁפִּילְט, אוּנ מִיט אִיר זַאנְפְטֶע שְׁטִימֶע הָאט זיא צוּא גִיזוּנְגֶען:

1.

זֶעה! ווִי אַלֶעס אוֹיף דֶעם פֶעלְד וַואקְסְט גוּט
ווֶען עֶס אִיז נָאר זוּן אוּנ רֶעגִין זַאט,
אַזוֹי אִיז אוֹיךְ אַלְץ וָואס דֶער מֶענְשׁ טוּט
ווֶען עֶר נָאר גְלִיק אוּנ דֶער צוּ חֵן הַאט.

2.

גִיבּ מִיר מַיין טְהַייעֶרֶער, דַיין שֵׁיינֶע הַאנְד
אִיךְ ווִיל דָאךְ אִיר טַאקִי בַּאלְד גְרַייפִין,
דוּא זָאגְסְט אַלַיין: „אִיךְ בִּין אַדִימַאנְד“,
דוּ בִּיזְט דֶר צְוַוייטֶר, קוּם מִיךְ שְׁלַייפִין.

3.

מַיין לַייבּ אוּנ זֶעלֶע גִיהֶער צוּא דִיר
אוּנ דַיין טַייעֶרֶעס הֶערְץ נָאר צוּ מִיר,

מַיין הַערְץ בִּיטֶעט: שְׁטִיל, נוּר שְׁטִיל, נוּר שְׁטִיל.
הָאב נָאר גִידוּלְד, וַוארְט נָאךְ אַוַוײלֶע
הָאב נָאר גִידוּלְד, מַאךְ נָאר נִיט קַיילֶע
מַיין הַערְץ, מַיין הַערְץ, מַיין רַיינֶעם גֶעפִּיל.

דִיא גַאנְצֶע נַאכְט הָאט עֶר אַלְץ גִיטְרַאכְט וֶועגִין דֶעם, אַז עֶר אִיז פַאר טָאג אַנְדְרֶעמִילְט גִיוָוארִין הָאט זִיךְ אִים גִיטְרוֹימְט וִויא פֵייגֶעלֶע שְׁפִּילְט אוּנ זִינְגְט, אוּנ עֶר הָאט פוּן שְׁלָאף מִיט גִיזוּנְגֶען מִיט אִיר:

גוּט, זַאט,
טוּט, הַאט,
הַאנְד גְרַייפִּין,
אַדִימַאנְד שְׁלַייפִין,
דִיר מִיר, שְׁטִיל,
אַוַוײלֶע, קַיילֶע, גִיפִּיל...

עֶר הָאט נָאךְ עֶפֶּעס גִירֶעט פוּן שְׁלָאף וָואס מֶען הָאט גָאר נִיט גִיקָאנְט פַאר שְׁטֵיין עֶר הָאט שְׁטַארְק גִיחְרָאפֶּעט, אוּנ אַלֶע וַוײלֶע הָאט עֶר זַייעֶר שְׁוֶוער גִישְׁרִיעֶן: אוֹי! גְוַואלְד רִים, רִים גְוַואלְד! חְרָאפּ, חְרָאפּ, וַוייטֶער.

12.

אַיְדִיעֶה פוּן פַּיינְמַאנֶען

אֵיין מָאל אִין דֶער פְרִיה אִיז גִיקוּמֶען אֵיין נַארָאצְנֶער פוּן שְׁטָאט, גִישִׁיקְט פוּן בְּרַאפְּמַאנֶען, עֶר הָאט גִיבְּרַאכְט אַבְּרִיף. לִיבְּלִיךְ הָאט אִים גִילֵייעֶנְט, אוּנ עֶס הָאבִּין זִיךְ בַּייא אִים אִין צוּרָה אַלֶערְלֵייא פַארְבִּין גִיבִּיטִין, אַלֶע וָואס זַיינֶען דֶער בַּייא

גיוועזין האבין גישוויגין, אונ האבין גיקוקט אויף אים וויא ער איז געל אונ בלייך גיווארין. ער האט דעם נאראצענעם גיהייסין פארין צוריק, ער אליין איז אריין גיגאנגען צו זיך אין קאבינעט, אונ איז אפילו צום טיש ניט צוא גיגאנגען מיטאג עסין, דען ער האט זיך ניט גיוואלט אפ רייסין ניט איין מינוט פון זיין ארבייט, די מאדאם פערנינפטיג אליין האט אים אהין גיבראכט עסין, גאנץ שטיל איז זיא צוא אים אריין גיגאנגען, זיא האט זיך ניט ערלויבט בייא אים וואס צוא פרעגין, נאר בייא איר אויפין גיזיכט איז קענטיג גיוועזין, אונרוהיגקייט אונ מיטלייד.

ליבליך האט פאר שטאנען דיזע שטומע שפראכע, ער האט דיזע עהרענווירדיגע פרוי גינומען פארין האנד, אונ האט איר הייליגדיג גיזאגט: מארגין גאנץ פריה פאר איך אפ פון היר, איר וועט באקומען איין אנדער פאוויערעניע. איך דאנק אייך זייער פאר אייער גוטע פריינדשאפט, היינט פאר נאכט קען זיין וועט איר פון מיר מערער הערין.

— וויא? — האט מאדאם פערנינפטיג מיט שרעק אגישרייא גיטאן — וואס רעט איר?... איר ווארפט אונז אוועק?... אונ אויף אימער?...

„באכט זיך אזוי!".

— אך מיין גאט!... וויא קומט דאס?... האט דען הער רוהיגער.....

„היינט אבענד וועט איר אלעם ווסין".

שטיל, דיא אויגין פול מיט טרערין איז דיא פרויא דאקטארין ארויס פון זיין צימער, ליבליך אבער האט ווייטער גיארבייט, ער האט זיך שטארק באשלאסין איבער צוא געבין דער וועלט זיין פערוואלטונג איינעם איונגין מענשין, וועלכין ער

האט זייער גוט גיקאנט, אונ פּילייכט וועט נאך אים זיין פּרינצעפּאל אויך בּעשטעטיגין אויף אימער. דער ווייל האט ער אלץ גישריבּין פאר אים מיט דעם אופּראוולאיושציע אינסטרוקציאנען, וויא זייא זאלין זיך פירין, נאך הער האט ער זיך גינומען איין פּאקין, צוזאמען לייגין אלע זיינע זאכין וויא גיהעריג איז צוא איינע רייזע, אבּער וואס וויינינגער, נאר דאס נייטיגסטע וואס אמענש דארף האבּין, דען ער האט קיין איבּעריגע משא ניט גיוואלט מיט נעמען אז נאך אסט-אינדיען.

דיא אורזאכע דער פון איז גיוועזין ווייל בּראפּמאן האט אים צוא גישיקט איין בּריף פון זיין וואלטהעטער פיינמאן פון קאלקוטע (אשטאט אין אסט-אינדיען), דארטין האט פיינמאן גישריבּין, ווי שלעכטע מענשין האבּין אים גינארט, אונ האבּין אים גאר זיינע געלט איבּער גיפירט, ער איז גאר גיבּליבּין וויא ער שטייט אונ גייט. ער איז אזוי ווייט ארעם, אז ער האט אפילו ניט מיט וואס צו משפּטין זיך מיט די מאשעניקעס, וואס האבּין בּייא אים גאר זיין האב אונ גוטס אוועק גינומען. אום צוא קערין זיך צוריק קיין אייראפּא האט ער ניט מיט וואס, אונ דארטין הארעוועט אויף בּרויט קאן ער שוין אויך ניט מער, דען ער איז אלט אונ שוואך, דער בּייא פאר שטייט ער אויך ניט גוט דיא ענגלישע שפּראכע, דאריבּער בּעט ער זיין גוטין פריינד בּראפּמאן, אז ער זאל זיך ערקונדיגין וואו איז זיין האדעוואניג דאקטאר אונ סטאליאר טוביה ליבּליך, ער זאל אים מעלדין פון זיין אונגליק, דען נאר אויף אים אליין איז זיין גאנצער האפענונג. דער אלטער פיינמאן האט פאר לאנגט אז טוביה זאל קומען נאך אסט-אינדיען קיין קאלקוטא אזוי וויא ער איז דאקטאר יורי זאל ער אים פירין דארטין זיינע משפּטים,

אונ

אוּנ מִיט זַיין מְלָאכָה זָאל עֶר פַאר דִינֶען פַאר זַייא בֵּיידִין דָעם שְׁטִיקִיל בְּרוֹיט, אוּנ וֶוען לִיבְּלִיךְ וֶועט יוֹא וֶועלִין פָארִין צוּא אִים קַיין אָסְט-אִינְדְיֶען בֶּעט עֶר זַיין גוּטִין פְרַיינְד בְּרַאפְּמַאן אַז עֶר זָאל אִים אוֹיס הֶעלְפִין אוֹיף רַייזֶע קָאסְטִין, וֶוען עֶר הָאט שׁוֹין נִישְׁט מֶער פוּן דִיא צְוֵויא הוּנְדֶערְט הַאלְבֶּע אִיכְפְּ׳יַאלִין וָואס עֶר הָאט פַאר אִים אִיבֶּער גִילָאזִין. אַזוֹי הָאט זִיךְ גִיעֶנְדִיגְט דֶער בְּרִיף:

„וֶוען לִיבְּלִיךְ קָאן אָבֶּער נִיט קוּמֶען צוּא מִיר צוּא פָארִין, אוּם מִיר מַיין לֶעבִּין צוּא דֶער הַאלְטִין, אָדֶער אִיר וַוייסְט נִיט וואו עֶר אִיז, אָדֶער עֶר לֶעבְּט שׁוֹין גָאט הִיט נִיט מֶער, אַזוֹי בֶּעט אִיךְ אַייךְ לִיבֶּער בְּרַאפְּמַאן, טוּט פוּן אַלְטֶע גוּטֶע פְרַיינְדְשַׁאפְט, עֶרְבַּארֶעמְט אַייךְ אוֹיף מַיינֶע אַלְטֶע יָארִין, אוּנ הֶעלְפְט מִיר אוֹיס מִיט אַבִּיסִיל גֶעלְט, אִיךְ בִּין שׁוֹין אַלְט שְׁוַואךְ אוּנ קְרַאנְק, אִיךְ וֶועל שׁוֹין נִיט פִיל לֶעבִּין אוֹיף דֶער פַאלְשֶׁער וֶועלְט, דַארִיבֶּער דַארְף אִיךְ שׁוֹין נִיט פִיל הָאבִּין צוּא דֶער לֶעבִּין מַיינֶע בִּיטֶערֶע אַלְטֶע קְרַאנְקֶע שְׁוַואכֶע אוּנְגְלִיקְלִיכֶע טֶעג..."

דִיזֶען בְּרִיף הָאט בְּרַאפְּמַאן צוּא גִישִׁיקְט צוּא טוּבְיָהן, אוּנ הָאט אִים זֶעלְבְּסְט אוֹיךְ גִישְׁרִיבִּין דֶער צוּ פוּן זִיךְ אַבְּרִיף, דָאס אִיז עֶר:

„נִיט וַויינְט, נִיט טְרוֹיעֶרְט, מַיין טַייעֶרֶער פְרַיינְד, פוּן דָעם אוּנְגְלִיק וָואס עֶס הָאט גִיטְרָאפִין אוּנְזֶער גוּטִין פַיינְמַאן; פוּן אַלְטֶע גוּטֶע פְרַיינְדְשַׁאפְט וֶועל אִיךְ יוֹא טַאקִי פַאר אִים עֶפֶּעס טָאן, אִיר פַאר שְׁטֵייט דָאךְ אַלֵיין לִיבֶּער לִיבְּלִיךְ אַז אַייךְ אִיז אוּנְמִיגְלַאךְ אַוֶועק צוּא וַוארְפִין שְׂדֵה מָנוֹחַ, אוּנ לוֹיפִין אַזוֹי וַוייט אַז אִין אָסְט-אִינְדְיֶען, אוּנ וֶוער וַוייסְט אוֹיבּ אִיר וֶועט נָאךְ אִים טְרֶעפִין בַּיין לֶעבִּין?... אִיךְ וַוייס נִיט וָואס מִיט

דָעם אַלְטִין פַּיינְמַאן טוט זִיךְ, אִיר זָאלְט פָּארִין אַזוֹי וַוייט, זַיין פַאר אִים אַיוּרִיסְט אונ אַסְטָאלְיַאר צוּזַאמֶען?... עֶר אִיז דָאךְ שוֹין אַמֶענְש פוּן אִיבֶּער זֶעכְצִיג יָאר, שְׁוַואךְ אוּנ קְרַאנְק דֶער צוּ אוֹיךְ, עֶס אִיז גָאר קַיין וואוּנְדֶער נִיט, עֶר הָאט גִימוּזְט אַרָאפּ פוּן זִינֶען... דֶער בַּייא אִיז אוֹיךְ נִיט אַזוֹי גְרִינְג צוּא בְּרֶעכִין דֶעם קָאנְטְרַאקְט וָואס אִיר הָאט גִימַאכְט מִיט אַיְיעֶר פְּרִינְצֶעפַּאל הֶער רוּהִיגֶער... אַייךְ אִיז אוּנְמִיגְלַאךְ צוּא פָּארִין. הֶער רוּהִיגֶער אִיז יֶעצְט אִין רֶעגֶענְסְבּוּרְג, פוּן דָארְטִין וֶועט עֶר צוּם עֶנְדֶע דִיזֶען מָאנַאט אַקוּרַאט דֶעם נַיין אוּנ צְוַואנְצִיגְסְטִין אַוֶועק פָּארִין ,קַיין פַּארִיז. — וֶוען אִיר ווִילְט יוֹא עֶפֶּעס גוּטֶעס טָאן אַיְיעֶר אַלְטִין גוּטִין וָואלְטָהֶעטֶער שִׁיקְט אִים צוּא אַבִּיסִיל גֶעלְט, אִיךְ וֶועל דָאס נֶעמֶען אוֹיף זִיךְ, אִיךְ וֶועל אַהִין צוּא אִים ,קַיין קַאלְקוּטָא אַרִיכְטִיגִין אָנְוַוייזוּנְג שִׁיקִין, אָבֶּער אִיר זַאמְט נִיט, פַאר לִירְט קַיין צַייט נִיט, אוּנ שְׁרַייבְּט מִיר בַּאלְד וִויא פִּיל אִיךְ זָאל אוֹיף אַיְיעֶר רֶעכֶענוּנְג שִׁיקִין. אִיךְ וֶועל דֶער בַּייא שְׁרַייבִּין צוּא פַּיינְמַאנֶען, אַז אִיךְ וַוייס נִיט וואוּ אִיר זַייט, אוּנ אַזוֹי וֶועט אִיר אַייךְ בְּלַייבִּין רוּהִיג".

— אוֹי בְּרַאפְּמַאן! בְּרַאפְּמַאן! — הָאט לִיבְּלִיךְ אוֹיס גִישְׁרִיעֶן אִיבֶּער לֵייעֶנֶענְדִיג דִיזֶען בְּרִיף מִיט פַּאר דְרוּס, אוּנ טְרֶערִין הָאבִּין זִיךְ בַּייא אִים אוֹיף דִיא בַּאקִין גִיקַייקִילְט. — אִיךְ זֶעה הֶער בְּרַאפְּמַאן אַז אִיר זַייט ,קַיין בְּרַאפֶּער מַאן, אִיר זַייט אַפַּאלְשֶׁער מֶענְש אַזוֹי וִויא אַלֶע הַיינְטִיגֶע פַאלְשֶׁע מֶענְשִׁין וָואס טְרָאגִין אוֹיף זִיךְ דֶעם נָאמֶען בְּרַאף אוּנ מֶענְשִׁין פְרַיינְד... אִיךְ בִּין פַּיינְמַאנְס אַזוּן, אִיךְ בִּין זַיין עֶרְשְׁטֶער בַּעל חוֹב... וַוייל עֶר הָאט מִיר גִימַאכְט צוּם מֶענְשִׁין... קַיין אָסְט-אִינְדְיֶען, קַיין קאלקוטא

קאַלקוטאַ מוז איך פליהען! איך מוז, איך מוז, איך מוז באַלד העלפין מיין אונגליקליכין אַלטין פאַטער!!!

ער האט זיך אַלעס פאַרטיג געמאַכט צום אָפּ רייזין.

13.

דער טומעל

ער האט אַריין גירופין צוא זיך אין קאַבינעט דעם אופּראַוולִיאיושצִיע, אונ האט אים אַלעס דער ציילט, ער האט אים גיגעבין דיא אינסטרוקציאָנען, אונ איז מיט אים צוזאַמען אַריין גיגאַנגען אין זאַל.

דאָרטין איז גישטאַנען דיא מאַדאַם צפּורה פערנינפּטיג זייער טרויעריג, פייגעלע איז גיזעסין פול אין טרערין אין אַווינקעלע אונ האט גישוויגין.

— אַזוי, איז דאָס טאַקי אֶמֶת? — האט מאַדאַם פערנינפּטיג גיפרעגט.

„גאַנץ ריכטיג, איך פאָר אַוועק, אונ דאַכט זיך אויף אימער, איך פאָר נאָך אָסט־אינדיען".

— נאָך אָסט־אינדיען! האט צפּורה אויס גישריען, אונ אין דיזין אויגען בליק איז פייגעלע גיוואָרין בלייך וויא קאַלך, דיא הענט האבין זיך ביי איר אַראָפּ גילאָזין, אונ דער בוקעט בלומען איז ביי איר פון האַנד אַרויס גיפאַלין.

טוביה ליבליך איז גיוועזין זייער צוא טראָגין אַלץ וועגין זיין וואָלטהעטער פיינבאַן, אונ ער האט גאָר ניט גיזעהן וואָס דאָ טוט זיך מיט פייגעלען, וויא זיא איז נעבאַך גיוועזין זייער בלייך אַקוראַט וויא אַרויז וואָס הויבט אָן צוא וועלקען, ד[?]

קָאפּ הָאט זִיא פַאר וָוארְפִין אוֹיפִין פַארֶענְץ פוּן שְׁטוּל , אַזוֹי אִיז זִיא גִילֶעגִין אָנְגִישְׁפַּארְט , אָן קְרֶעפְּטִין, אָן אַצוּנְג אוּנ אָן טְרֶערִין... זִיא הָאט נָאר אוֹיס גִישְׁטֶעלְט אִירֶע מוּטְנֶע הַאלְבּ אָפֶּענֶע אוֹיגִין אוֹיף אִים. עֶר הָאט דֶער וַוייל דֶער צֵיילְט דִיא גוּטֶעס וָואס פַיינְמַאן הָאט מִיט אִים גִיטָאן , וִויא אוֹיךְ דֶעם אוּנְגְלִיק וָואס פַיינְמַאנֶען הָאט גִיטְרָאפִין . נָאכְהֶער פוּן בְּרַאפְמַאנְס בְּרִיף , אוּנ נָאר אַם עֶנְדֶע הָאט עֶר זֵייא עֶרְקְלֶערְט וִויא עֶר מוּז זַיין שׁוּלְד מְמַלֵא זַיין גֶעגֶען זַיין וָואלְטְהֶעטֶער , אוּנ דַארִיבֶּער מוּז עֶר גְלַייךְ רַייזִין נָאךְ קַאלְקוּטָא אִין אָסְט=אִינְדְיֶען .

דֶער עֶרְגְסְטֶער מֶענְשׁ אוֹיף דֶער וֶועלְט וָואלְט אִיךְ גִיוֶועזִין, הָאט עֶר וַוייטֶער גִיזָאגְט , וֶוען אִיךְ וָואלְט וֶועלִין בְּלַייבִּין הִיר אִין שדה מנוח, וֶוען אִיךְ זָאל אֲפִילוּ וִויסִין אַז דָא שְׁטֵייט מִיר פָאר דֶער גְרֶעסְטֶער גְלִיק , אוּנ דָארְטִין דֶער גְרֶעסְטֶער אוּנְגְלִיק, וִויא זָאגְט אִיר , נִיט אַזוֹי ?

— נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגִין – הָאט זִיךְ אָפּ גִירוּפִין דֶער אוּפְרַאוְולְיַאיוּשְׁצַיֶע -- הָאט אִיר צוּא גִיךְ , צוּא הַיילִינְדִיג זִיךְ בַּאשְׁלָאסִין אִין אַזוֹי אַוִויכְטִיגֶע זַאךְ .

„אַיין אֵיידֶעלֶער טַיֶיעֶרֶער בַּאשְׁלוּס"! הָאט אוֹיס גִישְׁרִיֶען דִיא דָאקְטָארִין פֶּערְנִינְפְטִיג , נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגִין אִיז דָאס פִילַייכְט אַבִּיסֶעלֶע צוּא שְׁנֶעל , אִיר הָאט חָאטְשׁ אֵיינִיגֶע טֶעג גִיבַּארְפְט וַוארְטִין , פִילַייכְט וָואלְט אִיר עֶפֶּעס וָואס בֶּעסֶערְס אוֹיס גִידֵיינְקְט דֶער צוּא . אַךְ ... דָאס אִיז שְׁרֶעקְלִיךְ ! ... זִיא הָאט אַקוּק גִיטָאן אוֹיף אִיר בְּלֵייכֶע טָאכְטֶער .

זִיא הָאט זִיךְ מִיט גְוַואלְד אוֹיף גִיהוֹיבִּין , הָאט זִיךְ אוֹם גִיקֶערְט מִיט אִיר שֵׁיינֶע הַאלְבּ טוֹיטֶע גִיזִיכְט צוּא דִי מוּטֶער, הָאט אָנְגִיוָוענְדֶעט אַלֶע אִירֶע קְרֶעפְּטִין , אוּנ הָאט גַאנְץ הוֹיךְ

גיזאגט

גיזאגט: לאז אים זאל ער פארין, ער מוז פארין, ער דארף פארין!... ליג אים ניט ארויף נאך מערער שווערע שטיינער אויפין הארצין, ער קאן דא אויף קיין פאל מער ניט בלייבין... מערער האט זיא שוין ניט גיקאנט ריידין אונ איז גיפאלין אין אונמאכט (חלשות).

דיא מאדאם צפורה האט זייער גישריען, ליבליך האט גאר ניט גיוואוסט וואו ער איז אין דער וועלט, ער איז גילאפין גאר אן איין אטהעם, ער האט גישריען, ער האט צוזאמען גירופין מענשין אום צוא העלפין פייגעלען, איר האט מען דער וויל אוועק גיטראגין אין איר צימער, מען האט איר גישפריצט מיט עסיק, מיט וואסער, גיריבין מיט ספירט, קוים אין אפערטיל שטונד ארום האט זיא אנגיהויבין צוא קומען צוא זיך, נאר אז זיא האט גיעפינט דיא אויגין, האט זיא גאנץ שטיל גיזאגט: וואס האט איר גיטאן? אומזיסט האט איר מיר גישטערט! מיר איז גיוועזין זייער גוט. איצונד ווייס איך וויא גוט דער טויט איז...

בשעת פייגעלע איז אין אונמאכט גיפאלין האט צפורה גיבעטין טוביהן ער זאל ארויס גיין פון שטוב. איצונד אבער אז איר טאכטער האט אפ גילעבט, איז זיא מיט גרויס פרייד גילאפין אים זוכין, זיא האט אים גיפונען שטייענדיג אין גארטין, בלייך וויא די וואנד, גאר אצוטומילטער אנגישפארט אן אבוים, דען ער האט אויף דיא פיס ניט גיקאנט שטיין. קומט אקארסט מיט מיר! האט דיא מאדאם פערניינפטיג אגישרייא גיטאן צוא אים, קומט גיכער, זיא איז שוין בעסער, זיא רופט אייך.

ליבליך איז ארײן גיגאנגען צוא פייגעלען, זיא איז גיזעסין אין אלעהנשטול, ער האט זיך אויך נעבין איר אנידער גיזעצט.

מיר טוט זייער לייד, איך האב אייך דער שראקין. האט

פֵייגֶעלֶע גִיזָאגְט מִיט אַשְׁוַואכִין שְׁמֵייכֶעלֶע. וָואס זָע הָאבּ אִיךְ גִיזָאלְט טָאן? אִיךְ הָאבּ שׁוֹין מֶער קַיין קְרֶעפְּטִין נִיט גִיהַאט, מִיר אַלֵיין אִיז אָבֶּער גִיוֶועזִין גוּט.

— אוּנ אִיצְטֶער? — הָאט אִיר לִיבְּלִיךְ גִיפְרֶעגְט אוּנְרוּהִיג.

אִיצְטֶער אִיז מִיר זֵייעֶר גוּט, מִיר ווִילְט זִיךְ אַייךְ זֶעהְן כָּל זְמַן עֶס אִיז נָאךְ מִיגְלַאךְ אַייךְ צוּא זֶעהְן, אִיר וֶועט דָאךְ נִיט אִיבֶּעל נֶעמֶען דֶער פַאר נִישְׁט וַואהְר?... לִיבֶּע מוּטֶער! זַייא אַזוֹי גוּט, גִיבּ מִיר אַגְלֶעזִיל אַלְטֶע וַויין, דָאס גְלַייכִין הֶער לִיבְּלִיךְ אוֹיךְ, בַּאכְט זִיךְ דָאס עֶר אִיז אוֹיךְ עֶפֶּעס נִיט אִין גַאנְצִין גִיזוּנְד; עֶר הָאט הַיינְט פִּיל גִילִיטִין, עֶר בַּארְף זִיךְ אַבִּיסִיל שְׁטַארְקִין.

דִיא מוּטֶער אִיז אַרוּים גִיגַאנְגֶען.

לִיבְּלִיךְ אִיז גִיזֶעסִין אוּנ הָאט גוּט בּאַטְרַאכְט פֵייגֶעלֶען, עֶר הָאט עֶס גִירֶעכִינְט פַאר אַחֲלוֹם, אַזֶעלְכֶע אֵיידֶעלֶע גִיפִילֶע הָאט עֶר זִיךְ פוּן פֵייגֶעלֶען גָאר נִיט גִירִיכְט צוּא אִים.

— אַייךְ פַאר דְרִיסְט טַייעֶרֶע פֵייגֶעלֶע, וָואס אִיךְ וַוארְף אַוֶועק שדה מנוח? — הָאט עֶר אִיר גִיפְרֶעגְט.

נֵיין! הָאט זִיא גִיאַנְטְוָוארְטֶעט. אִיר טוּט זֵייעֶר גְלַייךְ מִיט אַיֶיער אַוֶועק פָארִין, אַנְדֶערְשׁ קָאנְט אִיר גָאר נִיט טָאן, אַנְדֶערְשׁ קָאן גָאר נִיט זַיין, נִישְׁט קָשֶׁה גָאט וֶועט אַייךְ נִיט פַאר לָאזִין, אִיר וֶועט זַיין גְלִיקְלִיךְ, דֶען אִיר דֶער פִילְט דִיא הֵיילִיגֶע מֶענְשְׁלִיכֶע שׁוּלְד.

— נָאר דֶעם אֶמֶת זָאגֶענְדִיג לִיבֶּע פֵייגֶעלֶע, ווִילְט זִיךְ מִיר נִיט אַוֶועק וַוארְפִין אַזוֹי אַשֵׁיינֶעם לֶעבְּהַאפְטֶען צוּפְרִידֶענֶעם אָרְט.

זָארְגְט נִיט, אִיר וֶועט זִיךְ פוּן אִים אַזוֹי גִיךְ אָפּ גִיוֵויינֶען וְויא גִיךְ אִיר הָאט זִיךְ צוּא גִיוֵויינְט, זַייט וֶועגִין דֶעם נִיט

אוּנְמוּטְהִיג

אונמוטהיג, איצונד דארפט איר נאר דייִנקען וועגן אײַער פּאַטער, דאס דארף בייא איך זיין טייערער פון אַלעם.

— וועט איר האַטש אַמאל מיך ערֿאינערן צוא גוטעס?

געווים, אונ וויא נאך, מיט דיא גרעססטע אכטונג!

דער ווייל האט דיא מוטער אַריין געטראַגן וויין אונ פּאַר בייסין, זייא האבין אוים געטרונקען צוא גלעזלאַך וויין, פּיינגעלע איז אַביסעלע פרײַלאַכער געוואָרין, אַהיבשע ווײַלע זיינען זייא אַלע דרייא אַזוי געזעסין, האבין זיך אָנגעקוקט איינער דעם אַנדערן, דער נאך האט פּיינגעלע געבעטין אום פּאַר ציידוגג, אונ האט געזאָגט דאס זיא מוז גיין רוהען, דען עס שווינדעלט איר דיא קאפּ, אַז זיא איז געוועזין נעבין מיר האט זיא זיך אום געקערט צוא ליבליך וועלכער האט אירע מרית נאך געקוקט, אונ זיא האט צוא אים געזאָגט: גאט זאל אייך געבין גליק, טייערער געערטער פרײַנד! פּאַרט געזונטערהייט! שרייבט בריף פון דער ווייטענס צוא מיין מוטער לעב — אונ האַטש איין בריף נאך פון אייראָפּא. באקימערט אייך גאר ניט וועגן מיין געזונד, מיר פעלט נאר רוהע, אונ וויא איך רוה מיך אוים בין איך שוין ווידער געזונד — אַגליקליכע רייזע, מיט גליק!

זיא איז מיט דיא מוטער אַוועק געגאנגען אין איר שלאף צימער, אונ ער איז וויא אַצוטומילטער ארוים געגאנגען.

14.

דער אָפּ פּארין

אז ליבליך איז געקומען צוא זיך אין צימער האט ער זיך פּאר שפּארט, אונ האט זיך געלייגט אין בעט, ער האט אָבער

ניט

נִיט גִיקָאנְט אַיין אוּיג צוּא מַאכִין, אַגַאנְצֶע נַאכְט הָאט עֶר זִיךְ גִיקֶערְט דָאס אַהִין אוּנ דָאס אַהֶער, אוּיף אַלֶע זַייטִין, עֶר אִיז עֶפֶּעס גִילֶעגִין וִויא אִין הִיץ. וִויא עֶס אִיז נָאר טָאג גִיוָוארִין, אִיז צוּם נַאנִיג צוּא גִיפָארִין אַקָארִיטֶע אוּנ אַלֶע אַיינְוואוינֶער פוּן דָארְף זַיינֶען זִיךְ צוּזַאמֶען גִילָאפִין, אוּנ הָאבִּין אַרוּם גִירִינְגִילְט דֶעם נַאנִיג, אוּם זַייא זָאלִין נָאךְ אַמָאל קָאנֶען זֶעהְן זַייעֶר וָואלְטְהֶעטֶער, נֶעמֶען אָפְּשֵׁייד פוּן אִים, אוּנ בֶּענְשִׁין אִים אוּיפִין וֶועג. אִין דֶעם יָאר וָואס לִיבְּלִיךְ אִיז גִיוֶועזִין אִין שדה מנוח הָאבִּין אִים אַלֶע לִיבּ גִיקְרִיגִין, יֶעדֶער דָארְף אִידֶעלֶע הָאט אִים גִיהַאלְטִין פַאר דֶעם בֶּעסְטִין גוּטִין פְרַיינְד, דֶען פַאר יֶעדֶערִין הָאט עֶר עֶפֶּעס גִיטָאן, דָאס רוֹב אַלְץ בְּסֵתֶר, שְׁטִילֶערְהֵייט, קֵיינֶער זָאל נִיט וִויסִין, נָאר אִיצוּנְד אִיז אַלְץ אוּיף קְלָאר אַרוֹיס גִיקוּמֶען, עֶס אִיז אַלְץ נִתְגַלֶה גִיוָוארִין, מִיט טְרֶערִין פָאלֶער גִיפִיל הָאט יֶעדֶערֶער פוּן זַייא דֶער צֵיילְט דִיא גוּטֶעס וָואס דֶער גוּטֶער טוּבְיָה דֶער לִיבֶּער לִיבְּלִיךְ הָאט יֶעדֶערִין בַּאזוּנְדֶער גִיטָאן. דָא הָאט עֶר אַקְרַאנְקִין אִין זַיין קְרַאנְקַייט אַלֶע מִיטִיל גִינֶעבִּין אוּם אִים גִיזוּנְד צוּא מַאכִין. דָא הָאט עֶר אַנַאקֶעטִין קְלֵיידֶער גִינֶעבִּין, דָארְטִין אַהוּנְגֶערִינִין זַאט גִימַאכְט, פַאר דֶעם הָאט עֶר חוֹבוֹת בַּאצָאלְט, פַאר יֶענֶעם וִוידֶער הָאט עֶר נַארַאנְטִירְט (עָרְבוֹת גִינֶעבִּין). דֶעם הָאט עֶר אַטוֹבָה גִיטָאן מִיט גֶעלְט, אוּנ דֶעם מִיט מִיה, פַאר דֶעם הָאט עֶר גִירֶעט, אוּנ פַאר דֶעם גִישְׁרִיבִּין, פַאר אֵיינֶעם אִיז עֶר גִינַאנְגֶען, אוּנ פַאר דֶעם צְוַוייטִין גִיפָארִין. עֶר הָאט נִיט גִירוּהְט טָאג אוּנ נַאכְט אוּנ הָאט נָאר גִיזוּכְט מִיט וָואס עֶר קָאן דִינֶען אוּנ נוּצְלִיךְ זַיין זַיינֶע אָרֶעמֶע דָארְפְס אִידֶעלַאךְ, יֶעדֶערֶער הָאט גִימֵיינְט אַז אִים טוּט לִיבְּלִיךְ מֶער גוּטְס וִויא דִיא אִיבֶּערִיגֶע, יֶעדֶערִין הָאט

זִיךְ

זִיךְ גִידוּכְט אַז עֶר אִיז בַּייא דֶעם גְלַאווְנֶעם פָּאווְיֶערֶענְיֶע מֶער תַּקִיף וְויא דִיא אִיבֶּעריִגֶע. פוּן יֶעדֶערִין בַּאזוּנְדֶער הָאט עֶר פַאר לַאנְגְט דָאס דִי גוּטֶעס וָואס עֶר טוּט מִיט אִים זָאל בְּלַייבִּין בְּסוֹד. עֶס אִיז טַאקִי אַלְץ גִיוָועזִין אִין גֶעהֵיים (בְּסוֹד), אָבֶּער אִיצְטֶער בַּייא זַיין אַוֶועק פָארִין, הָאבִּין זַייא זִיךְ קֵיינֶער נִיט גִיקָאנְט אַיינְהַאלְטִין, אוּנ יֶעדֶערֶער הָאט דָאס זַיינִיגֶע דֶער צֵיילְט.

לִיבְּלִיךְ אִיז אַרַיין גִיגַאנְגֶען אִין זַאל עֶסִין דֶעם לֶעצְטִין פְּרִישְׁטִיק, עֶר הָאט דָארְטִין גִיפוּנֶען דֶעם אוּפְּרַאווְלְיַאיוּשְׁצְיֶע מִיט צִפּוֹרָה פֶערְנִינְפְּטִיג, מִיט רוֹיטֶע פַאר וֵויינְטֶע אוֹיגִין, עֶר אַלֵיין הָאט זִיךְ קוֹים אַיינְגִיהַאלְטִין פוּן גִיוֵויין, עֶר הָאט אָפּ גִיגֶעסִין, אוּנ הָאט זִיךְ מִיט זֵייא גִיזֶעגִינְט, אוּנ אִיז אַרוֹיס גִיגַאנְגֶען אוֹיפִּין גַאנִיג.

— פָארְט גִיזוּנְד! פָארְט מִיט גְלִיק! הָאבִּין הוּנְדֶערְטֶע שְׁטִימֶען אוֹיס גִישְׁרִיעֶן, זַייט גִיזוּנְד! זַייט גְלִיקְלַאךְ! הָאט לִיבְּלִיךְ זֵייא גִיעַנְטְוָוארְטֶעט, עֶר הָאט זִיךְ גִישְׁטֶעלְט אִין קַארִיטֶע הָאט גִיהֵייסִין דֶעם קוּטְשֶׁער נָוארְטִין אַבִּיסִיל, אוּנ עֶר זֶעלְבְּסְט הָאט גִיהַאלְטִין זֵייעֶר אֵיינֶע שֵׁיינֶע רֶעדֶע, דֶער אִינְהַאלְט אִיז גִיוֶועזִין, וְויא זֵייא זָאלִין טְרַייא זַיין דִיא עֶרְד, דִיא בִּילְדוּנְג, זֵייא זָאלִין זַיין גְלַייךְ מִיט דִיא צַייט, זֵייא זָאלִין נִיט קְרִיכִין צוּרִיק וְויא אַרַאק, עֶר הָאט זֵייעֶר שֵׁיין אוּנ קְלוּג גִירֶעט וֶועגִין קִינְדֶער עֶרְצִיהוּנְג וְויא וִויכְטִיג דָאס אִיז. אוּנ וְויא עֶר הָאט גִיעֶנְדִיגְט רֵיידִין, הָאט עֶר אַגִישְׁרַייא גִיטָאן: זַייט אַלֶע גִיזוּנְד אוּנ גְלִיקְלִיךְ! פָּארְט מִיט גְלִיק, אוּנ מִיט גִיזוּנְד! הָאט וְויא אַדוּנֶער אָנְגִיהוֹיבִּין צוּא שְׁטוּרֶעמֶען פוּן אַלֶע זַייטִין, דִיא פֶערְד הָאבִּין זִיךְ דֶער שְׁרָאקִין, אוּנ הָאבִּין גִיוָואלְט שְׁטַארְק אָנְהוֹיבִּין לוֹיפִין, נָאר דֶער קוּטְשֶׁער הָאט זֵייא גוּט אַיינְגִיהַאלְטִין, אוּנ

זַייא זַיינֶען גאנְץ פֿאמֶעלַאך דוּרְךְ גֶיפָארֶין דוּרְךְ דֶעם מֶענְשֶׁין וַואלְד בִּיז זַייא זַיינֶען אַרוֹיס פוּן דָארְף.

15.

לִיבְּלִיךְ מִיט בְּרַאפְּמַאנֶען

פַאר נַאכְט אִיז לִיבְּלִיךְ גֶיקוֹמֶען קַיין אָוֶולִין, עֶר אִיז בַּאלְד גֶיגַאנְגֶען צוּם רַייכִין בְּרַאפְּמַאן.

אִיךְ הָאבּ אַייךְ אַלַיין גֶיבְּרַאכְט אַיין אַנְטְוָוארְט אוֹיף אַיְיעֶר בְּרִיף. הָאט לִיבְּלִיךְ גֶיזָאגְט.

דָער גְבִיר אִיז גֶיוֶועזִין הַאלְבּ צוּא טְרָאגִין, אוּנ אוֹיךְ אִין מִיטִין אַבִּיסֶעלֶע פְרֵיילִיךְ, נוּא וָואס אִיז בַּייא אַייךְ גֶיבְּלִיבִּין? הָאט עֶר דָעם דָאקְטָאר גֶיפְרֶעגְט.

גְלַייךְ צוּא פָארִין נָאךְ אָסְט-אִינְדְיֶען! הָאט לִיבְּלִיךְ זַייעֶר עֶרְנְסְט גֶיאַנְטְוָוארְטֶעט. עֶס אִיז נָאךְ דֶען עֶפֶּעס אַפְּרַאגֶע? וִויא דֶען אִיךְ מוּז בַּאלְד פָארִין, אִיךְ טָאר קַיין אִיבֶּעריגִין אוֹיגֶען בְּלִיק נִיט פַאר לִירִין! עָרְאִינֶערְט אַייךְ נָאר וָואס דִיזֶער גוּטֶער אַלְטֶער הָאט מִיר פָארְט גֶיטָאן, אוּנ יֶעצְט זָאל אִיךְ לָאזִין דֶעם אוּנְגְלִיק דָאס קְרַאנְקַייט, אַלְטְקַייט אִים אוֹיף עֶסִין, אוּנ אִין גַאנְצִין פַאר דַארְבִּין, אוּנ אִיךְ זָאל שְׁטֵיין גָאר פוּן וַוייטִין?... נֵיין, נֵיין, אִיךְ מוּז לוֹיפִין, פְלִיעֶן, וָואס שְׁנֶעלֶער, וָואס גִיכֶער, אוּנ אִים הֶעלְפִין!...

— אִיר זַייט אֲפִילוּ גִירֶעכְט, לִיבֶּער דָאקְטָאר! בַּארֶעכִינְט זִיךְ אָבֶּער, זַייט נִיט אַזוֹי אִיבֶּער הַיילְט, בַּאדֵיינְקְט זִיךְ גוּט. דָאס אִיז קַיין קְלֵיינִיגְקַייט נִיט צוּא פָארִין נָאךְ אָסְט-אִינְדְיֶען, דָאס אִיז נִיט קַיין שְׁפַּאצִיר... וֶוער קָאן אַייךְ עָרֶב זַיין אַז אִיר אליין

אַלֵיין װָעט זיין אָפּ גִיהִיט פוּן סְבּוֹת?... װָער װֵיים װָאס מִיט אַמֶענְשִׁין קָאן זִיךְ טְרֶעפִין אִין אַזוֹי אַװִייטֶע װָעג?... װָער װֵיים אוֹיבּ אִיר װָעט נִיט אָפּ גִיהַאלְטִין װֶערִין אִין מִיטִין װָעג?... אוּנ װֶען אִיר װָעט שׁוֹין יוֹא קוּמֶען, װָער װֵיים אוֹיבּ נִיט נָאךְ דֶער צייט?... וואו װָעט אִיר אַזוֹי גִיךְ קְרִיגִין אַשִׁיף? אִיר קָאנְט נָאךְ חָלִילָה גָאר קְרַאנְק װֶערִין פוּן אַזוֹי אַװִייטֶע װָעג!... אוּנ פָארִינְדִיג אוֹיפִין יַם זייט אִיר שׁוֹין גָאר זִיכֶער?... הָאט בְּרַאפְמַאן גִיזָאגְט.

עֶס קָאן אַלֶעס זיין, עֶס אִיז אַלֶעס מֶעגְלִיךְ, נָאר אֵיין זַאךְ אִיז נִיט מֶעגְלִיךְ, אִיךְ זָאל נִיט פָארִין, עֶס קָאן מִיר קֵיין זַאךְ נִיט אָפּ הַאלְטִין, אִיךְ מוּז מֵיין שׁוּלְד עָרְפִילֶען, הָאט לִיבְּלִיךְ מִיט הִיץ גִיאַנְטְװָארְטֶעט.

— נוּא גוּט — הָאט װִידֶער בְּרַאפְמַאן גִיזָאגְט — זָאגְט מִיר אָבֶּער אִיךְ בֶּעט אֵייךְ, פַאר גָעסְט נִיט אוּנְזֶער גוּטֶער פֵיינְמַאן אִיז דָאךְ שׁוֹין אַלְט, שְׁװַאךְ, אוּנ קְרַאנְק, אוּנ װִיא עֶס װַייזְט אוֹיס הָאט עֶר נֶעבַּאךְ צָרוֹת אִיבֶּערִין קָאפּ, װָער װֵיים אוֹיבּ אִיר װָעט אִים שׁוֹין מֶער גִיפִינֶען בַּיים לֶעבִּין? עֶס װָעט חָלִילָה זיין אוּמְזִיסְט אַייֶער פָארִין קֵיין קַאלְקוּטָא! צוּא װָאס זָאלְט אִיר זִיךְ אַלֵיין שְׁטֶעלִין אִין גֶעפַאהְר (סכנה)? צוּא װָאס זָאלְט אִיר אַװֶעק װַארְפִין אַייֶער זַאטֶע שְׁטִיקִיל בְּרוֹיט?...

„אִיךְ פַאר שְׁטֵייא אֵייךְ גָאר נִיט, לִיבֶּער פְרֵיינְד!“ הָאט לִיבְּלִיךְ מִיט פֶערְדְרוּס גִיאַנְטְװָארְטֶעט. אָט װַייל עֶר אִיז אַלְט קְרַאנְק אוּנ שְׁװַאךְ, אוּנ הָאט דֶער בַּייא נָאךְ גִינוּג צָרוֹת אוֹיךְ מוּז אִיךְ אוֹיף גִיךְ לוֹיפִין אִים רַאטֶעװֶען פוּן אַלֶע זֵיינֶע אוּנְגְלִיקִין, דֶען פִילֵייכְט װָעט אִים תָאטְשׁ עֶפֶּעס גְרִינְגֶער װֶערִין, אִיז שׁוֹין אוֹיךְ װֶערְט מֵיין מִיה אוּנ מֵיין גֶעפַאהְר. װָאס זָאל אִיךְ דָא

מורא האבין? וואס וועל איך דא אנוועהרין? מיין ברויט?! נישט קשה, דער פאר דארף איך דאנקען גאט ניט זארגין, איך וועל אומעטום מיין שטיקיל ברויט פאר דינען!... איך בעט אייך ליבער פריינד, רעט מיט מיר ניט מער וועגין דעם, אונ גיט מיר בעסער באלד וואס גיכער איין אנווייזונג פאר מיין ביסיל געלד וואס איך האב, ווען איר ווילט נאך אליין דער צוא צוא געבין פאר אייער אונגליקליכין גוטין פריינד, איז בעשטימט גוט. אונ איר קאנט זיכער זיין אז איך וועל אייך דיזעס מיט גוטע פראצענט באצאלין.

— אמת איך האלט אפילו האלב מיט אייך – האט בראפמאן זיך ווידער אפ גירופין – נאר מיין ליבער בעסטער פריינד ישוב הדעת קאן גאר ניט שאדען, מיר דארפין ארום דער זאכע גאנץ רוהיג, גאנץ קאלטבלוטיג ריידין, אייער קומען קיין קאלקוטא איז גאר פיינמאנען ניט אזוי נייטיג וויא דאס געלד וואס ער דארף האבין אום ער זאל האבין מיט וואס צוא משפטין זיך, אדער מיט וואס צוריק צוא פארין קיין איירָאפא, מיט געלד קאן ער אלעס מאכין, אלעס אם בעסטין, גאר אן אייך... זאגט מיר נאר וויא פיל געלד איר ווילט אים שיקין, עס פאר שטייט זיך דאס איך וועל מיינע אויך דער צוא געבין, אונ מיר וועלין באלד איין אנווייזונג אהין אוועק שיקין, דער אנווייזונג וועט פיל זיכערער אונ גיכער קומען פאר אייך...

ניין, ניין, טייערער הער בראפמאן, איר האט אמונות! האט ליבליך אויס גישריען. איך בין פאר מיין פאטער נייטיגער וויא אונזערע געלד. ער איז אלט אונ שוואך, ער דארף נעבען זיך האבין זיין זון, וועלכער זאל אים בארוהיגין אונ היטין, אוי! אין אזוי אלאגע איז אוואהרער גוטער פריינד טייערער

אפילו

אֲפִילוּ פוּן פֶעסְלַאךְ גָאלְד, אַיין טְרַייסְט וָוארְט אִיז טַייעֶרעֶר אִין אַזוֹי אַצייט פוּן אַלֶעס. אִיךְ בֶּעט אַייךְ בֶּעסְטֶער פְרַיינְד, הֶערְט אוֹיף מִיט מִיר וֶועגִין דֶעם צוּא רֵיידִין. מָארְגִין פָאר אִיךְ קַיין רֶעגֶענְסְבּוּרְג, אוּם אָפּ צוּא גֶעבִּין חֶשְׁבּוֹן דֶעם הֶערְן רוּהִיגֶער, אִים דַאנְקֶען, אוּנ וֶועל אִים מִיט טְרֶערִין בֶּעטִין אוּם בֶּעפְרַיידוּנְג, עֶר זָאל מִיךְ בֶּעפְרַייֶען, עֶר אִיז אַפַיינֶער מַאן, עֶר וֶועט דָאס בַּאשְׁטִימְט טָאן, נָאר אוֹיבּ אִיר זַייט אַוואהְרֶער פְרַיינְד מַיינֶער אוּנ מַיין אוּנְגְלִיקְלִיכִין פָאטֶערְס, בֶּעט אִיךְ אַייךְ גִיט מִיר אַבְּרִיף צוּ מַיין פְּרִינְצֶעסַאל, אוּנ עֶרְקְלֶערְט אִים דָארְטִין אַלֶעס דֵייטְלִיךְ וִויא נֵייטִיג מִיר אִיז צוּא פָארִין, אִיךְ וֵויים גַאנְץ גוּט וִוי אַייֶער וָוארְט אִיז טַייעֶר בַּייא אִים.

בְּרַאפְּמַאן הָאט אַלַאנְגֶע צייט, שְׁווַיינֶענְדִיג גוּט בַּאטְרַאכְט לִיבְּלִיכֶען, וֶועלְכֶער אִיז גִישְׁטַאנֶען אִין פָאלְקָאמֶען בַּאשְׁלוּס, עֶס אִיז קֶענְטִיג גִיוֶועזִין דָאס אַלֶעס וָואס עֶר הָאט גִירֶעט אִיז גִיגַאנְגֶען פוּן טִיפִין הַארְצִין, מֶען הָאט גִיזֶעהְן וִויא דֶער גְבִיר אַלֵיין אִיז אוֹיךְ גִיוֶועזִין אַבִּיסִיל גִירִירְט, וָוארוּם בֶּאֱמֶת אִיז גָאר זֶעלְטִין צוּא זֶעהְן אֲפִילוּ פוּן אַיין אַייגֶען גִיבָּארֶענֶעם זוּן צוּא זַיין נַאטִירְלִיכִין פָאטֶער אַזוֹי אַטְרַייקַייט וִויא טְרַייא אוּנְזֶער הָארֶעגַואנִיג לִיבְּלִיךְ אִיז גִיוֶועזִין צוּא זַיין וָואלְטְהֶעטֶער... נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגִין הָאט בְּרַאפְּמַאן דָאס זַיינִיגֶע נִיט נָאךְ גִילָאזִין, עֶר הָאט זִיךְ נָאךְ אַלְץ מִיה גִיגֶעבִּין, גִיזוּכְט אַלֶע מִיטְלֶען וִויא אִים אָפּ צוּא הַאלְטִין, הָאט אִים רַאֲיוֹת גִיבְּרַאכְט אוּנ גִיוִויזִין וִויא עֶר דַארְף אוֹיף קַיין פַאל נִיט פָארִין קַיין אָסְט־אִינְדְיָען.

„עֶס אִיז אַלְץ אוּמְזִיסְט!“ הָאט לִיבְּלִיךְ אוֹים גִישְׁרִיעֶן. אוּמְזִיסְט אַייעֶר טִרְחָה, אוּמְזִיסְט מַאטֶערְט אִיר זִיךְ מִיט מִיר, אִיר וֶועט גָאר נִישְׁט מַאכִין, אִיר וֶועט גָאר נִישְׁט פוֹעֵל זַיין

בייא

בייא מיר, איך האב פיל איין וויכטיגערע אורזאכע וויא דיא אלע וואס איר האט מיר דא אויס גירעכינט, אונ דאך האט דאס מיר נישט אפ גיהאלטין... בקיצור וואס זאל איך זיך דא פאר אייך שעמען, איך בין דאך קיין קליינער אינגעלע ניט, איך האב דא טאקי אין שדה מנוח גיוואלט מאן אשדוך. ווייסט איר אבער וועמען איך האב גיטראכט צוא נעמען, דיא שיינע פייגעלע, מאדאם צפורה פערנינפטיגס טאכטער, אקינד וויא איין ענגעל, שיין, קלוג, גוט, גיבילדעט, גיזיטעט, באשיידין, אונ איחסנתע איז זיא דאך אויך, היינט וואס דארף איך בעסער? אונ איך פאר שטייא אז זייא וואלטין אויך צופרידין גיוועזין מיט מיר. נאר וואס העלפט דאס אבער? עס איז אלץ אומזיסט. איך מוז פארין... זיא פייגעלע זעלבסט האט מיר גיהייסין פארין נאך אסט-אינדיען, דען דער שולד פון איין זון צוא זיין פאטער (כבוד אב) איז טייערער אונ וויכטיגער ווי גליק צוא זוכין, יעצט ליבער הער בראפמאן, איך בעט אייך האלט מיר ניט אויף, גיט מיר דעם אנווייזונג.

בראפמאן האט זיך ניט גיקאנט איינהאלטין פון טרערין, לאזט מיך איך וויל אייך אום ארמען, האט דער אלטער אויס גישריען, אונ האט אים גיקוסט, איר זייט איין איידעלער ערענווירדיגער מאן, איך בין מקנא פיינמאנען וואס ער האט זיך ערווארבען אזוי אטרייען זון, אזוי איין וואהרען פריינד! גאנץ ווייניג עלטערין האבין אזעלכע גליקליכע קינדער. איין אנווייזונג וועל איך אייך געבין, נאר אום איר זאלט קיין שטערונג ניט האבין בייא אייער פרינצעפאל, וועל איך אליין מיט אייך מיט פארין קיין רעגענסבורג.

ליבליך איז גאר ערשטוינט גיווארין פון אזוי אפלוצלינגע ענדערונג

ענדערונג, אונ פון בּראַפּמאַנס לעצטע ווערטער. בּייא אַלע מענשין, האט ער בּייא זיך גיטראַכט. בּייא יעדערין, חאטש ער האט אין גישעפט זאכין גאט וויים וואס פאר אַפּאַלשקייט, בּעוואוּנט אים דאך צוא צייטין דאס ריינע מענשין געפיל, אונ דיא וואַרהייט שווימט דאך אַרויף וויא בּוימיל אויף וואַסער, דאס ליכט דער וואַרהייט דער וואַרעמט דאס שטיינערנע האַרץ. אונ עס צוא גייט דאך וויא דיא ריינסטע פיינסטע וואַקס פאַ גאטעס אַלטאַר (מזבח), דען נר ה׳ נשמת אדם, דעם מענשינס זעלע איז גאטעס ליכט, איין פונק טרעפט דאך, אונ דאן צינד זיא זיך אָן מיט דעם היילוגין וואהרען פייער. ניט אימער איז דעם מענשינס האַרץ פאַר שטיינערט, פאַר קילט וויא אייז, מען מוז נאר טרעפין מיט וואס צוא דער ווייכערין, מיט וואס צוא דער וואַרעמען. ער מאג זיין ווער ער איז, אַפּילוּ דער גרעסטער סוחר מיט זיינע גרויסע רעכענונגען וואס איז שטענדיג פאַר האוועט פאַר טאן נאר אין אייגען נוץ, וויא צוא נאַרין דעם צווייטין, אונ אַפּילוּ דער גרעסטער שווינדלער וואס זוכט נאר שטענדיג פון דעם שקר אמת צוא מאכין, אונ פאַר קערט, אַפּילוּ אַזעלכע האבּין אויך אין זיך דעם פאַר שטיקטין פונק פון מענשין פריינדליכקייט, פאַר שטייט זיך מען דאַרף אים גוט בּלאָזין, מען דאַרף אַלע ווייַלע פייער אונטער לייגין, ווען מען זאל נאר אַזוי טאן, וועט גיווים דיא קנייטיל דער וואַהרהייט זיך אַנצינדין דיא פעטע אייל דער מענשין ליבּע אונ דער פייער דער וואָלטהעטיגקייט וועט שטאַרק בּרענען... אך, וויא שיין עס איז צוא זיין אַמענש!...

ליבּליך האט זיך נאר פון זינען אַרויס גישלאגין בּראַפּמאַנס בּריף מיט זיינע שלעכטע־עצות, דעם אַלטין גוטין פריינד זיינעם

צוּא שַׁאדֶען, עֶר הָאט דָאס גָאר פַאר גֶעסִין, אוּנ הָאט אִים דָאס פַארְצֵייהֶעט, וָוען אויךְ לִיבְּלִיךְ הָאט דָאס אַלֶעס בַּאטְרַאכְט פְרִיעֶר פַאר גְרוֹיס אוּנְרֶעכְט.

לִיבְּלִיךְ, לִיבְּלִיךְ! דוּא בִּיזְט צוּא פֵיין! דִיא וַוארְהַייט אִיז בַּייא דִיר אִין רֶעכְטִין גְלַאנְץ! טוּא אָבֶּער אַקוּק אוֹיף דֶער וָועלְט, וָועסְט דוּא זָעהְן וִויא שְׁוָוער עֶס קוּמְט אָן דֶעם אֶמֶת וָוען עֶר וִויל זִיךְ עֶרְגֶעץ וואוּ אַרַיין מִישִׁין, דֶער שֶׁקֶר לָאזְט אִים נִיט, אוּנ עֶר הָאט אוּמֶעטוּם דִיא אוֹיבֶּער הַאנְד.

16.

דִיא רַייזֶע קַיין רֶעגֶענְסְבּוּרְג

נִיט קוּקִינְדִיג אוֹיף דֶעם וָואס לִיבְּלִיךְ הָאט נִיט נִיקָאנְט אַיין רוּהֶען, עֶר הָאט גִיוָואלְט וָואס גִיכֶער פָארִין, הָאט אִים פוּן דֶעסְט וֶועגִין בְּרַאפְמַאן מַדְחֶה גִיוֶועזִין פוּן טָאג צוּא טָאג, אוּנ אַזוֹי אִיז שׁוֹין אַוֶועק אַגַאנְצֶע וָואךְ.

— אִיךְ הָאבּ זִיךְ נִיט גִירִיכְט – הָאט עֶר גִיזָאגְט -- צוּא פָארִין מִיט אַייךְ, מַיינֶע גִישֶׁעפְטִין קָאן אִיךְ אַזוֹי פְּלוּצְלִינְג נִיט אַוֶועק וַוארְפִין, אַז אִיךְ גִיבּ דָאס אַוֶועק אוֹיף פְרֶעמְדֶע הֶענְט, וָוען אויךְ נִיט אוֹיף לַאנְג מוּז אִיךְ דָאךְ אַיין אָרְדֶענוּנְג מַאכִין אִין אַלֶעס, דֶער בַּייא פַאר לִירְט אִיר גָאר נִישְׁט, אִיךְ פַאר זִיכֶער אַייךְ דָאס אִיךְ הָאבּ שׁוֹין צוּא רוּהִיגֶער גִישְׁרִיבִּין דָאס מִיר פָארִין צוּא אִים, אוּנ עֶר וֶועט אוֹיף אוּנְז וַוארְטִין.

נָאר אָבֶּער יֶעדֶער טָאג, יֶעדֶער שְׁטוּנְד, יֶעדֶעס אוֹיגֶען בְּלִיק וָואס מִיר בְּרֵיינְגֶען אוֹיס גָאר אוּמְזִיסְט. הָאט זִיךְ אָפּ גִירוּפְן לִיבְּלִיךְ. פַאר גְרֶעסֶערְט דָאךְ דָארְטִין אִין אָסְט-אִינְדְיֶען

דָעם אונגְלִיק אונ דָעם טְרוֹיעֶר פון דָעם פַאר וָוארְפְּעָנֶעם אַלְטִין גוּטִין מַאנְן.

אַם עֶנְדֶע אִיז דָאךְ גִיקוּמֶען דִיא צַייט וָואס מָען הָאט גִיבַּארְפְט פָארִין. מֶען הָאט גִישִׁיקְט נָאךְ פְּאצְט פֶערְד, דֶער גְבִיר הָאט זִיךְ אִין וָועג גָאר נִיט גִיהַיילְט, דָען עֶר אִיז נִיט גִיוואוֹינְט גִיוָועזִין הַאסְטִיג צוּא פָארִין, עֶר הָאט אויךְ אויף יֶעדֶער סְטַאנְצְיֶע גִירוּהְט, וְוִיא נָאר אָבֶענְד הָאט עֶר זִיךְ שׁוֹין גִילֵייגְט שְׁלָאפִין. לִיבְּלִיךְ הָאט נִיט גִיוואוּסְט וָואס צוּא טָאן, עֶר אִיז פון גִידוּלְד אַרוֹיס, בַּייא נַאכְט אַז יֶענֶער פְלֶעגְט שְׁלָאפִין פְלֶעגְט עֶר שְׁרַייבִּין זַיין רַייזֶע, עֶר הָאט דָאס אָנְגִיגְרֵייט אַבְּרִיף אָפּ צוּא שִׁיקִין פַאר זַיין אָפּ פָארִין פון אֵיירָאפַּא צוּא דִיא מַאדַאם צִפּוֹרָה פֶערְנִינְפְטִיג וָועלְכִין פַייגֶעלֶע וָועט אויךְ לֶעזִין.

קוּמֶענְדִיג קֵיין רֶעגֶענְסְבּוּרג הָאט עֶפֶּעס הֶער רוּהִיגֶער נִיט צוּא גִילָאזְין צוּא זִיךְ זַיין גְלָאוְונֶעם פָּאוְויֶערֶענְיֶע, בְּרַאפְּמַאן אָבֶּער אִיז בַּייא אִים גִיבְּלִיבִּין דֶעם גַאנְצִין טָאג, דָאס הָאט לִיבְּלִיכִין זֵייעֶר שְׁטַארְק פַאר דְרָאסִין, עֶר הָאט זִיךְ גִיפִּירְכְטֶעט, גָאט וֵויים וואס זַייא קָאנֶען נָאךְ בֵּיידֶע אוֹיס דֵיינְקֶען עֶפֶּעס פְלֶענֶער וָואס אִים אָפּ צוּא הַאלְטִין פון זַיין רַייזֶע.

מָארְגִין אִין דֶער פְרִיה אָבֶּער הָאט לִיבְּלִיךְ עֶרְהַאלְטִין פון רוּהִיגֶער אַיין אַיינְלַאדוּנְג צוּא מִיטָאג, עֶר הָאט זִיךְ זֵייעֶר גִיהַיילְט צוּא גֵיין צוּזַאמֶען מִיט דֶעם גְבִיר.

רוּהִיגֶער הָאט זַייא זֵייעֶר שֵׁיין צוּא גִינוּמֶען, נָאךְ דִיא עֶרְשְׁטֶע קָאמְפְּלִימֶענְטֶען הָאט לִיבְּלִיךְ זֵייעֶר פֶערְנִינְפְטִיג אָנְגִיפַאנְגֶען צוּא דֶער צֵיילִין וָועגִין וָואס עֶר אִיז גִיקוּמֶען, אונ וְוִיא נֵייטִיג עֶר מוּז פָארִין. עֶר הָאט אִים דֶער לֶאנְגְט דִיא רֶעכֶענוּנְגֶען מִיט

דיא חֲזָעדָאמָאכְטִין, אונ הָאט אִים אַלְץ בּאַשְׁרִיבְּן וָואס עֶר הָאט אִין שדה מנוח גִיטָאן.

— אִיךְ ווייס זַייעֶר גוּט אַז אִיר הָאט עֶרְפִילְט אַייעֶר שְׁטֶעלֶע זֵייעֶר פִינְקְטְלִיךְ, אונ מִיט פִיל פֶערְשְׁטַאנְד — הָאט גִיזָאגְט הֶער רוּהִיגֶער — נָאר אִין אֵיין זַאךְ הָאט אִיר נִיט גִיטָאן וִויא אִיךְ הָאבּ פוּן אַייךְ פַאר לַאנְגְט, דִיא מַאדַאם פֶערְנִינְפְטִיג וָואס אִיךְ הָאבּ אַייךְ גִיבֶּעטִין דָאס אִיר זָאלְט אִיר הָאלְטִין טַייעֶר, דִיזֶע גוּטֶע פְרויא אִיז נֶעבַּאךְ אִיבֶּער אַייךְ זַייעֶר אוּנְגְלִיקְלַאךְ.

„אִיבֶּער מִיר?!...“ הָאט פַאר וואוּנְדֶערְטְקֵייט לִיבְּלִיךְ אוֹיס גִישְׁרִיעֶן.

— אִיךְ הָאבּ גֶעסְטֶערִין עֶרְהַאלְטִין פוּן אִיר אַבְּרִיף אִין וועלְכִין זִיא מֶעלְדֶעט מִיר וִויא דֶער גַאנְצֶער דָארְף בֵּיינְקְט נָאךְ אַייךְ, זִיא אַלֵיין אוֹיךְ, אִיבֶּער הוֹיפְּט אִיר טָאכְטֶער פֵּיינֶעלֶע אִיז גָאר קְרַאנְק זִינְט אִיר זַייט אָפּ גִיפָארִין.

אַזוֹי שְׁרַייבְּט זִיא טַאקִי?...

— צִפּוֹרָה מִיט אִיר טָאכְטֶער פֵּיינֶעלֶע זַיינֶען דָאךְ זֵייעֶר אֶרְדֶענְטְלִיכֶע לַייט, זַייא זַיינֶען אַייךְ בַן לְכַף זְכוּת וָואס אִיר פָארְט נָאךְ אָסְט־אִינְדְיֶען, זַייא שְׁרַייבִּין נָאךְ אֲפִילוּ אַז אִיר מוּזְט גָאר אַזוֹי טָאן, נָאר אָבֶּער דֶער וַוייל אִיז פֵּיינֶעלֶע פָארְט קְרַאנְק.

לִיבְּלִיךְ אִיז בְּלַייךְ גִיוָוארִין דָאס הֶערִינְדִיג.

אִיךְ פֶארְשְׁטֵיי גַאנְץ גוּט וִויא אַייךְ טוּט וֵויי דָאס הַארְץ אוֹיף פֵּיינֶעלֶען, אִיךְ הָאבּ דָאס פַאר שְׁטַאנֶען, אונ הָאבּ בַּאלְד גִיטֶעלֶעגְרַאפִירְט דָאס אִיר פָארְט שׁוֹין נִיט מֶער קַיין אָסְט־אִינְדְיֶען, דִיא זַאכֶע הָאט זִיךְ אִיבֶּער גִיבִּיטִין, אונ אִיר פָארְט צוּרִיק אִין שדה מנוח, הָאבּ אִיךְ רֶעכְט גִיטָאן לִיבֶּער הֶער דָאקְטָאר?

בֶּעשְׁטִימְט! אִיר הָאט זַייעֶר רָעכְט גִיטָאן! הָאט לִיבְּלִיךְ גִיאַנְטְוָוארְטָעט.

— נוּא, זָעהְט אִיר, הַא! בִּין אִיךְ דָאךְ טַאקִי גִירֶעכְט, אִיר פָּארְט שׁוֹין נִיט מֶער קֵיין אָסְט־אִינְדִיֶען.

נֵיין, לִיבְּסְטֶער הֶער! הָאט זִיךְ לִיבְּלִיךְ אָפּ גִירוּפִין. אִיךְ זָאג דָאס אִיר הָאט רֶעכְט גִיטָאן, עֶס אִיז גִינוּג רֶעכְט וָוען אִיר ווִישְׁט אֲפִילוּ מֶער נִיט אָפּ ווִיא אֵיין טְרֶער פוּן פֵּייגֶעלֶעס אוֹיגִין, אִיךְ דַאנְק אֵייךְ זֵייעֶר דֶער פַאר, טַײעֶרֶער הֶער, פֵּייגֶעלֶע וָועט אֵייךְ פַאר צִייהֶען, אָבֶּער אִיךְ פָּאר בֶּעשְׁטִימְט קֵיין אָסְט־אִינְדִיֶען.

— הַא?! וָואס רֶעט אִיר הֶער לִיבְּלִיךְ! ווִיא הֵייסְט דָאס אִיר פָּארְט, ווִילְט אִיר מִיר דֶען מַאכִין פַאר אַלִיינֶער?...

לִיבְּלִיךְ הָאט גִיקְוָועצְט מִיט דִיא פְּלֵייצֶעס. ווִילְט אִיר מִיר דֶען מַאכִין פַאר אֵיין אוּנְגִיטְרַייֶען אוּנְדַאנְקְבַּארֶען זוּן, גֶעגִין מֵיין פָאטֶער אוּנ וָואלְטְהֶעטֶער? אוּנ פַאר אֵיין שְׁלֶעכְטִין צְאלֶער דֶעם וָואס אִיךְ בִּין מֵיין גַאנְצִין מֶענְשְׁלִיכִין לֶעבִּין שׁוּלְדִיג?...

— נֵיין! נֵיין! הָאט רוּהִיגֶער הַאסְטִיג גִיזָאגְט — נֵיין! אִיר קָאנְט נִיט פָּארִין! בַּארֶעכִינְט אֵייךְ אַלֵיין וָואס אִיר ווִילְט טָאן, בַּארֶעכִינְט אֵייךְ גָאר גוּט וָועט אִיר זֶעהֶן, דָאס אִיר וָועט דֶעם אַלְטִין קְרַאנְקִין גָאר נִיט אַזוֹי פִיל נוּצְלִיךְ זַיין, ווִיא פִיל אִיר וָועט זִיךְ מִיט פֵּייגֶעלֶען שַׁאדֶען.

עֶס קָאן זַיין דָאס אִיר הָאט רֶעכְט טַײעֶרֶער הֶער רוּהִיגֶער. הָאט לִיבְּלִיךְ זַייעֶר אוּנְמוּטְהִיג גִיזָאגְט. אָבֶּער אִיךְ מוּז מֵיין חוֹב בַּאצָאלִין, אִיךְ מוּז נָאךְ אָסְט־אִינְדִיֶען צוּא מֵיין אַלְטִין שְׁוַואכִין קְרַאנְקִין פָאטֶער פָּארִין, אִיךְ מוּז אִים הֶעלְפִין מִיט וָואס נָאר אִיךְ וָועל קֶענֶען, קֵיין זַאךְ אִין דֶער וֶועלְט וָועט מִיר נִיט אָפּ הַאלְטִין.

— אָבֶּער בֶּעסְטֶער הֶער דָאקְטָאר! — הָאט הֶער רוּהִיגֶער

גאנץ

גאַנץ גילאַסין גיזאָגט – איר האָט מיר מיינע רייד איבער גישלאָגין, איר האָט מיר ניט גילאָזין ענדיגין וואס איך האָבּ אָנגיהויבּין... איך האָבּ גישריבּין צוא דיא מאַדאַם פערניגופּטיג דאס איר וועט ניט פאָרין קיין קאַלקוטא, וואס זע מיינט איר, אַז איר וועט יוא פאָרין? ניין! איך קאָן גיין מיט אייך אין גיוועט, גלויבּט מיר, אַז וויא באַלד איך האָבּ גישריבּין דאס איר וועט ניט פאָרין, וועט איר באַשטימט ניט פאָרין!...

שטייט, וויא אַזוי?... וואס רעט איר?... גאָט וויים וואס ער מאַכט נעבּאַך מיין טייערער פאָטער, מיין גוטער וואָלטהעטער!... ווער וויים וואס פאַר אַידיעה איר האָט חלילה וועגין אים!... האָט ליבּליך אוים גישריען מיט גרוים היץ. איך בּעט אייך מאַטערט מיר ניט, לאָזט מיך ניט שטיין אויף בּרענענדיגע קוילין, זאָגט מיר שוין וואס טוט זיך דאָ פאָרט, האַלט פון מיר קיין סוד ניט, דען איך קאָן דאס ניט דער טראָגין.

— עס איז גאָר חלילה קיין בּייז ניט גישעהן – האָט גיענטפערט רוהיגער לאַבינדיג – נאָר פאַר שטייט זיך איר וועט זיך שטאַרק וואונדערין, איצונד זייט איר, ניט איך דער בּעל הבּית פון שדה מנוח, צוא מיר האָט דער גוט גיהערט נאָר אויף איין קורצע צייט, פיינמאַן האָט אים גיקויפט דורך מיר, אָבער פאַר אייך, ער האָט אָבער ניט גיהייסין אייך אוים זאָגין בּיז עס וועט אַוועק גיין אַיאָר נאָך אייער קומען פון אייער רייזע, דער הער בּראַפּמאַן האָט מַמלא גיוועזין דעם רצון פון פיינמאַן, אייך צוא פּריפען וויא ער האָט פאַר לאַנגט, און יעצט אַז מיר זעהן דאס איר פירט אייך אויף וויא אייער וואָלטהעטער וויל האָבּין גיהער דער גוט צוא אייך, איר זייט דער ווירט פון שדה מנוח. היינטיגין טאָג נאָך וועל איך אייך אַוועק געבּין

דעם

דֶעם כתב מתנה וָואס פַּיינְמַאן הָאט אַייךְ גִימַאכְט אוֹיף דֶעם גוּט.

טוֹבְיָה לִיבְּלִיךְ אִיז גִיוָועזִין אַבִּיסִיל צוּא טְרָאגִין, עֶר הָאט נִיט גִיוואוּסְט וָואס עֶר זָאל דָא רֵיידִין. אַם עֶנְדֶע הָאט עֶר אוֹיף גִיהוֹיבִּין זַיינֶע פַּאר וֵויינְטֶע אוֹיגִין צוּם הִימִיל, אוּנ הָאט מִיט אַיין צִיטֶערֶענְדֶע שְׁטִימֶע גִיזָאגְט: גוּטֶער פַּיינְמַאן! דוּא הָאסְט אִימֶער נָאר גִיזָארְגְט פַאר אַנְדֶערֶע, אוּנ נִיט וָועגִין זִיךְ; אִיצוּנְד בִּיזְט דוּ אָבֶּער דֶער פַאר שׁוֹין נִיט מֶער אָרֶעם!...

אוּנ אַזוֹי, וָוען דָאס אִיז נָאר אֶמֶת. אִיךְ הָאף דָאס יֶעצְט אִין דִיזִין שְׁרֶעקְלִיכִין אוֹיגֶען בְּלִיק וֶועט מֶען מִיט מִיר קַיין קַאטָאוֶועס נִיט טְרֵייבִּין. בֶּעט אִיךְ אַייךְ מַיינֶע טַייֶערֶע גוּטֶע הֶערְן צוּא מַאכִין מִיט מִיר זַייֶער אַגוּטִין גִישֶׁעפְט, לוֹיט דִיא אַיינְקִינְפְטֶע (הכנסה) פוּן שדה מנוח אִיז דָאס גוּט וֶוערְט אִיצוּנְד זִיבֶּעצִיג טוֹיזִינְד רוּבִּיל זִילְבֶּער, אִין פַארְלוֹיף פוּן עֶטְלִיכֶע יָאר וֶועט עֶס וֶוערְט זַיין הוּנְדֶערְט מִיט צְוַואנְצִיג טוֹיזִינְד רוּבִּיל, אִיךְ לֵייג עֶס בַּייא אַייךְ אִין מַשְׁכּוֹן פַאר פֶערְצִיג טוֹיזִינְד רוּבִּיל, אִיר וֶועט מִיר דֶער מִיט גְלִיקְלִיךְ מַאכִין, דֶען מִיט אַזוֹי פִּיל גֶעלְט וֶועט שׁוֹין מַיין טַייֶערֶער פָאטֶער פַּיינְמַאן גִיוִויס גִיהָאלְפִין זַיין.

— וַוארְט אַווַיילֶע, לִיבֶּער הֶער דָאקְטָאר, פְרִיעֶר אֵיידֶער אִיר הוֹיבְּט אָן צוּא מַאכִין גִישֶׁעפְטִין מִיט דֶעם גוּט, דַארְפְט אִיר הָאבִּין אִין הַאנְד אַייֶער כתב מתנה, אִיר זָאלְט זֶעהְן מִיט אַייֶערֶע אוֹיגִין אַז דָאס אִיז אַייֶערֶע, אוּנ דֶער נָאךְ וֶועלִין מִיר זֶעהְן וָואס צוּ טָאן. הָאט רוּהִיגֶער גִיזָאגְט, אוּנ אִיז אַוֶועק גִינַאנְגֶען.

קוּים הָאט רוּהִיגֶער אִים דֶער לַאנְגְט דֶעם כתב מתנה, אוּנ לִיבְּלִיךְ הָאט דִיזֶעס גֶעמֶענְדִיג אַשְׁטַארְקִין זִיפְץ גִיטָאן, אִיז בְּרַאפְמַאן מִיט רוּהִיגֶער אַרוֹיס גִילָאפִין פוּן צִימֶער מִיט אוֹיגִין פוּל מִיט טְרֶערִין, אוּנ לִיבְּלִיךְ אִיז גִיבְּלִיבִּין אַיינֶער אַלֵיין.

לִיבליךְ

17.

דֶער כְּתַב מַתָּנָה

לִיבְּלִיךְ הָאט זִיךְ גְיוואוּנְדֶערְט אוֹיף דִיא בַּאהַאנְדְלוּנְג פוּן דִיא בֵּיידֶע אַלְטֶע, עֶר הָאט צוּא זִיךְ אַלֵיין גְיזָאגְט: וָואס טוּט זִיךְ דָא פָארְט מִיט זֵייא? זֵייא זֵיינֶען דָאכְט זִיךְ בֵּיידֶע עֶפֶּעס אַזוֹי וִויא צוּא מְרָאגִין, וִויא עֶס וַוייזְט אוֹיס גִיפֶּעלְט זֵייא יוֹא מֵיין בֶּעשְׁלוּס צוּא פָארִין קַיין אָמְט-אִינְדְיֶען; מָא פַאר וָואס זָע זוּכִין זֵייא מִיט אַלֶע מִיטְלֶען מִיךְ אָפּ צוּא הַאלְטִין? אִיךְ פַאר שְׁטֵייא נִיט, וָואס מַאכְט זֵייא דָאס אוֹיס, פָאר אִיךְ יוֹא, אָדֶער נִיט? זֵייא זֵיינֶען דָאךְ גִישֶׁעפְּטְס לֵייט, פַאר טָאן וִויא גִיוֵוינְלִיךְ אִין הַבְלֵי העולם הזה, אַזֶעלְכֶע מֶענְשִׁין זוּכִין דָאךְ נָאר זֵייעֶרֶע אֵייגֶענֶע נוּצִין, הַיינְט וָואס אִינְטֶערֶעסִיר אִיךְ זֵייא?...

עֶר הָאט זִיךְ גִיזֶעצְט בֵּיים פֶּענְסְטֶער, הָאט פַאר נַאנְדֶער גִיוִויקִילְט דֶעם פַּארְמֶענְט, אוּנ וִוי עֶר הָאט דֶער זֶעהְן פַיינְמַאנְס אוּנְטֶער שְׁרִיפְט הָאט עֶר גִיקוּקְט דֶעם אָרְט וואוּ עֶס הָאט אַמָאל גִיפִירְט דִיא הַאנְד פוּן דֶעם מֶענְשִׁין וָואס אִיז אִים טַייעֶרֶער וִויא אַלְץ אִין דֶער וֶועלְט, דֶער נָאךְ הָאט עֶר אָנְגִיהוֹיבִּין לֵייעֶנֶען. דֶער גִיעֶרְטֶער אַלְטֶער פַיינְמַאן הָאט מַאקִי בֶּאֱמֶת אָפּ גִישְׁרִיבִּין דֶעם גַאנְצִין גוּט שדה מנות מִיט אַלֶעם וָואס דֶער צוּא גִיהֶער זַיין הָאדֶערַוואנִיג דֶעם דָאקְטָאר טוֹבִיָה לִיבְּלִיךְ. אַז לִיבְּלִיךְ הָאט אָבֶּער דֶער לֵייעֶנְט בִּיז אוּנְטִין אוּנ הָאט וִוידֶער נָאךְ אַמָאל דֶער זֶעהְן פַיינְמַאנְס אוּנְטֶער שְׁרִיפְט, הָאט עֶר אַשְׁפְּרוּנְג גִיטָאן פוּן אָרְט, עֶר הָאט זִיךְ דֶער שְׁרָאקִין, עֶס הָאט זִיךְ אִים גִידוּכְט דָאס דֶער כתב מתנה אִיז אַנָאכְגִימַאכְטֶער, דֶען עֶר אִיז גִיוֶועזִין גִימַאכְט עֶרְשְׁט פַאר אַפָּאר טֶעג אוּנ אִין רֶעגֶענְסְבּוּרְג. הַיינְט

וויא

וויא קאן דאס זיין? נאר אָבער דער אונטער שׁריפט איז געוועזין זייער גוט נאך גימאכט, גאר ניט צוא דער קאנען.

ער האט גיוואָלט לויפין זוכין דעם הערן רוהיגער, דער איז אָבער גראדע דיזין אויגען בליק זייער היילינדיג אריין גיגאנגען צוא אים אין צימער.

— וואס איז? בין איך ניט גירעכט ליבער הער דאקטאר? האט אויס גישריען רוהיגער זייער פריילאך — נוא ווארפט שוין אמאל ארויס פון קאפ אסט-אינדיען, אונ בלייבט מיט אונז!

נאר אבער זאגט מיר מיין הער, פאר וואס איז דער כתב מתנה אפאלשער?

— אפאלשער?! ניין גלויבט מיר זיכער, ער איז גאנץ ריכטיג.

טא וואס זע איז דאס? טוט אקוק, ערשט דריטער טאג וויא ער איז גימאכט.

— אמת איר זייט גירעכט, ערשט דריטער טאג.

ווער זע האט זיך אונטער גישריבין אן שטאט מיין פאטער.

— ווער זאל זיך אונטער שרייבין פאר אים? ער אליין! איר דער קאנט ניט זיין האנד שריפט, וואס?

איך פאר שטייא ניט, אט דאס איז דאך טאקי דיא פראגע, ווען זע האט ער אונטער גישריבין?

— אך, מיין גאט! איר זעט דאך אליין, איר לייענט דאך. ערשט דריטער טאג. איר מאכט מיר דול מיט אייער שפאס. וואס זאל דאס פארט באדייטין? וויא קאן ער דא אונטער שרייבין? איז ער דען גיקומען צוא פארין? האט ער זיך דען אום גיקערט פון אסט-אינדיען?

— ניין, טייערער הער דאקטאר!

ער האט זיך ניט אום גיקערט? זאגט מיר וואס איז דא

פֿאַרט! הָער רוּהִיגֶער, איר טוּמִילְט מִיר דָא עֶפֶּעס מִיט אַייְעֶרֶע רייד! עֶס אִיז נִיט גְלַאט!... וָואס טוּט זִיךְ דָא הַיינְט... אוֹי...

— מֶען טוּמִילְט דִיר גָאר נִיט!... עֶר אִיז גָאר נִיט גִיוֶועזִין אִין אָסְט-אִינְדְיֶען!... הָאט אַפְּרַיילִיכֶע שְׁטִימֶע פְּלוּצְלִינְג אוֹיס גִישְׁרִיעֶן פוּן צְוַוייטִין צִימֶער, דִיא טִיר הָאט זִיךְ מִיט אַמָאל גִיעֶפִינְט, אוּנ דֶער אַלְטֶער פַיינְמַאן אִיז הַאסְטִיג אַרוֹיף גִיפַאלִין לִיבְּלִיכִין אוֹיפִין הַאלְז. מַיין זוּן!... הָאט עֶר גִישְׁרִיעֶן. דָאקְטָאר לִיבְּלִיךְ!! הָאט צִפּוֹרָה מִיט פֵּיינֶעלֶען אוֹיס גִישְׁרִיעֶן אַרַיין לוֹיפִינְדִיג פוּן דֶעם צְוַוייטִין צִימֶער. נוּא וָואס אִיז, הָאבִּין מִיר אַייךְ גִינַארְט?... הָאבִּין דִיא צְוַוייא גוּטֶע פְרַיינְד גִיזָאגְט. דֶער יוּנְגֶער מַאן דָאקְטָאר לִיבְּלִיךְ אִיז גִיוֶועזִין גָאר צוּא טוּמִילְט, עֶר הָאט גָאר נִיט גִיווּאוּסְט וָואס מִיט אִים טוּט זִיךְ דָא.

18.

דֶער בֶּעשְׁלוּס

דִיא גְרוֹיסֶע פְרַיידֶע וָואס דָא אִיז גִיוֶועזִין אִיז מַיין פֶּעדֶער צוּא שְׁוַואךְ אָפּ צוּא שִׁילְדֶערִין, דֶער פָּאטֶער מִיטִין זוּן אָבֶּער זֵיינֶען אַצַייט לַאנְג גִישְׁטַאנֶען אוּנ הָאבִּין נִיט גִיקָאנְט אַיין וָוארְט רֵיידִין, לִיבְּלִיךְ אִיז גִישְׁטַאנֶען וְויא פַאר שְׁטֵיינֶערְט, דֶער נָאךְ הָאט דֶער אַלְטֶער גוּטֶער פַיינְמַאן אָנְגִיפַאנְגֶען:

יֶעצְט מַיין זוּן, זֶעץ זִיךְ נֶעבִּין מִיר, מִיר דַארְפִין אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערְן דֶער צֵיילִין וָואס מִיט אִים הָאט זִיךְ פַּאסִירְט דִיא גַאנְצֶע צַייט אַלֶעם בֵּייטְלִיךְ, נָאר פְרִיעֶר וֶועל אִיךְ דִיר דֶער וַוייל בְּקִיצוּר דֶער צֵיילִין, אִיךְ בִּין פוּן אָוֶולִין אַוֶועק גִיפָארִין נָאר אוּם דִיר צוּא פְּרוּבִין, דָאס אִיז גִיוֶועזִין אִין דֶער צַייט

וִוען

װען איך האָב דיר געשריבען דאָס דו זאָלסט זיך ניט בעאונרוהיגען װען דוא װעסט פון מיר קיין בריף ניט באַקומען, דען מיר איז שוין שװער צוא שרייבען. אונד דוא זאָלסט דיינע בריף שיקען אויף דיא אַדרעסע פון אונזער גוטין פריינד בראָפּמאַן.

דער צוא אויף דעם געדאַנקען דיך צוא פּרובען האָט מיר געבראַכט דאָס װאָס איך בין פלוצלינג קראַנק געװאָרען, דאָקטױרים האָבען פון מיין לעבען ניט געהאַלטען, איך האָב זיך מישב געװעזען איך דאַרף זיך פאַרטיג מאַכען צוא דער גרױסער רייזע, איך דאַרף אַצװאָאה שרייבען, איך מוז פאַר נייען אַלע געװאַלד ריסען.

נאָר קיין קינדער האָב איך ניט, מיינע קרובים װעלכע עס װאַרטען אויף מיין איבריגע רוהע זיינען ניט אַזעלכע מענשען װיא איך מיין, זייא פאַר שטייען ניט װאָס צוא טאָן מיט געלד. זייא װייסען מעהר ניט גוט צוא פאַר דינען, גוט צוא לעבען, גוט צוא עסען, גוט צוא טרינקען. דיא גייען נאָך דיא נייסטע מאָדע געקליידעט, װאוינען אין פיל הייזער מיט טייערע מעבעל, האַלטען פיל דינער, מאַכען בעלער פאָרען אין טעאַטער, אויף מאַסקאַראַדען, אַבי נאָר צוא גלאַנצען אויף דער װעלט, אונד אַנדערע דער פון װילין אויף איין אַנדער אַרט גלאַנצען, שטעלין זיך אָן פרום... אָבער מיט געלט אונד מיט טרחה אָרעמע צוא העלפען װילין זייא אויף קיין פאַל ניט, זייא לאַכען נאָך פון דיא װאָס העלפען אָרעמע, זייא מיינען דאָס יענע פאַר שטייען ניט דעם גראָשין צוא היטין... אַזעלכע מענשען האָב איך בייא זיך געטראַכט. ניט זייא העלפען קיין אַנדערע, אונד זייא האָבען אָן מיינע אויך גינוג.

איך האָב װי דער אמת איז היפּשע עטליכע האָדעװאַניקעס, װאָס איך האָב אויס געהאָדעװעט, אָדער אויף מיינע איינענע

הָענְד, אָדֶער דוּרְךְ מֶענְשֶׁין. אִיךְ וַויים אָבֶּער נִיט אוֹיבּ זֵייא זַיינֶען אַזֶעלְכֶע וִויא זֵייא בּאַרְפִין זַיין, יֶעדֶערֶער הָאט זַיין גְוַואלְד רִים, בַּייא מִיר אִיז שׁוֹין גִיבְּלִיבִּין אָפּ צוּא שְׁרַייבִּין אַלֶעמֶען גְלַייכֶע חֲלָקִים. נָאט הָאט מִיר אָבֶּער גִיהָאלְפִין, אוּנ אִיךְ בִּין גִיזוּנְד גִיוָוארִין.

בְּשַׁעַת אִיךְ בִּין קְרַאנְק גִיוֶועזִין הָאבּ אִיךְ גִיזֶעהְן אַרוּם זִיךְ בּאַרִינְטֶע וָועלְכֶע הָאבִּין אוֹיךְ נָאךְ גִיזוּכְט נָאר זֵייעֶרֶע אֵייגֶענֶע נוּצִין, מִיר הָאט גִיפֶעלְט אֵיין וַואהְרֶער גוּטֶער פְּרַיינְד. דָא הָאבּ אִיךְ דִיר לִיבֶּער זוּן דֶער מָאנְט, אִיךְ הָאבּ גִיוָואלְט אַז דוּא זָאלְסְט שׁוֹין אַמָאל קוּמֶען צוּרִיק צוּא מִיר. נָאר דֶער וַוייל הָאבּ אִיךְ זִיךְ בֶּערַאטְהֶען מֶען דַארְף דִיר אוֹיךְ פְּרוּבִין, אִיךְ הָאבּ גִיוָואלְט וִויסִין אוֹיבּ דַיין קָאפּ מִיט דַיין הַארְץ אִיז גְלַייךְ, דַארִיבֶּער הָאבּ אִיךְ אַלְץ פַּאר קוֹיפְט אוּנ בִּין אַרוֹיס גִיפָארִין קַיין סַאנֵייר וואוֹינֶען, אִיךְ הָאבּ גִיקוֹיפְט שדה מנוח דֶעם גוּט מִיטִין דָארְף, דָאס נֶעסְט פוּן דִיא שְׁרֶעקְלִיכֶע אַרֶעמוּט — דָא וֶועל אִיךְ קָאנֶען מַאכִין אַגוּטֶע פְּרָאבֶּע — הָאבּ אִיךְ בַּייא זִיךְ גִיטְרַאכְט. מַיין גוּטֶער פְּרַיינְד רוּהִיגֶער הָאט מִיר צוּא גִיזָאגְט צוּא זַיין צוּא הִילְף אִין דֶער זַאךְ, אִיךְ הָאבּ גִידַארְפְט הָאבִּין זַיין נָאמֶען, אוּנ עֶר הָאט עֶס מִיר עֶרְלוֹיבְט, וִויא דוּא בִּיזְט גִיקוּמֶען, הָאט בְּרַאפְמַאן גִילָאזְט דְרוּקִין אִין דִיא צֵייטוּנְגֶען הוֹדָעוֹת אַז רוּהִיגֶער זוּכְט אַיין גְלָאוְונֶעם פָאוְויֶערֶענְיֶע אִין שדה מנוח, אוּנ הָאט עֶס דִיר גִיוִויזִין. עֶר הָאט דִיר אוֹיךְ אַוֶועק גִיפִירְט צוּא אִים. דִיא אִיבֶּערִיגֶע דַארְף אִיךְ דִיר נִיט דֶער צֵיילִין דֶען דוּא וַוייסְט דָאךְ אַלֵיין אַזוֹי גוּט וִויא אִיךְ. נָאר פוּן דֶעסְט וֶועגִין הֶער זֶע נָאר ווייטֶער.

דֶער גוּטֶער רוּהִיגֶער הָאט מִיר גִיבֶּעטִין וֶועגִין דִיא מַאדַאם

צִפּוֹרָה פֶעדְנִינְפְּטִיג, אִיר מַאן הָאבּ אִיךְ זֵייעֶר גוּט גִיקָאנְט, דַארִיבֶּער הָאבּ אִיךְ אִיר גִיהָאלְפִין אוּנ הָאבּ אִיר גִיהֵייסִין דוּרְךְ רוּהִיגֶער אִיבֶּער פָארִין אִין שדה מנוח.

אַלֶע מָאל וֶוען דוּא פְלֶעגְסְט אַוֶועק פָארִין קֵיין אָוולִין אָפּ פִירִין דָאס גֶעלְד מִיט דִיא רָעכֶענוּנְגֶען צוּא בְּרַאפְּמַאנֶען פְלֶעג אִיךְ נָאר שְׁטִילֶערְהֵייט אַרֵיין פָארִין אִין שדה מנוח, מַיין הַארְץ הָאט זִיךְ גִיפְרֵייט זֶעהֶענְדִיג דִיא פִיל גוּטֶעס וָואס דוּא טוּסְט דָארְטִין, דוּא הָאסְט גִיטְרָאפִין גוּט וִויא צוּא פַאר נֵייעֶן דֶעם גְוואַלְד רִיס, אִין אֵיין יָאר הָאסְט דוּא זֵייעֶר פִיל גִיטָאן, דַארִיבֶּער אִיז בַּייא מִיר גִיבְּלִיבִּין, אִיךְ זָאל דִיר טַאקִי צוּא נֶעמֶען צוּא מִיר פַאר אַיין זוּן. אוּנ אִיךְ זָאל דִיר אַוֶועק גֶעבִּין גָאר מַיין הָאבּ אוּנ גוּט. טוּבְיָה גֵייט אִין מַיין וֶועג—הָאבּ אִיךְ צוּא זִיךְ אַלֵיין גִיזָאגְט—עֶר אִיז אַיין פַיינֶער מַאן, אָבֶּער וֶוער וַוייס אוּיבּ עֶר לִיבְּט מִיךְ וִויא אַיין אֵייגֶענֶעם פָאטֶער?... אָט דִיזֶע פְרַאגֶע אִיז מִיר גִילֶעגִין וִויא אַשְׁטֵיין אוּיפִין הַארְצִין.

אַךְ לִיבֶּער זוּן! דוּא וֶועסְט דָאס פִילֵייכְט רֶעכֶענֶען פַאר אַיין גְוואַלְד רִיס פוּן אֵייגֶען נוּץ... לָאז זַיין וִויא עֶס אִיז... פַאר מִיר אִיז דָאס אָבֶּער גִיוֶועזִין זֵייעֶר וִויכְטִיג... דַארִיבֶּער הָאבִּין מִיר מִיט דִיר גִישְׁפִּילְט דָא דִיא קְלֵיינִינְקֶע קָאמֶעדְיֶע, אִין וֶועלְכֶע דַיין הַארְץ הָאט נֶעבַּאךְ פִיל גִילִיטִין, נָאר זָאל דָאס דִיר נִיט פַאר דְרִיסִין לִיבֶּער לִיבְּלִיךְ, דוּא הָאסְט מִיר אוּיף דֶער עֶלְטֶער גִימַאכְט גְלִיקְלִיךְ... אִיךְ וֶועל מִיט דִיר צוּזַאמֶען וואוֹינֶען אִין שדה מנוח, מִיר וֶועלִין לֶעבִּין וִויא אִין גַן עֵדֶן. מִיר וֶועלִין זַיין דִיא גוּטֶע מַלְאָכִים אַלֶע מֶענְשִׁין גוּטֶעס צוּ טָאן, דוּא יוּנְגֶער אוּיס גִיצֵייכְנְטֶער מַאן זָאלְסְט חֲתוּנָה הָאבִּין מִיט

דִיא

דִיא יוּנְגֶע אוּים גִיצֵייכֶנְטֶע פֵייגֶעלֶע. אוּנ אִיךְ מִיט מַיינֶע ווַייסֶע הָאר – מִיט אִיר מוּטֶער.

19.

ענדע

נָאךְ אִין דִיזִין אָבֶענְד אִיז גִיוֶועזִין בֵּיידֶע חֲתוּנוֹת, אוּנ אוֹיף מָארְגִין זַיינֶען זֵייא אַוֶועק צוּרִיק אִין שדה מנוח.

וֶוער קָאן בַּאשְׁרַייבִּין דִיא פְרֵיידֶע פוּן פַיינְמַאן מִיט זַיין צִפּוֹרָה. דִיא פְרֵיידֶע פוּן לִיבְּלִיךְ מִיט זַיין פֵייגֶעלֶע, דִיא פְרֵיידֶע פוּן דִיא דָארְפְס אִידֶעלַאךְ. מַיין פֶעדֶער הָאט שׁוֹין דָא אִיר מוּנְד צוּא גִימַאכְט אוּנ קָאן שׁוֹין מֶער אֵיין וָוארְט נִיט רֵיידִין... זֵייא הָאבִּין דָארְטִין צוּזַאמֶען זֵייעֶר גְלִיקְלִיךְ גִילֶעבְּט, זֵייא הָאבִּין פִיל גוּטֶעס גִיטָאן אוֹיף דֶער וֶועלְט. אִיבֶּער הוֹיפְּט זֵייעֶרֶע דָארְפְס אִידֶעלַאךְ, מִיט זֵייעֶרֶע פִיל מִיהֶע זַיינֶען מִיט דֶער צַייט דִיא ווִילְדֶע אִידֶעלַאךְ גִיבִּילְדֶעטֶע לַייט גִיוָוארִין, אִיבֶּער הוֹיפְּט דֶער יוּגֶענְד, זֵיי הָאבִּין דֶער בַּיי אוֹיךְ זֵייעֶר פְלֵייסִיג דִי עֶרְד בֶּעאַרְבַּייט.

אִין פַארְלוֹיף פוּן צֶעהְן יָאר הָאט פֵייגֶעלֶע גִיבָּארִין צְווַיי קִינְדֶערְלַאךְ, שֵׁיין ווִיא דִיא עֶנְגֶעל, זֵייא זַיינֶען אוֹיךְ גִיוַואקְסִין זֵייעֶר קְלוּג, זִיא הָאט זֵייא זֵייעֶר אֵיינֶע גוּטֶע בִּילְדוּנְג גִיגֶעבִּין, בִּיכֶער אוּנ הַארְצִין בִּילְדוּנְג. זִיא הָאט זֵייא אוֹיךְ זֵייעֶר פְרוּם דֶער צוֹיגִין.

אֵיין מָאל בַּייא נַאכְט, עֶס אִיז נָאךְ אֲפִילוּ נִיט גַאנְץ שְׁפֶּעט גִיוֶועזִין, אִיז גִיגַאנְגֶען דֶער אַלְטֶער פַיינְמַאן מִיט זַיין ווַייבּ צִפּוֹרָה פוּן זֵייעֶר גָארְטִין. הָאבִּין זֵייא גִיזֶעהְן ווִיא פֵייגֶעלֶע דִיא פְרוּמֶע מוּטֶער לֵייעֶנְט קריאת שמע פַארִין שְׁלָאף מִיט דִי קִינְדֶער,

און איר מאַן טוביה שטייט פון דרויסען בײַ דער טיר, ה
האנד אויפין קלאַמקע און זינגט:

1.

אָבענדס, ווען דיא קינדער מײַן
גלייך מיט דער מוטער בעטין,
בײַן טיר שטייא איך דאָך אַליין
שטיל, ניט אַריין צוא טרעטין.

2.

מיט אַנדאכט שטייא איך בײַן טיר
איך וויל זייא אויך ניט שטערין,
אך, מײַן ווייב! איך דאַנקע דיר
גאָטעס לאב יעצט צוא הערין.

3.

וויא באלד איך—אָמען—הערע
פון דודל און טייבעלע,
קיין אויגען בליק געוועהרע
מײַן האַרץ פליט אין שטיבעלע

4.

דאַן הער איך זאָ ליב און וואַרם
גוטע נאכט! פון די קינדער,
מיט דעם ווייבין קינדעס אָרם
צוא קום יעדע באזונדער.

5.

ה, דאן מוז איך אַריין גיין
געבּין פון האַרצין מיין בּרכה,
ינע קינדער מוז איך אַליין
ווינשען גליק, גרוים הצלחה.